

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISININ İNCELENMESİ
VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLAR**

Hilal TAŞKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Arzu KARACA

TUNCELİ-2024

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISININ İNCELENMESİ VE
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLAR**

Hilal TAŞKAYA
(20001124)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Arzu KARACA

TUNCELİ-2024

T.C
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISININ İNCELENMESİ VE
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLAR**

Hilal TAŞKAYA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI

Bu yüksek lisans tezi 24/04/2024 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından
oybirliği ile kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Esra
PEKER
(Fırat Üniversitesi)
BAŞKAN

Prof. Dr. Arzu KARACA
(Munzur Üniversitesi)
DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Eray Ekin
SEZGİN
(Munzur Üniversitesi)
ÜYE

Bu tez, Enstitümüz Genel İşletme Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır.

Prof. Dr. Altuğ KAZAR
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”ndaki hükümlere tabidir.

.....2024

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İmza

Hilal TAŞKAYA

Danışman

Prof.Dr.Arzu KARACA

TEŞEKKÜR

Öncelikle araştırma süreci boyunca desteğini esirgemeyen sevgili danışmanım Prof. Dr. Arzu KARACA'ya teşekkür ederim.

Hayatımın her alanında yoluma ışık tutan babam Yasin TAŞKAYA ve her zaman desteğini hissettiğim annem Muhlise TAŞKAYA'ya, varoldukları günden bugüne beni hiç yalnız bırakmayan kardeşlerim Ufuk TAŞKAYA ve Irmak TAŞKAYA'ya sonsuz minnetlerimi sunar, teşekkürü borç bilirim.

Araştırmamın anket formlarının dağıtılmasında yardımlarını benden esirgemeyen aynı zamanda öğretmen ve yönetici olarak eğitim alanında çalışmakta olan sevgili aile dostlarımız Şengül TOPÇU ve İhsan POLAT 'a teşekkürü borç bilirim.

Tezimin savunma sürecinde her anlamda desteğini benden esirgemeyen dostlarım, Özge AYAZ, Zeynep Döndü FİDAN ve Meryem KİL'a teşekkür ederim.

Tez sürecim boyunca motivasyonumu yükselten, çalışmaya ait yaşanan aksaklıkların telafisinde desteğini benden bir an dahi esirgemeyen kıymetli eşim Yavuz AKYILDIZ 'a teşekkür ederim.

Hilal TAŞKAYA
TUNCELİ-2024

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	I
TEŞEKKÜR.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ŞEKİL LİSTESİ	V
TABLolar LİSTESİ	VI
EK LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	VIII
ÖZET	IX
ABSTRACT	X
1. GİRİŞ.....	1
2. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI.....	4
2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet	4
2.2. Toplumsal Cinsiyetin Oluşumu.....	7
2.3. Toplumsal Cinsiyet Kuramları	10
2.3.1. Biyolojik kuramlar.....	11
2.3.2. Sosyal öğrenme kuramları	12
2.3.3. Bilişsel gelişim kuramı	13
2.3.4. Toplumsal cinsiyet şeması kuramı.....	14
2.3.5. Psikanalitik kuram	15
2.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Eşitsizliği	16
2.5. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı	20
2.6. Toplumsal Cinsiyet Roller.....	23
2.6.1. Toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini etkileyen faktörler.....	26
2.7. Cinsiyet ve Meslek Seçimi	31
2.8. Toplumsal Cinsiyet ve Öğretmenlik Mesleği.....	34
2.9. Sınıf Ortamında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğini Azaltmaya Yönelik Stratejiler.....	35
2.9.1. Öğretmen - öğrenci etkileşimi	36
2.9.2. Öğretim yöntemleri.....	37
2.9.3. Öğretim materyallerinin değerlendirilmesi.....	38
3. UYGULAMA	40
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	40
3.2. Araştırmanın Sınırlıkları.....	40
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	41
3.4. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları	41
3.5. Araştırmanın Hipotezleri	42
3.6. Verilerin Değerlendirilmesi.....	43
3.7. Güvenirlik Analizi	45
4. BULGULAR.....	48
4.1. Demografik Özelliklerin Dağılımı	48
4.2. Demografik Özelliklerin Yaş ve Yaşam Süresine Göre Dağılımı.....	53
4.3. Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyet göre Karşılaştırılması.....	54
4.4. Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması.....	55
4.5. Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	56

4.6. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Evlenme Şekline Göre Karşılaştırılması.....	57
4.7. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Doğum Yerine Göre Karşılaştırılması.....	59
4.8. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının En Uzun Görev Alınan Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	59
4.9. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Görev Alınan Yerleşim Yerindeki Yaşama Sürelerine Göre Karşılaştırılması.....	60
4.10. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının En Son Görev Alınan Okula Göre Karşılaştırılması.....	61
4.11. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Öğretmen olarak göreve başladıktan sonra yaşadığınız yer? Sorusuna Göre Karşılaştırılması.....	63
4.12. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Sizden başka kaç kardeşiniz var? Sorusuna Göre Karşılaştırılması.....	64
4.13. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisiyle uyumludur? Sorusuna Göre Karşılaştırılması.....	65
4.14. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Annenin Mesleğine Göre Karşılaştırılması.....	67
4.15. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Babanın Mesleğine Göre Karşılaştırılması.....	68
4.16. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Eşin Mesleğine Göre Karşılaştırılması	69
4.17. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Anne ve Babanın Hayatta Olmasına Göre Karşılaştırılması	70
4.18. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının “18 yaşına kadar evde kimlerle birlikte yaşadınız?” Sorusuna Göre Karşılaştırılması	73
4.19. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Anne ve Babanın Evlenme Şekline Göre Karşılaştırılması.....	74
4.20. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Anne ve Babanın Nikah Şekline Göre Karşılaştırılması	76
4.21. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Meslek Seçimine Etki Eden Kişiyi Göre Karşılaştırılması	78
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	81
6. KAYNAKLAR	86
ÖZGEÇMİŞ	
EK	

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1. Ölçeğin-Alt ölçeklerin doğrulayıcı faktör analizi (dfa) uyum indeksleri 45

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki temel farklar	5
Tablo 2.2. Meslek seçimini etkileyen faktörler.....	33
Tablo 3.1. Ölçeğin-Alt ölçeklerin doğrulayıcı faktör analizi (dfa) uyum indeksleri	44
Tablo 3.2. Güvenilirlik analizi	46
Tablo 3.3. Normallik test sonuçları.....	46
Tablo 4.1. Demografik özelliklerin dağılımı	48
Tablo 4.2. Demografik özelliklerin yaş ve yaşam süresine göre dağılımı	53
Tablo 4.3. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının cinsiyet göre karşılaştırılması.....	54
Tablo 4.4. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının yaşa göre karşılaştırılması.....	55
Tablo 4.5. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının medeni durumuna göre karşılaştırılması	56
Tablo 4.6. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının evlenme şekline göre karşılaştırılması	58
Tablo 4.7. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının doğum yerine göre karşılaştırılması.....	59
Tablo 4.8. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının en uzun görev alınan yerleşim yerine göre karşılaştırılması	60
Tablo 4.9. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının görev alınan yerleşim yerindeki yaşama sürelerine göre karşılaştırılması	61
Tablo 4.10. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının en son görev alınan sorusuna göre karşılaştırılması.....	62
Tablo 4.11. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının öğretmen olarak göreve başladıktan sonra yaşadığınız yer? sorusuna göre karşılaştırılması.....	63
Tablo 4.12. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının sizden başka kaç kardeşiniz var? sorusuna göre karşılaştırılması.....	64
Tablo 4.13. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının aile tipiniz aşağıdakilerden hangisiyle uyumludur? sorusuna göre karşılaştırılması.....	66
Tablo 4.14. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının annenin mesleğine göre karşılaştırılması	67
Tablo 4.15. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının babanın mesleğine göre karşılaştırılması	68
Tablo 4.16. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının eşin mesleğine göre karşılaştırılması.....	69
Tablo 4.17. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın hayatta olmasına göre karşılaştırılması	71
Tablo 4.18. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının “18 yaşına kadar evde kimlerle birlikte yaşadınız?” sorusuna göre karşılaştırılması	73
Tablo 4.19. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın evlenme şekline göre karşılaştırılması	75
Tablo 4.20. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın nikah şekline göre karşılaştırılması.....	77
Tablo 4.21. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının meslek seçimine etki eden kişiye göre karşılaştırılması	79

EK LİSTESİ

Ek-1 Anket Formu	95
-------------------------------	----

KISALTMALAR LİSTESİ

AGFI	: Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi
CEDAW	:Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
ECR	: Eşitlikçi Cinsiyet Rolü
ERKCR	: Erkek Cinsiyet Rolü
EVCR	: Evlilikte Cinsiyet Rolü
GCR	: Geleneksel Cinsiyet Rolü
GFI	: Uyum İyiliği İndeksi
KCR	: Kadın Cinsiyet Rolü
RMSEA	: Yaklaşım Hatalarının Ortalama Karekökü
SPSS	: İstatistik Programı
TCRTÖ	: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği

ÖZET

Bireylerin doğuştan gelen biyolojik özellikleri ve farklılıkları çerçevesinde toplum tarafından şekillendirilen bir yapı olan cinsiyet, süregelen bir söylem konusu olmaya devam etmektedir. Toplumsal cinsiyet algısı, biyolojik farklılıkların önem verildiği ancak bireyin biyolojik farklılığından ziyade toplumun tutumlarına göre kadın ve erkek bakış açısını içeren kalıplaşmış yargıları ifade etmektedir. Bu nedenle, çalışmada kişilerin cinsiyet algı ve tutumlarını etkileyen, önemli bir rolü olan öğretmenlerin, toplumsal cinsiyet konusuna karşı algılarının ne düzeyde olduğunu bilmek önemli bir husustur. Araştırma, bu kuramsal çerçeve doğrultusunda öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algılarını araştırmayı ve toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarını tespit etmeyi ve bu alanda literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Konunun kapsamlı bir şekilde araştırılmasını sağlamak için hem niteliksel hem de niceliksel yaklaşımlar birleştirilmiştir. Araştırma 2023-2024 öğretim yılında İzmir ilinde görev almakta olan öğretmenlere uygulanmıştır. Araştırma yüz yüze anket yöntemi ile yapılmış olup, anket sorularının ilk bölümünde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek için 20 Soru sorulmuştur. İkinci bölümde ise, Zeyneloğlu (2008)' in geliştirdiği “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum gösterdikleri gözlemlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların öğretmenlerin üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma bulguları doğrultusunda yasa yapıcılara, uygulamacılara ve diğer araştırmacılara bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Algısı, Cinsiyet Rollerini, Cinsiyet Ayrımcılığı, Cinsiyet Eşitsizliği

ABSTRACT

Examination of Teachers' Social Gender Perception and Attitudes About Social Gender Roles

Gender, a structure shaped by society within the framework of individuals' innate biological characteristics and differences, continues to be a subject of ongoing discourse. Gender perception refers to stereotypes that attach importance to biological differences, but include the perspectives of men and women according to the attitudes of the society rather than the biological differences of the individual. For this reason, it is important to know the level of perception of teachers, who play an important role in influencing people's gender perceptions and attitudes, towards gender issues. In line with this theoretical framework, the research aims to investigate teachers' gender perceptions and determine their attitudes towards gender roles and to contribute to the literature in this field. Both qualitative and quantitative approaches were combined to ensure a comprehensive investigation of the topic. The research was applied to teachers working in Izmir in the 2023-2024 academic year. The research was conducted by face-to-face survey method, and in the first part of the survey questions, 20 questions were asked to determine the socio-demographic characteristics of the participants. In the second part, the "Gender Roles Attitude Scale (TCRTÖ)" developed by Zeyneloğlu (2008) was preferred. As a result of the research, it was observed that the participants showed egalitarian attitudes regarding gender roles. It has been observed that attitudes towards gender roles have positive and negative effects on teachers. In line with the research findings, a number of suggestions were made to legislators, practitioners and other researchers.

Keywords: Gender Perception, Gender Roles, Gender Discrimination, Gender Inequality

1. GİRİŞ

Hayatın her alanında var olan ve insan ırkının iki bileşeninden diğerini temsil eden kadınlar, toplumun iyileştirilmesinde ve sosyal vizyonun belirlenmesinde önemli rol sahibi olmuştur. Geçmişten günümüze kadar birçok uygarlığın ortaya çıkması, insana özgü kültürel değerlerin var edilmesi ve yaşatılması, devletlerin kurulması ve yıkılması, toplum için çok önemli bilimsel çalışmaların ortaya çıkarılması ve daha birçok hayati önem taşıyan olay ve olgular kadının varlığı ve katkısı sayesinde hayat bulmuştur (Ata Elçi, 2011).

Biyolojik anlamda kadın ve erkeği tanımlayan cinsiyet kavramı, kültürel açıdan kadın ve erkeğe ait yaşam biçimlerini, yönelimlerini ve düşüncelerini ifade etmektedir. Aynı şekilde toplumsal cinsiyet kavramı da, kadın ve erkeğe ait sosyal rolleri, sorumlulukları ve kişisel özellikleri ortaya koymaktadır (Vatandaş, 2007; Kaypak, 2014). Diğer taraftan toplumsal cinsiyet kavramı, günümüzde bir başka kavram olan ve çeşitli sosyal sorunlara yol açan ve temelinde toplumların sağlayamadığı cinsiyet eşitliğine dayanan cinsiyet ayrımcılığı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet eşitliği kavramı, kadın için eğitime ve sağlığa dair tüm hakların, teknolojik gelişmelerle beraber siyasette etkin rol alma gibi birçok alanın erkeklerle aynı oranda sunulmasıdır. Gerek ülkemizde ve gerekse uluslararası alanlarda yapılan birçok araştırma, kadının erkeğe oranla ayrımcılık ve eşitsizliğe daha fazla maruz kaldığını ortaya koymaktadır (İleri, 2016; Şener, 2022).

Yapılan araştırmalara göre; toplumumuzun önemli bir yerinde olan kadının kendisi için belirlenmiş olan belirli rollerin dışına çıkmamasının doğru olduğunun savunulduğu görülmüştür (Mert ve ark., 2019). Günümüzde henüz bu durumun kabuğu dışına çıkılmamıştır. Son dönemlerde biraz daha kırılma yaşanan bu anlayışın, kadının çalışma hayatına girmiş olması daha aktif rollerin üstlendiğinin bir kanıtı olmaktadır. Kadının çalışma hayatında var olması beraberinde farklı değişimleri getirirken aynı zamanda çalışma hayatı içerisinde çok sayıda engeller ile karşılaşmasına da neden olmuştur (Köse ve İnce, 2022).

Toplumun kabuk bağlamamış yarası olan cinsiyet ayrımcılığı, kadınları etkilediği kadar erkeklerin de yaşamına yön vermektedir. Aslında kadın ve erkek arasındaki değişkenler farklılık olarak değil çeşitlilik olarak anlam taşımaktadır. Dolayısı ile kadının ve erkeğin topluma katılımı ve katkıları toplumsal cinsiyet algısının etkisi altındadır (Öngen ve Aytac, 2013). Bahsedildiği üzere toplumun şekillendirmesi ile kişisel

düşünceler oluşurken toplumsal cinsiyet algısı ise bireysel cinsiyet algısını meydana getirmektedir.

Kadının iş hayatının bir parçası olması aileye ekonomik kazanç sağlayabilme bakımından kabul görürken çalışma hayatında önemli konumlara gelmesi pek tercih edilmemektedir. Bu sebeple kadının üst düzey görevlere getirilmesi engellenmekte, kadın ve erkek arasında cinsiyet eşitsizlikleri meydana gelmektedir. Kadınların çalışmak zorunda olduğu işlerin sosyal güvencesi zayıf, geçici, ücret seviyesinin düşük olması beklenmektedir. İçinde bulunduğumuz toplumun geleneklerine göre kadının “yuvayı yapan dişi kuş, yeri evi olan birey, birincil vazifesi analık olan kişi” gibi algılandığı görülmekte ve kadının bu sınırların dışına çıkması kabul edilmemektedir.

Cinsiyet eşitsizliği kapsamında, toplum içerisinde kadınlara atfedilen roller, örgüt içerisinde kabul edilmeme, dengesiz yapılanmış çalışma saatleri, ücretin eşit dağılmaması ve en önemlisi iş ve aile ortamında destek görmeme gibi faktörler çalışan kadınların karşılaştığı engellerdir. Toplumun en önemli kişileri olarak öğretmenlerin bakış açıları ve bir sonraki nesile aktarımları eşitlikçi bakış açısı olarak belirlenmeli ve gelecek nesle bu bilinç taşınmalıdır. Bu nedenle öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının eşitlikçi bakış açısına sahip olması gerekmektedir.

Ebeveynlerin eğitim düzeylerindeki artış, çocukların cinsiyet algısına ve rollerine ilişkin daha eşitlikçi bir yaklaşım sergilenmesini sağlamaktadır. Öğrenim düzeyleri yüksek olan aileler, çocukları arasında cinsiyet ayrımı yapmamaktadır. Bu durumun yanı sıra hayatlarının her alanında eşitlikçi tutumlarının vurgulandığını gözlemlemek mümkündür. Çalışan kadınların çocukları, ailesinde ayrımın olmadığını gözlemlediği için daha eşitlikçi bakış açısına sahip birer birey olarak toplumda var olmaktadır. Bu tutumun yalnızca aile içerisinde değil okul hayatı boyunca da şekil aldığını ifade edebilir. Özellikle öğretmenlerin çocuk üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda toplumsal cinsiyet kavramına, eşitlikçi tutum ve davranışlara en büyük katkının ebeveynlerden sonra öğretmenlerin olumlu katkılarının olduğunu yada olacağını söylemek mümkündür.

Bu çalışmanın amacı, öğretmenler açısından toplumsal cinsiyet algısını incelemek ve toplumsal rollerle ilgili tutumlarını ortaya koyarak, öğretmenlerin çalışma yaşamı, toplumsal yaşamı ve evliliklerine dair aile yaşamına ilişkin toplumsal rollerinin belirlenmesi doğrultusunda konuya ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Çalışma, İzmir ilinde görev alan öğretmenlerin katkıları ile ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin meslek seçimi, aile yaşamı ve mesleki yaşantısı göz önünde bulundurularak ele alınmıştır. Yeni neslin

toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algı oluşumunda önemli bir rolü olan öğretmenlerin çalışma yaşamı, toplumsal yaşamı ve evliliklerine dair aile yaşamına ilişkin toplumsal rollerinin belirlenmesi doğrultusunda konuya ilişkin öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bu tezin ilk bölümünde toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri kavramları detaylı olarak açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmanın amacı ve önemi, model ve hipotezleri, evren, örneklem ve veri toplama yöntemlerine yer verilmiştir. Çalışmada ayrıca uygulanan ölçekler ve alt boyutları ile ilgili olarak güvenilirlik ve açımlayıcı faktör analizlerine yer verilirken bulgular kısmında ise regresyon analiz sonuçlarına ve değişkenlerle ilgili diğer istatistiksel sonuçlara yer verilmiştir. Bulgular yorumlanarak topluma, öğretmenlere ve diğer araştırmacılara bir takım öneriler sunulmuştur.

2. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI

Toplumsal cinsiyet kavramı, literatürde ilk kez 1972’de Ann Oakley tarafından yer edinmiştir. Toplumsal cinsiyet, erkek ve kadın arasındaki farklılıkların toplumsal boyutta meydana gelen yönlerine odaklanmaktadır. Oakley (1985) ve Marshall (1999)’a göre toplumsal cinsiyet kavramı, toplum açısından kadın ve erkeğin eşitsiz bölünmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumlarda erkekler ve kadınlar arasına ayırım koyan ve toplumsal rollerin oluşmasına yardımcı olan, insanları denetleyen, yönlendiren ve şekillendiren değerler vardır. Bahsedilen değerler aslında erkeklerin ve kadınların davranışları, sorumlulukları ve nasıl olmaları gerektiğiyle ilgili rollerdir. Bu roller, toplumun insanların yerine getirmesini bekledikleri beklentiler şeklinde ifade edilebilir (Terzioğlu ve Taşkın, 2008).

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet kavramı gerek biyolojik gerekse psikolojik bilimsel araştırmaların neredeyse tümü için kilit bir noktadır. Kilit nokta olmasına rağmen üzerinde yeterince çalışılmamış bir alandır. Ancak yakın zamanlarda yapılmış araştırmalarda daha fazla ele alındığı söylenebilir (White, 1999). Toplumsal cinsiyet temelli araştırmalar ilgi kazandıkça cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olarak adlandırılan iki temel kavrama daha fazla vurgu yapılır hale gelmiştir (Avcı, 2022). Çalışmanın bu bölümü, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin derinlemesine bir tartışmayı da kapsayacak şekilde bu kavramların kapsamlı bir şekilde incelenmesini içermektedir. Ayrıca değerlendirme, bu rollerin gelişimine katkıda bulunan etkili davranışların ve çevresel faktörlerin incelenmesini de kapsamaktadır (Tarhan, 2019).

Cinsiyet, bireyleri erkek ve kadın olarak sınıflandırmaya yarayan bir terimdir. Kapsamlı bir şekilde tanımlandığında cinsiyet, bir kişiyi erkek veya kadın olarak sınıflandıran genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri kapsar. Bu iki cinsiyeti ayıran içsel özellikler üreme sistemleri, anatomik farklılıkları ve hormonal dalgalanmalardır (Gökçay, 2018).

Bu noktadan hareket ederek şu ifadeyi söylemek mümkündür; temel olarak cinsiyet biyolojik ayrımlar üzerinde yükselmektedir. Ancak toplumu oluşturan bu iki farklı cinsiyet psikoloji, sosyoloji, felsefe, antropoloji gibi farklı alanlardan çok sayıda disiplinde

araştırma konusu olmuştur. Günümüzde cinsiyet yaşanan her alanda etkisini sürdürmektedir. Yaygın etkisi toplumsal çerçevemizin tüm yönlerine yayılarak sosyal, politik, ekonomik, kültürel ve kurumsal alanlardaki dinamikleri şekillendirmektedir. Açıkça görülüyor ki, bilimsel araştırmanın farklı alanlarındaki araştırma soruları ve değişkenleri formüle edilirken cinsiyet çok önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (Gökdemir, 2020).

Bir terim olarak cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki genetik farklılıkları ifade eder. Bununla birlikte, daha geniş bağlamda ele alınan toplumsal cinsiyet kavramı, her bir cinsiyete, doğası gereği türetilen değil, bunun yerine toplum içerisinde çevre tarafından şekillendirilen toplumsal sorumluluk ve rolleri kapsar. Temel olarak toplumsal cinsiyet, toplumun algıları, beklentilerinin yanında erkeklere ve kadınlara verilen roller etrafında döner ve toplumun bu bireylerden nasıl görüldüğünü ve nasıl davranmaları yönündeki algılardır (Dökmen, 2000).

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetin ötesine geçen ve toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik yapılarına dayanan bir kavramdır. Bu terim, kadın ve erkek arasındaki sadece biyolojik farklardan daha fazlasını ifade eder. Toplumsal cinsiyet, toplumun belirli roller, sorumluluklar, beklentiler ve normlar atfetme eğiliminde olduğu cinsiyetle ilgili sosyal yapıları ve kültürel değerleri içerir (Barda, 2019).

Tablo 2.1. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki temel farklar

Cinsiyet	Toplumsal Cinsiyet
- Cinsiyet doğaldır. - Cinsiyet biyoloji ile ilgilidir. Cinsiyet organlarındaki görünür farklara ve buna bağlı olarak üreme fonksiyonundaki farklılıklara vurgu yapar - Cinsiyet her yerde aynı olup, değişkenlik göstermez.	- Toplumsal cinsiyet kavramı sosyal ve kültürel açıdan insanın buluşudur. - Toplumsal cinsiyet sosyokültürel özelliktedir ve erkek ve kadın niteliklerine, davranış çeşitlerine, toplumsal rol ve sorumluluklara vurgu yapar. - Toplumsal cinsiyet değişkenlik gösterir. İçinde bulunulan topluma, kültürel yapıya, zamana ve aileden aileye bile değişebilir.

Kaynak: (Barda, 2019).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları farklı anlamlar ifade etmekle birlikte birbirlerinden bağımsız değillerdir. Çünkü toplumun kadın ve erkekte beklenenleri onların fiziksel özellikleriyle bağlantılıdır. Kadınlar genel olarak narin bir fiziki yapıya sahiptir.

Bunun yanında doğurganlık kadın vücudunu erkek vücudundan ayıran en temel özelliklerin başında gelmektedir. Bu bedensel yapılarından dolayı kadınlardan daha çok evde zaman geçirmeleri, ev işleriyle ilgilenmeleri ve çocukların bakımını üstlenmeleri beklenmektedir. Buna karşılık erkek bedeni güçlü bir kas yapısına sahiptir ve genellikle kadın bedenine göre daha dayanıklıdır. Bundan dolayı erkeklerden ailesini koruma ve evin geçimini sağlama gibi sorumlulukları üstlenmesi beklenmektedir (Öztürk, 2020).

Toplum, bir çocuğa doğduğu andan itibaren cinsiyete göre çeşitli özellikler ve roller yüklemeye başlar. Kızların pembe, erkeklerin ise mavi giyinmesinde, farklı niteliklerin ve toplumsal rollerin atanmasında farklılıklar açıkça görülür. Pek çok kültürde kadınların yumuşaklık, uysallık, nezaket, şefkat ve itaat gibi nitelikleri somutlaştırması ve geliştirmesi yönünde bir beklenti vardır. Tam tersine, erkeklerin güç, inisiyatif, liderlik, özgüven, rasyonellik, bağımsızlık ve rekabetçilik gibi nitelikleri ortaya koyması beklenmektedir. Bu cinsiyetçi sosyalleşme, kadın isimlerinin çoğunlukla bağımlılık, şefkat ve duygu çağrışımları taşıdığı, erkek isimlerinin ise güç, rekabetçilik ve bireysellik, izlenimlerini çağrıştırdığı isimlere de yansımaktadır (Tire, 2017). Dikkat çekici bir şekilde, bu isimlerin bireyleri daha sonraki yaşamlarında belirli rollere yatkın hale getirebileceği öne sürülmektedir. Yetiştirmede toplumsal ayrımların erken dönemde kurulması, bireyin yaşamı boyunca toplumsal cinsiyet beklentilerinin sürdürülmesine katkıda bulunur.

Cinsiyet normları çeşitli faktörler tarafından şekillendirilir; bunlardan ilki giyimdir. Pek çok toplumda, erkeklerle kadınlar arasında giyim konusunda belirgin bir farklılık vardır. Bu farklılık belirli kültürlerde sıklıkla belirgin bir şekilde vurgulanır. İkinci faktör, toplumsal niteliklere ilişkin beklentiler etrafında dönmektedir. Kadınlardan genellikle yumuşaklık, nezaket, şefkat, yetiştirme ve itaat göstermeleri beklenirken, erkeklerden güç, kendine güven, mantıksal düşünme ve rekabetçilik sergilemeleri beklenir. Bu cinsiyet normlarından en önemlisi roller ve sorumluluklarla ilgilidir. Erkekler geleneksel olarak geçimini sağlamaktan, mülk sahibi olmaktan ve politikaya, dine ve iş dünyasına aktif olarak katılmaktan sorumlu olan hane halkının reisi olarak kabul edilir. Öte yandan kadınların çocuk doğurması ve büyütmesi, hasta ve yaşlılarla ilgilenmesi ve ev işlerini yönetmesi beklenmektedir. Bu dinamik, kadınların eğitim ve istihdam fırsatlarının doğasını önemli ölçüde etkilemektedir (Batga, 2014).

Toplumsal cinsiyet kavramının nesiller boyunca var olmasının nedeni genetik aktarım değil bununla ilgili bilgilerin bize birileri tarafından aktarılması ve öğretilmesidir. Bu aktarım araçlarından en önemlilerinden biri de televizyondur. Televizyon basit bir ev

eşyası olmaktan ziyade adeta dünyaya açılan bir pencere niteliğindedir. Medya içerikleri incelendiğinde kadına ve erkeğe ait belirli kalıpların sürekli yinelandığı görülmektedir. Çoğu dizi, film ve program kadının korunmaya muhtaçlığı, narinliği, duygusallığı ile erkeğin koruyup kollayıcı yapısı, üretkenliği ve güçlülüğü alt mesajlarıyla yapılandırılmaktadır. Böylelikle güçlü bir iletişim aracı olan televizyon aracılığıyla toplumsal cinsiyet olgusunun ülkenin her kesimine kolay bir şekilde aktarımı sağlanmaktadır (Akıner ve Eren, 2013). Dergiler ve kitaplar içinde aynı tutum sergilendiği bir çok araştırmada değinilmiştir (Ercan ve Özer, 2000). Hayatımızın her alanında toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin doğru bilginin yaygınlığı için toplumsal düzenlemenin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

2.2. Toplumsal Cinsiyetin Oluşumu

Bireylerin kadın veya erkek olarak sahip olduğu genetik, fiziksel ve biyolojik özelliklerini ifade eden cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin sosyal rol ve sorumluluklarını belirtmesi yönüyle de toplumsal cinsiyet olarak tanımlanmaktadır (Zeybekoğlu, 2010). Doğum yoluyla elde edilen cinsiyet, ‘eril’ ve ‘dişil’ olarak nitelendirilmekte ve biyolojik yapıya bağlı olmaktadır. Biyolojik anlamda hormon ve üreme organlarına dayanan cinsiyet aynı zamanda değişmeyen evrensel niteliğe sahiptir (Gökkaya, 2018). Toplumsal cinsiyet olgusu en başta bebeğin doğumu ile beraber erkek ve kızların kıyafet seçimi ile devam eden kıza ve erkeğe özgü oyuncak ve eşyalar alınması ile belirlenen sonrasında meslek seçimlerine kadar devam eden bir olgudur. Toplumsal cinsiyet, biyolojik faktörler temelinde kadın ve erkek olarak yaşayış biçimimizi oluşturur. Doğumdan itibaren var olan sosyal ve kültürel ortamımız kadın ve erkek sınırlarımızı çizer (Kılıçaslan ve Işık, 2016).

Erkeklerin ve kadınların fiziksel ve biyolojik özellikleri ile öne çıkan cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin toplumdaki yeri ve beklentilerini belirtmesi yönüyle de toplumsal cinsiyet olarak ifade edilmektedir (Uluocak ve Aslan, 2011). Kadınların ve erkeklerin toplumsal roller vasıtasıyla edindiği toplumsal cinsiyet kavramı; doğuştan gelmeyen, toplum tarafından biçimlenen, zaman ve kültüre göre değişkenlik gösteren bir kavramdır (Yurtsever, 2011). Yemek yapan bir erkeğin erkeksi bulunmaması ve taksicilik yapan bir kadının kadınsı bulunmaması bu kavrama örnek verilebilmektedir. Sosyal yaşam biçimleri, kadınları öğretmenlik, hemşirelik gibi mesleklere sevk ederken; bu durum erkeklerde kadınlara nazaran tercih sebebi sayılmamaktadır. Bireyler toplumsal düzenin

kadına ve erkeğe biçtiği kadınlık ve erkeklik algısı sayesinde cinsiyetlerine uygun bir şekilde toplumsal cinsiyet göstermektedirler.

Toplumsal cinsiyetin oluşumu olgusu, West ve Zimmerman (1987) tarafından, Garfinkel (1967), Goffman (1979) ve McKenna (1978)'ye ait çalışmalara dayandırılarak açıklanmıştır. Buna göre çalışma temel olarak cinsiyet, cinsiyet kategorisi ve sunumu olmak üzere üç temel kavram üzerinde incelenmiş ve insanların dahil oldukları toplumda erkeklik ve kadınlığa yönelik temel doğaları algıladığını, bu doğalarla belirli bir durum veya içerik dahilinde her iki toplumsal cinsiyetin ortaya çıkışına yönelik ortak görüş elde etmelerinin kaçınılmaz olduğu üzerinde odaklanmıştır (West ve Zimmermann, 1987). West ve Zimmermann'ın yararlandığı etnometodolojik yaklaşıma göre, toplumsal cinsiyet önceden var olan değil, etkileşim yolu ile oluşturulan bir durum ve edinimdir. Bu bağlamda, insanlar öğrendikleri toplumsal cinsiyet aktivitelerini açığa çıkarmak üzere uygulamalar ve hem başkaları tarafından değerlendirilir hem de kendilerini örtük bir değerlendirmeye tabii tutarlar (Kelan, 2009).

Toplumsal cinsiyet oluşurken bir çok etkenin var olduğu bilinmektedir. Toplumsal cinsiyette cinsel kimliğin oluşumuna yönelik katkıları olması nedeniyle ayrı bir şekilde incelenmenin yapılması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet oluşumuna etkisi olan faktörlere aşağıda yer verilmiştir (Dinçer, 2022). Toplumsal cinsiyet kavramının oluşumunda büyük rol alan nedenlerden biri toplumun din ve inanış şeklidir. Her inanca ait din kitapları kadını ve erkeği farklı şekillerde tanımlamıştır. Kitaplarda geçen biyolojik farklar toplum tarafından farklı yorumlanabilmektedir. Hatta toplumlar bu durumu benimseyerek kültür haline getirebilmektedir (Tunca, 2021).

Dünyaya gelen birey, biyolojik olarak anne ve babasından gelen kalıtsal özelliklere bağlı olarak kız veya erkek olarak doğar. Biyolojik özellikler doğuştan gelirken, sosyal kalıtsal özellikler de dünyaya getiren ailenin yapısal ve kültürel özelliklerinden meydana gelmektedir. Ardından dış ortam ve eğitim ortamı ile olan ilişkisi neticesinde kişinin toplumsal cinsiyeti değişime uğrayarak gelişimini sürdürmektedir. Bu evrim durmaksızın devam eder (Kılıç, 2019).

Genel olarak bakıldığında ise kadınların dışarıda görev ve sorumluluklarının bulunmadığı eğer hane içerisinde biri çalışıyor ise o kişi hanenin erkeği olmak ile yükümlüdür. Ülkenin aile ve kültürel yapısı doğudan batıya doğru değişim gösteriyor olsa bile geleneksel yapının korunduğu bir gerçektir. Toplumlarımızın aile yapısı ve kültürel özellikleri dünyaya gelen bireyin gelişiminde oldukça önemli rol oynamaktadır. Ailenin

kültürü ve ailenin bakış açısını edinerek birey gelişimini devam ettirmektedir. Çocuklar gördükleri ve duydukları, yaşadıkları kültürü içselleştirirler. İlerde bir yetişkin olduğunda ise kadın çocukları ile ilgilenen, ev işlerinden mesul bir ev kadını iken, erkek ise dışarıdaki işler için var olan maddi yükümlülükleri olan kişiler olarak çocuk zihninde yer almaktadır. Sonuçların sosyal rol teorisine ters düştüğünü söylemek zordur (Kaya, 2019).

Sosyalleşmenin var olmasındaki en önemli etken ailedir. Aile bireyleri çocuklarını yetiştirirken, çocuklarına bilinçli olarak ya da bilinçsiz bir şekilde kendi bakış açılarına ait görüşleri aktarmaktadırlar. Çocuklarda sonuç olarak çevrelerinden etkilenecek bazı kalıp ve yargılar beraberinde birer yetişkin olabilme yoluna girerler. Kalıplaşmış yargılarımız, olaylara karşı davranış ve tutumlarımızı belirtmektedir. Biyolojik farklılıklarımızın getirisi olan üstünlükler ve zayıflıklar yine yaşam süreci boyunca olaylara karşı verilebilecek tepkilerimize yön vermektedir. Erkek ya da kadın olarak biyolojik anlamda duygu ve düşüncelerimizin kıyas edilmesi mümkün görülmemektedir. Her iki cins de kendilerine özgü farklılıklar barındırmaktadır. Ancak sosyal yaşamın sürdürülebilmesi için örnek verilecek olur ise öncelikli olarak beslenmek bireylerin sosyal roller edinmesinde büyük etken olmuştur (Ünal ve ark., 2017). Bu duruma açıklık getirecek olur ise dışarıda çalışmak ile yükümlü olan erkektir ve güç gerektiren bütün işler evin dışındadır. Bu nedenle temel ihtiyacımız olan beslenme ihtiyacını erkek karşılamaktadır. Çocuk için bu durum kodlanabilir durumdadır. Erkek güç gerektiren ve evin dışında olan alanda faaliyet göstermek ile yükümlü olurken kadın evin içinde görev ve sorumluluk sahibi olarak nitelendirilebilmektedir.

Görüldüğü gibi toplumsal cinsiyet bireylere, aile ve toplum tarafından aktarılır, toplumsal yapıdaki roller kadınlık ve erkeklik sorumluluklarının belirleyicisidir. İlk önce ailede başlayan kimlik kazanımı topluma göre şekillenir. Biyolojik cinsiyet farklılıkları öğrenilmiş olmamasına rağmen toplumsal cinsiyet toplum tarafından öğretilir ve pekiştirilir. Birey öğrenmiş olduğu farklılıkları gelecek nesillere aktarır. Kadınlar ve erkekler için nasıl bir yaşantının doğru ya da yanlış olduğu kültürle üretilir ve öğretilir. Örneğin bazı toplumlarda sahip olunan bedensel cinsiyet farklılıkları erkeği ön plana çıkararak onu güç ve iktidar sahibi kılarken ataerkil kültür kadını özne birey olarak görmemekte kadın tanımlarını erkeğe göre tanımlamaktadır.

2.3. Toplumsal Cinsiyet Kuramları

Bölümün bu kısmında cinsiyetler arasında oluşan farklılıkların değerlendirilmesi, toplumsal cinsiyet bakış açısı ve toplumsal cinsiyet kazanımlarının gelişimleri dikkate alınarak inceleme yapılacaktır (Çetin, 2021).

Toplumsal cinsiyeti açıklayabilmek amacı ile yıllardır bazı kuramlar geliştirilmiştir. Bunların başında gelen, Piaget ve Kohlberg tarafından ortaya atılan Bilişsel Gelişim Kuramı, Sandra Lipsitz Bem' in savunucusu olduğu, Toplumsal Cinsiyet Şeması, John Dollard ve Neal Miller'ın bilime ve topluma sunmuş olduğu katkılarından ötürü ismi ile anılmasını sağlayan Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı gelişimsel katkılar sunmuştur. Alice Eagly'nin Sosyal Rol Teorisi ile de son bilgiler eklenmiştir. Bahsi geçen kuramlar toplumsal cinsiyeti açıklamak adına emek vermişlerdir (Kaya, 2019).

Toplumsal cinsiyet toplumumuzu yakinen ilgilendiren ve gelişimine katkılar sağlayan geniş ve kapsamlı bir konudur. Aktarımında ve anlama aşamasında bazen güçlükler meydana gelebilmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyete dayalı bir çok kuram bulunmaktadır (Kılıç, 2019). Bu kuramlar şöyledir; kız yada erkek çocuk farkatmeksizin 4 ile 5 yaşlarında toplumlarının kültürlerine uygun olduğunu benimsediği ve düşündüğü davranışlar sergilemeye başlarlar. Cinsiyeti ile uyumlu beceriler, davranışları ve kişisel özellikleri, benlik düşüncesinin kazanılması, bilimde ve psikolojide cinsiyetin ayrılma süreci olarak anılmaktadır. 3 ana teori ile açıklanmaktadır. İlk olarak Psikanalitik Kuram, çocuk yaşamının duygusal yönleri ile alınır. İkinci olarak Sosyal Öğrenme Kuramı, aile ve öğretmenlerin rol model alındığı yönleri incelenmektedir. Son olarak da, Bilişsel Gelişim Kuramı ile kişinin yani çocuğun yetkinlik anlayışını ele almaktadır. Yetkinlik anlayışı, kadın ya da erkek olmak ile bağlantılı roller üzerinden ele alınmıştır (Onurluer, 2020).

Toplumsal cinsiyete dayalı rollerinin gelişimlerinin hayata geldikleri an itibari ile başladığı ve ilk rol öğreticisi olarak genelde anne ve babaların olduğu bilinir. Dünyaya yeni gelmiş bir bebeğin dikkat çektiği ilk özelliği cinsiyetidir. Çocuğu yetiştirenler bebeğe yönelik, beklentilerini cinsiyete göre belirlemektedirler. Çocuk iki yaşına geldiğinde ise, cinsel kimliğini fark etmektedir. Üç yaşına geldiğinde ise çocuk cinsiyet rolünü benimser ve uygun hareketler sergilemeye başlar (Değirmenci, 2018). Çocuğun kendisini kadın ya da erkek tanımlanmasını sağlayan cinsiyet kimliği, ilk anda anne ve babanın etkin olduğu dönemde zaman ile kişinin arkadaşları, sosyal çevresi, kitle iletişim araçları ve öğretmenler gibi durumlarda bu sürece bağlıdır. Kişinin kendi üzerinde bu yaşanan döngüyü

özümseyerek toplumsal rollerin kazanımını sağlamış olur. Toplumsallaşma döngüsüne kişiler kendi benliği ile dahil edilmektedir. Toplumun içinde kadının ve erkeğin kendisine biçilen rollerin neden ayrıştırıldıklarını ileri süren bir yapıdır. İki ayrı kuram yer almaktadır. Doğacı Kuram, biyolojik gerçekler ile ileri sürülmüştür. Gelişmeci Kuram ise, öğrenilen gerçekler ile ileri sürülmüştür(Gül, 2014).

2.3.1. Biyolojik kuramlar

Bireyin cinsiyetine ilişkin tutumlar geçmişten günümüze kadar bir çok değişime uğramıştır. Bunun yanı sıra erkeğin ve kadının anatomik farklılıkları çevresel yaklaşımları etkilemiştir. Biyolojik farklılıklar, anatomik değişikliklerden kaynaklanan rol üstlenme ve rol dağılımına dayanmaktadır. En temel farklılık olarak nitelendirilebilecek unsur kadınların doğurganlık özelliği ve üreme yeteneğine bağlı olarak anne - çocuk ilişkisidir. Erkeklerin dış çevre ile olan bağlılığı örnek verilebilmektedir. Kadınların ve erkeklerin doğuştan var olan özellikleri aracılığı ile yaşam süreçleri boyunca farklı zorluklar ile yüzleştiklerini ve bu zorluklara farklı tepkiler verdiklerini, bu durumun ise toplumsal rollerin farklı biçimlenmesine sebebiyet verdiğini ifade etmek mümkündür (Pehlivan, 2017).

Bahsedilen farklılıkların kaynağı kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerine ilişkin üstlendikleri rollerdir. Her iki cinsiyetin yaşam koşullarına ilişkin uyum sağlamaları, toplum içerisindeki üstlenmiş oldukları rollerin belirleyici niteliğindedir. Biyolojik kuram hayvansal deneylere dayandırılmasından dolayı araştırmacılar tarafından oldukça eleştirilmiştir. Örneğin, dişi farelerde androjen miktarının artması, saldırganlık özelliğini arttırdığını, erkek farelerin ise hadımlaştırılması dişil özellik ve davranışlar sergilediği gözlemlenmiştir (Güvendi, 2023).

Biyolojik kuram insanın doğduğu an itibari ile kişilerin cinsiyetlerine göre salgılanmakta olan hormonların farklılık göstermesi, bunun yanı sıra erkek ve kadın beyin yapısındaki işlevsel farklılıkların var olduğundan bahsedilmektedir. Kadın ve erkeklerin biyolojik kurama göre en belirgin farklılık gösterdikleri dönem ise ergenlik dönemi olarak belirtilmiştir(Dökmen, 2004). Nedeni ise hormon ve libido değerlerinin farklı olmasıdır. Kuramın savunucularına göre kişilerin eylemlerine ait durumların tamamı psikolojik olarak beyin sistemine bağlı ortaya çıkmaktadır. Psikolojik etken bakımından özellikle erkek cinsiyeti ele alındığında kültür ve sosyal anlamda biyolojik farklılıkların bir neticesi

olduğunu ileri sürmektedir (Avcı, 2022). Yaşamımızda da bir çok psikolojik tepkilerin yansımına şahit olduğumuzu ifade edebiliriz. Kişiler bazı durumlarda olması gerekenin çok üzerinde tepkiler verebilmektedirler. Bu durum cinsiyetlere bağlı olmak ile beraber, cinsiyetin maruz kaldığı kalıplaşmış yargıların dayatılmasından da kaynaklı olabilmektedir.

2.3.2. Sosyal öğrenme kuramları

"Sosyal öğrenme" terimi ilk olarak 1947'de Julian Rotter tarafından tanıtılmıştır. Rotter, insanın yani bireyin varoluşunu etkileyen yaşam deneyimlerini şekillendirme kapasitesine sahip, bilinçli bir varlık olduğunu öne sürmüştür. Bununla birlikte, dış uyaranlar ve pekiştiriciler de insan davranışı üzerinde etki göstermektedir(Yılmaz, 2019). Rotter'ın bakış açısına göre kişilik, birey ile çevresi arasındaki dinamik etkileşimi yansıtır. İnsan davranışının kapsamlı bir şekilde anlaşılması, hem bireyin (geçmiş öğrenmeler ve deneyimler dahil) hem de çevrenin (bireyin farkında olduğu ve tepki verdiği uyaranları içeren) dikkate alınmasını gerektirir(Gülmez, 2008). Sosyal öğrenme kuramının güncel tartışmalarında akla gelen ve öne çıkan isim Albert Bandura'dır. Sosyal öğrenme teorisinin temelinde bireylerin kendi gelişimlerini yönlendirmeye aktif olarak katıldıkları fikri yer almaktadır (Bayrakçı, 2013)

Sosyal öğrenme yaklaşımının savunucuları biyolojik farklılıkları kabul ederken, cinsiyetler arasındaki cinsiyete dayalı farklılıkları sosyal etkilere bağlamaktadır. Sosyal öğrenme perspektifinde, kadınlar ve erkekler için sosyalleşme süreçleri farklılık gösterir; bireyler bu oluşum döneminde cinsiyete ilişkin toplumsal normları özümser ve kabul ederler. Esasen toplum, eril ve dişil rol ve davranışların şekillenmesinde en önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal yaşam alanında erkekler ve kadınlar farklı davranış kalıpları sergilerler. Psikanalitik teorisinin aksine sosyal öğrenme teorisi, bir çocuğun cinsiyet rolleriyle uyumlu veya uyumlu olmayan davranışları bir ödül ve ceza sistemi aracılığıyla kazandığını vurgular (Özcan, 2012) . Ayrıca gözlem ve modelleme çocuğun öğrenme sürecinde önemli rol oynar. Sosyal öğrenme teorisine göre, kadın ve erkek arasında gözlenen davranışsal farklılıklar öğrenilmiş farklılıkların ürünüdür (Özgür, 2010). Açıklamalara göre bireyin, rol ediniminde genetik faktörleri kabul ederken, cinsiyet odaklı davranışların kazanılmasında çocuğun çevresindeki modellerle ilişkilerini taklit etmesine ve daha sonra bu modellerle özdeşleşmesine daha fazla vurgu yapılmıştır(Dökmen, 2004).

Bir bebeğin gözlem sonrası anne ya da babasını taklit etmesi, özümseme sonrası aynı davranışları devam ettirmesi, cinsiyete göre rol model edinilmesi süreç için örnek niteliğindedir.

2.3.3. Bilişsel gelişim kuramı

Kohlberg'in bilişsel gelişim teorisinde (1980), çocuklar başlangıçta insanları cinsiyetlerine göre iki gruba ayırarak kendi cinsiyet eğilimlerini tanımlamalarını sağladığı öne sürülmüştür. Ancak aynı zamanda bireyleri sınıf ayrımları açısından farklılaştıran özelliklere ilişkin, bir anlayış da kazanırlar. Cinsiyetlerine uygun erkeksi veya kadınsı özellikler sergileyerek cinsiyet kimliklerine değer atfeder ve kazandırır. Bu ayrımlar yaş gruplarına göre daha da incelikli hale getirilmekte ve cinsiyetleriyle ilişkili toplumsal normlara uygun olarak davranışları etkilenmektedir. Ergenlik, döneminde davranışlarda tutarlılığın sağlanması, cinsiyet kimliğinin oluşması ve yerleşmesini ifade etmektedir (Türkmen, 2019). Kurama göre, kişinin davranışı olumlu ya da olumsuz pekiştirmelerden değil, daha ziyade ister kadınsı ister erkeksi olsun kişisel kimliğiyle örtüşen davranışlarla uyum sağlama arzusundan etkilenir. Bu kuramlar toplumsal cinsiyet farklılıklarının nereden geldiğini anlamada yardımcı olsa da bu farklılıkları açıklamanın kolay olmayacağını da unutmamak gerekir. Bu kuramların hepsi ayrı ayrı, cinsiyet farklılıklarının sadece bir bölümünü açıklamaya yardımcı olacak özelliktedirler (Aksu, 2022).

Alternatif bir bakış açısını temsil eden bilişsel teori, cinsiyet rollerinin gelişiminin, çocuklar belirli bir bilişsel olgunluk düzeyine ulaştığında ulaşılabilecek bir anlayış ve değerlendirme ürünü olduğunu öne sürmektedir (Eryiğit, 2021). Çocuklar başlangıçta kendi cinsel kimliklerini kavrarlar ve daha sonra başkalarının cinsel kimlikleri hakkında bilgi edinirler. Kısa bir süre sonra, kendi cinsiyetleriyle ilgili kalıplaşmış tutumları içselleştirirler ve davranışlarını buna göre değiştirmeleri gerektiğinin farkına varırlar. Bilişsel teori, çocukların yalnızca cinsiyet yargılarına uygun şekilde davranma kapasitesini kazanmakla kalmayıp, aynı zamanda cinsiyet rolleriyle ilişkili uygun önyargıları da içselleştirdiklerini ileri sürer (Pehlivan, 2017). Bu duruma göre; gerçek cinsiyet, damgalı-atfedilmiş davranışlar yani birbirini takip eden süreçten sonra ortaya çıktığından bahsedilmiştir. Açıklama doğrultusunda birey doğru cinsiyet rolünü gözlemler, özümser ve benimsedikten sonra, farklı davranışlara yönelik özel güçlendirme eylemi gerçekleştirmeye gerek duymazlar (Vatandaş, 2007).

2.3.4. Toplumsal cinsiyet şeması kuramı

Toplumsal cinsiyet şeması kuramı; Bem'in (1967) geliştirdiği kültürel etkenlerin önemini ifade eden kuram olarak tanımlanmaktadır. Bem, toplumsal cinsiyeti bireylerin dünyayı izledikleri bir mercek olduğunu ifade etmektedir. Bilişsel gelişim kuramını da içinde bulundurduğunu, cinsel kimliklerin benimsenmesinde önemli bir payı olduğunu ileri sürmektedir. Bem, kadın ve erkek arasındaki farklılıkların kültür oluşumunda temel düzenleyici bir rol üstlendiğini ifade etmektedir. Ancak kadın ve erkek bireylerden, belirlenmiş kalıpta davranışlar sergilenmesi beklenmektedir. Ait olunan toplumsal kültüre dayalı olarak kadının dişil davranış sergilemesi ve toplumun belirlediği kişilik özelliklerin benimsenmesinin de beklendiğini ifade etmek mümkündür (Güvendi, 2023).

Toplumumuz, kadın ve erkek ayrımını hissettikleri kadar başka hiç bir şeyin ayrımını bu denli net bir şekilde hissetmemişlerdir. Bireylerin kadınsı ve erkeksi yapıya dönüştükleri süreç, cinsiyet canlandırması olarak adlandırılmaktadır. Gelişim çağında olan kız yada erkek çocuk, cinsiyet ile bağlantısı olan kalıplaşmış davranışları ve tutumları net bir şekilde rol model almaktadır. Çocukların bu davranışları edinmesi, davranışları değerlendirmeyi özümseyerek cinsiyet ile ilişkilendirerek cinsiyet şemasını oluşturmaktadır. Bu durum kişinin cinsiyete dayalı, şematik işleme süreci olarak adlandırılmaktadır (Yılmaz, 2019).

Toplumsal cinsiyet şeması, ebevyn ve öğretmenler aracılığı ile doğrudan öğretilmemektedir. Çocuk, cinsiyet şemasını günlük yaşamın ve toplumsal kültürün yönlendirmesi ile bilgi edinmektedir. Edinilen bilgi neticesi ile benlik kavramlarında dişillik ve erillik davranışlar kazanılmaktadır. Kurama göre, çocukların cinsiyete ve dünyaya bakış açısı toplumsal kültürün etkisinde kalması ile doğru orantılı olduğu ileri sürülmüştür. Bakılan açı göz önünde bulundurulur ise cinsiyet ayrıştırma kuramı olarak nitelendirilebilir. Ancak bunun yanısıra toplumsal cinsiyet kimliği kuramı olarak da anıldığı söylenebilmektedir (Ayçiçek, 2020).

Çocukların cinsiyet ayrıştırmaları, kendilerini ve karşı cinslerini algılamaları ile toplumsal cinsiyet şaması kuramına uygun bir biçimde gerçekleşmektedir. Şemanın oluşumu çocuğun yani bireyin alışkanlıklarını meydana getirmektedir. Çocuklar sosyalleştiği dönemde farklı cinsiyet davranışlarını örnek alarak kendi davranışlarını meydana getirirler. Kadın ya da erkek olarak toplumun kendileri için atfettiği geleneksel cinsiyet tiplemesine uygunluk sergilemiş olurlar. Cinsiyet ayrıştırması yapmayan kişiler

(androjen) benlik değerlerini geleneksel cinsiyet tiplemesine uygunluk göstermemektedirler (Yaşar, 2011). Bahsedildiği üzere cinsiyet kavramı, hayatın önemli bir boyutunu oluşturmadığının söylenmesinin mümkün olduğunu göstermektedir (Dökmen, 2004). Örnek olarak, erkek çocuk için pembe bir kıyafet giymek cinsiyeti ayıran birey için önem taşıırken, cinsiyet ayrıştırma kavramına geleneksel bakmayan bir birey için bu durum son derece olağan bir durumdur.

2.3.5. Psikanalitik kuram

Freud tarafından 1949'da dile getirilen psikanalitik teori, doğumdan sonraki ilk altı yılın kişiliğin şekillenmesinde çok önemli bir rol oynadığını öne sürmektedir. Freud, çocuk yetiştirmede ebeveyn davranış ve tutumlarının önemini altını çizerek, temel yıllarda oluşturulan tutum ve davranışların geleceğe etki etmeye devam ettiğini vurgulamaktadır. Cinsiyet rollerinin edinilmesini öngören bu teoride, çocuk ile ebeveyn arasındaki özdeşleşme süreci Oedipus kompleksinin (karşı cinsin benimsenmesi, hem cinsin ötekileştirilmesi, saf dışı edinmesi) analizi yoluyla ortaya çıkar. Sonuç olarak kız ve erkek çocuklar toplumsal erkeklik ve kadınlık beklentilerini içselleştirmeye başlarlar (Ünser, 2019). Cinsiyetler arasında belirgin biyolojik farklılıklar olsa da, toplumsal roller kadın ve erkeklere verilen sorumlulukları daha da farklılaştırmıştır. Kadınlar genellikle artan ev içi sorumluluklarla ilişkilendirilirken, otorite gerektiren roller genellikle erkeklere atfedilir. Bu evrim, Freud'un "anatomi kaderdir" ilkesinden "biyoloji kaderdir" fikrine doğru bir değişimi yansıtmaktadır. Ancak bu bakış açısını benimsemek biyolojik farklılıklardan kaynaklanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devam etmesi riskini taşımaktadır (Pehlivan, 2017).

Psikolog Sigmund Freud, cinsiyet kimliği ve rollerinin kapsamlı bir şekilde incelenmesini üstlenen ilk sosyal bilimci olarak bilinmektedir. Freud, oluşturduğu psikanaliz çerçevesinde, çocukların üç yaş civarında ilgilerinin cinsel organlara yöneldiği dönemi, psikoseksüel gelişimde fallik dönemin başlangıcı olarak tanımlamaktadır. Bu aşamada, her iki cinsiyet de bu ayrımın farkına varır: Erkeklerin penisi vardır, kızların ise yoktur. Eş zamanlı olarak, karşı cinsiyetteki ebeveynlerine karşı cinsel duygular geliştirirler ve aynı cinsiyetten olan ebeveynlerine karşı kıskançlık ve kırgınlık yaşarlar; bu olguya Freud'un Oidipus çatışması adı verilmiştir. Çocuklar büyüdükçe, her iki cinsiyet de bu çatışmayı aynı cinsiyetten ebeveynleriyle özdeşleşerek, onların davranışlarını,

tutumlarını ve kişilik özelliklerini örnek olarak benimseyerek yönlendirir ve çözümlerler (Özcan, 2012). Bu bağlamda, cinsiyet kimliğinin ve rollerinin şekillenme süreci, çocuğun cinsiyetler arasındaki cinsel organ farklılıklarını tanımasıyla başlar diyebiliriz. Çocuğun aynı cinsiyetteki ebeveynin özelliklerine uyum sağlamasıyla sonuçlanır. Freud, teorisinde cinsiyetler arasındaki anatomik ayrımların altı çizilmiştir. Ancak cinsiyet rollerinin kazanılmasının temelde aynı cinsiyetten ebeveynlerle özdeşleşmeye dayandığını vurgulamıştır.

2.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği / Eşitsizliği

Toplumların kabul ettiği cinsiyet kalıp yargıları kadın ve erkek arasında ayrımcılığın oluşmasına neden olmaktadır. Kabul edilen roller üzerinden erkekler kadınlara oranla daha üstün ayrıcalıklar kazanmış, kadınlar sosyal hayatta ve iş hayatında geri planda kalmak zorunda bırakılmıştır. Kadınların var olan fiziksel özellikleri onların yalnızca üreme, çocuk bakımı, annelik rolleriyle bilinmesi ile erkeklerin var olduğu çoğu alandan uzak bırakılmalarına sebep olmuştur. Bir anlamda toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların birçok alanda erkeklerden geride kalmasına neden olmuş, hak ve özgürlüklerini kullanmasına engel olmuş, mahrumiyet ve kısıtlamalara sebebiyet vermiştir. Kadının iş yaşamını ve eğitim hayatını olumsuz etkilemiş ve birçok sorunu beraberinde getirmiştir (Demirgöz Bal, 2014).

Cinsiyete bağlı davranış farklılıkları yalnızca sosyal çevre ve toplum baskısı ile oluşmamıştır, biyolojik olarak yaratılış farklılığı da temel etkenlerdendir. Duygusal içerikli durumlara karşı kadınların erkeklere kıyasla daha hassas tepkiler verdiği birçok araştırmada ortaya koyulmuştur. Araştırmacılar kadınların duygusal olayları hafızalarında daha uzun süre tuttuklarını ve bu olayları daha canlı hatırladıklarını belirtmektedir. İki cinsiyet arasında doğuştan getirilen biyolojik özellikler vardır. Biyolojik farklılıklar davranış farklılıklarını da oluşturmuş bu durum da toplumsal kültür farklılıklarına neden olmuştur. Çocuklar üzerinde yapılan incelemelerde kız çocuklarının daha barışçıl oldukları çatışmalardan kaçındıkları görülmüştür. Erkek hormonları üzerinde yapılan çalışmalarda erkeklerin hormonları nedeniyle daha öfkeli oldukları düşünülmektedir (Çakır ve Baş, 2018).

Erkeklerin öfke kontrolünün zayıflığı, şiddete meyillerinin yüksek olması ve saldırgan tutumları onları kadınlara oranla daha fazla suça itmektedir (Sakallı ve Türkoğlu,

2019). Kadınların duygusal ve merhametli oluşları, erkeklere oranla itaatkârlıklarının yüksek oluşu suça meyillerini azaltmıştır. Bu konunun en önemli göstergesi ülkemizdeki suç oranlarıdır. Çoğu toplumda suçluların yüksek oranını erkekler oluştururken bu durum ülkemizde de benzerlik göstermektedir (Kaya, 2023).

Biyolojik cinsiyetin tanımı, üreme organlarımız ve sistemlerimiz, kromozom farklılıklarımız, hormon farklılıklarımız, anatomik yapılarımız gibi farklılıklar sebebi ile kadın ya da erkek olmak üzere iki farklı cinsin oluşumudur. İnsanların duygu ve düşüncelerini, davranışlarını cinsiyetlerine göre gruplandırılmasına yönelik beklentiler ise toplumsal cinsiyeti tanımlamaktadır. Toplum yargıları kadını ve erkeği esneklik payı olmaksızın belirli rol ve görevlerle tanımlamış, belirlemiştir. Kadının güçsüz, yaradılışı gereği duygusal oluşu, ev işleri ve çocuk bakımından mesul olması toplumsal cinsiyet beklentilerine örneklendirilebilir. Toplumsal cinsiyet algısı ve rolleri kadınlar ve erkeklerin üzerinde çokça baskı yaratmaktadır. Kadının ve erkeğin yapabilecekleri ve yapamayacakları yükümlülükler cinsiyetler arasındaki farkı arttırmaktadır (Demirci, 2021). Bu durum cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri meydana getirmektedir. Ataerkil toplumlar genel olarak kadın aleyhine yönlenmiştir. Aile içindeki emek, meslek seçimi konusu, ücret adaletsizliği, eğitim hayatı ve siyaset vb. alanlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği karşımıza çıkmaktadır.

Eşitlik, toplum için topluma verilen ahlakın ve topluma verilen imtiyazların aynı olması gerekmekte olduğunu ifade eder. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin kanun ve bunun yanı sıra politikaları açısından eşitlikçi olmalıdır. Aile ve toplum, toplum içerisindeki kaynak ve hizmetlere eşit bir şekilde ulaşabilir olmalıdırlar. Kadın ve erkekler arasında eşitlik, insan hakları ve adaletin önemli koşulu olmanın yanında kalkınmanın vazgeçilmeyen en temel koşu olarak kabul görmektedir. Cumhuriyet dönemine ait kazanımların olmasının neticesinde dahi, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının toplum hayatına yansımadağı görünmektedir (Özcan, 2012).

Kadınların toplum içerisinde yaşadığı olumsuzluklar aile, ev ve iş ortamındaki durumlar cinsiyet eşitsizliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun beraberinde kadınların toplum içinde beklentisi olan konuma erişmekte güçlük çektiği ve hayatın bir çok alanında erkeklerin arkasında kaldığı (gölgesinde) görülmektedir. Günümüz koşullarında, kadınların eğitimdeki artışı nedeni ile kadınların iş yaşamlarında daha etkili bir rol edindiklerinin ilk adımları olduğunu ifade edilebilir. Bu durum toplum içinde geleneksel rollerin çalışan kadınların, lehine değişimini sağlamıştır (Onurluer, 2020). Bu

sebepler ile kadın ve erkeklerin arasındaki eşitsizliğin azaltılması önem teşkil eder. Bu ayrımcılıklara set çekebilmek adına politikalar geliştirilmelidir. Bu duruma öncülük yapılması adına eğitim kurumlarında araştırmalar yapılmalı ve verilerin dikkate alınması gerekmektedir.

Toplumsal yapı için cinsiyet eşitsizliği, toplum kültürü adına toplumsal gelişim ve dönüşümlerin önünde önemli zihni engeldir denilebilir. Zihni engeller ise geleneksel değer ve yargılardan günümüze kadar taşınmıştır. Kadınsı ve erkeksi rollere ilişkin kalıplaşmış yargıların eğitim materyallerinden kaldırılması ve hazırlanan ders programlarının gözden geçirilerek, daha eşitlikçi ve paylaşımcı bir dilin ilke edinilmesi gerekmektedir. Eğitim kitaplarında her ne kadar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kaldırılması için yasa ve önergelere yer verilse dahi, yapılan eşitsizliğin vurgulandığı, açık ya da kapalı bir şekilde mesajlara yer verildiği gözlemlenmiştir (Avcı, 2022).

Ancak literatür tarandığında bu değişimin yeteri kadar değişimi etkilemediği görülmektedir. Toplumsal yaşamda kadınların konumu, hukuki açıdan insan haklarında da erkekler ile eşit değerde yararlanmalarına engel sağlamaya devam edilmektedir (Gürkan, 2021). Bu nedenle kadın ve erkeklerin arasındaki eşitsizliğin azaltılması önem teşkil eder. Bu ayrımcılıklara set çekebilmek adına politikalar geliştirilmelidir. Bu duruma öncülük yapılması adına eğitim kurumlarında araştırmalar yapılmalı ve verilerin dikkate alınması gerekmektedir.

Toplumun erkek için atfettiği rollerin incelenmesi sağlandığında ve duruma eğitim almış erkek açısından bakılmak istendiğinde fark edilir ki eğitim alan erkek ile eğitimi olmayan erkek arasında oldukça büyük farklar görülmektedir. Eğitimi olan erkek eşitlikçi ve esnek düşünce yapısına sahiptir. Yapılan araştırmaların sonucunda eğitim almış erkek eşitlikçi ve demokratik tavırlar sergilemektedir (Turanlı ve Yıldırım, 2000).

Toplumsal cinsiyet rolleri konusunda mağdur olarak anılan, sürekli kadınlardır. Kadın üzerinden konu şekillendirilmektedir. Halbuki bu belirtilen roller, erkekleri de olumsuz yönde etkilemektedir. Eşitsizlik durumu yalnızca kadını ya da erkeği etkileyen bir durum değil, her ikisini de aynı derecede etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı iki ayrı cins arasında bir çatışma adına ileriye sürülmemiştir. Tam tersine meydana gelen çatışmayı ortadan kaldıracı bir amaçlanmıştır (Gürkan, 2021). Toplumsal eşitsizlik kavramı, kadını ve erkeği olumsuz bir şekilde etkilediği gibi eşitliğin sağlandığı takdirde olumlu yönde etkileyeceğinin teminatı verilebilir. Toplum refahı için, toplumun gelişimi için eşitlik kavramının benimsenmesi her iki cins için oldukça önem arz etmektedir.

Geleneksel değerleri meydana getiren toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri belirli dnşmlerin zihin eşiği olarak adlandırılabilir. Bahsi geçen bu zihni engellerin önemli bir blm geleneksel değerlerden oluşmaktadır. Kalıplaşmış yargıların eğitim ve öğretimden kaldırılması gerekmektedir. Ders kitaplarının yeniden analizi ve uyulan ders programlarının ise daha eşitlikçi bir dil ile uygulanmasına zemin hazırlanmalıdır (Avcı, 2022).

Toplum olarak yaşamın geniş bir alanında erkek ve kadına atfedilen kalıp yargılar, kadınların aleyhine eşitsizlik ve ayrımcılık yaratılarak, toplum yaşamında yoğunlukla kadınların ötelenmesi ve ikinci plana itilmesi ve erkeklere kadından oldukça fazla değer verilmesi eşitsizlik modeli üzerinden devam edilmesine neden olmaktadır. Eşitsizlik modelinin özellikle çalışma hayatı eşitliği, karar verme ve katılım hakkı, seçme ve seçilme zgrlğ, eğitim hayatı ve meslek hayatı seçiminde fazlaca göze çarpmaktadır (Zeyneloğlu, 2008).

Günümüz koşullarında uluslararası analizlerde topluma yönelik eşitlik sağlanması adına kadınların ötelenmesi ikinci plana itilmesi, devlet sorumluluğuna bırakılmıştır. Bazı ülkelerde öncelikle insan haklarına saygı göstermeye ardından kadın ve erkek eşitliğinin ön planda olmasına, demokratik anayasalar ile desteklendirilmesine önem verilmiştir. Örneğin İsviçre “Dünya Ekonomik Forumu”nun yayınladığı “Küresel Cinsiyet Farkı” raporunda cinsiyet eşitsizliğinin değişimin “ekonomik katılım ve fırsat”, “eğitimsel kazanımlar”, “sağlık ve hayatta kalma” ve “siyasi yetkilendirme” olmakla birlikte dört temel alanda cinsiyetler arasındaki eşitliğe önem verildiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda eşitlikçi vatandaş hakları, halkın onurunu ve kişisel saygınlığını koruma altına alan eşitlikçi ilkerlerin benimsendiği anayasalar bulunmaktadır. Ülkemizde de bir takım gelişmeler yer almaktadır. Eşitlik adına hukiki adımlar söz konusudur. Örneğin; eğitimin tek sistem altında toplandığı kadın ve erkeklere eşit imkanların verildiği 1924 yılında kanuna gelmiş eğitim sistemi için önemli bir durumdur (Nalbant ve Korkmaz, 2019; URL-1, 2023).

Cinsiyet eşitliği, yaşamın her alanında yasal bir şekilde kadına ve erkeklere eşit imkanların sağlanması, toplum içinde eğitim, sağlık ve istihdam gibi alanlarda kişiye eşit fırsatların tanınması kişinin cinsiyeti nedeni ile uğradığı ayrımcılığın olmamasıdır. Ayrımcılığın ise ortadan kaldırılması için üç yaklaşımdan bahsedilmektedir. İlk olarak, kadın ve erkeğe yönelik davranışların eşit davranış biçimlerinin oluşumu ve gelişimi esas alınmıştır. İkinci yaklaşım ise, pozitif ayrımcılık yaklaşımıdır. Kadınlara özgü farklılık temelli olan eşitsizlikleri ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. nc ve son yaklaşım ise;

toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek amacı ile mevzuatın ve programların tüm alanlarına eşitlik anlayışının yerleştirilmesi ve bu doğrultu ile planlamaların yapılması amaç edinilmiştir (Çetin, 2021).

Uluslararası belgeler incelendiğinde, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına kadın ve kız çocuklarının ikinci plana ötelenen hakları, devletin sorumluluğuna verilerek garanti altına alınmıştır. Bazı ülkeler, insan hakları konusunda daha hassas olunmasını ve kişisel haklara saygı duyulmasına önem vermişlerdir. Kolombiya’da karar alma ve seçme katılımının güvence altına alınması, Paraguay’da kadınların kamusal görevlere erişiminin teşvik edilmesi eşitlik adına geliştirilen politikalar. Bu bağlamda eşitlikçi ve demokratik anayasaların oluşumuna önem verilmiştir. Ülkemizde de toplumsal cinsiyet eşitliği adına, planlamalar ve politikalar geliştirilmek için bir çok alanda hukuksal adımların varlığından bahsedilmektedir. 1930 yılında yerel, 1934 yılında genel seçimlerde kadınlara, seçme, seçilme hakkının verilmesi örnek verilebilir. Ülkemizde öncelikle anayasa olmakla birlikte tüm yasalarda kadın ve erkek fırsat eşitliklerinin sağlanması adına yönelik düzenlemeler getirildiği gözlemlenmiştir. 11 Mayıs 2011 tarihinde “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” imzalanmıştır. Herhangi bir ayrımcılığın hissettirilmemesini güvence altına almıştır. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, eğitim alanında da giderilebilmesi için daha hassas, kaliteli ve fırsat eşitliği sunan bir düşünce yapısına sahip olunabilmesi gerekmektedir. Bu durumun meydana gelebilmesi öncelikle eğitimcilerin yani öğretmenlerin toplumsal eşitlik kavramının bilincinde olması gerekmektedir (Nalbant ve Korkmaz, 2019; Eroğlu, 2012).

2.5. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı

Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri biyolojik farklar ile açıklanamayacak düzeyde derin farklara neden olup kadının ötekileşmesine, ikinci plana atılmasına sebep olmaktadır. Bu farklılaşma kız çocuklarının doğdukları andan itibaren başlamaktadır. Kadınların zayıf ve bakımlı oldukları zaman güzel olabilecekleri algısı nedeniyle çeşitli ve zor diyetler, egzersiz ve cerrahi operasyonlar hayatlarını bazen riske atmaktadır. Bununla beraber cinsiyet eşitsizlikleri; kadının öğrenim, çalışma hayatına katılım ve ekonomik gelirini de olumsuz etkileyerek duygusal boşluğa düşmesine ve beraberinde başta psikolojik sorunlar olmak üzere sağlık sorunlarının oluşmasına sebep olmaktadır (Demirgöz Bal, 2014).

Aynı şekilde; eğitim kurumlarında cinsiyet ayrımcılığı eğitim süreci boyunca kişinin her aşamasında karşısına çıkacaktır. Toplumun kalkınmasını ve ülke ekonomisini de olumsuz yönde etkilemektedir. Banka üzerinde yapılan bir çalışmaya göre kız öğrencilerin eğitime devam etmesi yalnızca istihdamı değil, toplumun ekonomik koşullarına olumlu ve ciddi bir şekilde katkısı olacağı yönünde veriler sunmaktadır. Sağlıklı gelişmelerin meydana geleceği bilgiler gözlemlenmiştir (Gönel ve ark., 2012).

Diğer taraftan; yapılan araştırmalar, kadınlar baz alınarak cinsiyet ayrımcılığının, eğitim ve öğretim alanında meydana geldiği ve kadınlara sunulan eğitimin kadınlar için çalışma bölümlerine yönelik bir durum olduğunu ortaya koymuştur. Kadınlar ataerkil düşüncenin olumsuz etkilerini her alanda yaşamaktadırlar. Yapılan bir araştırmaya göre kadınların girişimcilik faaliyetleri erkeklere oranla daha azdır bunun nedeni kadına dışarıda bir hayatın rol model olarak tanımlanmamış büyük olasılıktır. İş kurmaya ve ticarete erkeklerin daha fazla eğilimi oluşunun nedeni ise yapılabilirlik, geçmişten günümüze kadına değil, erkeğe atfedilen bir güdünün varlığıdır (Mert ve ark., 2019).

Toplumun kadına biçmiş olduğu anne ve eş olma rolü, gelişmekte olan toplumlarda eğitimden mahrum kalmış kadınların erken evlilik yapmasına ve erken yaşta çocuk sahibi olmasına yol açmaktadır. Kadınların doğum sırasında yaşamış oldukları komplikasyonlar hem annenin hem de çocuğun fiziksel ve psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Eğitim durumu yükseldikçe evlilik yaşı yükselmekte ve beraberinde doğurganlık hızı düşmektedir (Şimşek, 2011).

Kadın ve erkek cinsi arasında farklılıklarda göz önüne alınacak bir diğer yapı ise aralarındaki duygusal farklılıktır. Kadınların erkeklere oranla daha merhametli oldukları yapılan araştırmalar ile ortaya konulmuştur (Kaya, 2023). Miller ve arkadaşlarının (2008) yapmış olduğu çalışmada bağışlama ve merhamet duygusunun araştırıldığı pek çok sayıda araştırma sonucu istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Sonucunda ise 70 araştırmayı kapsayan meta analiz çalışmasında kadınların erkeklere oranla daha bağışlayıcı ve merhamet duygusu olduğu sonucuna varıldığından bahsedilmiştir (Çakır ve Baş, 2018).

Kadın yaşamını etkilemekte olan siyasi görüşler, ekonomik alanlar, sosyal ve kültürel hayat, hukuki durumlar ve sağlık durumlarının yer aldığı kadın rollerine dair sorunları geniş bir çerçevede yapılan bazı sözleşme ve anlaşmalar mevcuttur (Öngören, 2019). Kadınlara karşı eşitsizliği yasaklayıp, kadınlara karşı eşitsizliği yok etmeye yönelik politikalar izlemesi kabul edilebilirdir. Bu bağlamda kadınlara karşı eşitsizliği yasaklayan ve yaptırımlar uygulanmasına olanaklar sağlayan sözleşmelerin valığında bahsedilmektedir

(Bardakçı ve Oğlak, 2022). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkeklere zarar veriyor olsa dahi kadın bireylere erkeklerden daha çok olumsuzluk yaşatmaktadır. Bu durumun dünyanın her kesiminde var olduğu, küresel bir sorun olarak ifade edilmesi ve çözüm üretilmesi gerektiği, politikalar geliştirilmesi gerektiği düşünülmekte olan bir alandır.

Bireylerin insan olmalarından kaynaklı hakları bulunmaktadır. Bu haklara; dil, din, ırk ve cinsiyet farketmeksizin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer verilmiştir. Kadınlar, Fransız Devrimi ile başlattıkları, 2. Dünya Savaşı beraberinde hız kazandırdıkları kadın hareketleri ile erkeklerle denk ve eşit haklara sahip olabilme mücadelesinde bulunmuşlardır. Toplum içerisinde kadının ve erkeğin eşitliğinin sağlanması adına atılan adım olarak, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) bulunmaktadır. Toplum içerisinde kadınlara karşı yapılamakta olan ayrımcılık ile mücadeleyi amaç edinen, uluslararası oldukça önemli bir belge niteliği taşımaktadır (Karaçıl, 2022).

Çalışma ortamındaki kişiler tarafından bireylere yüklenmiş sorumlulukların üstesinden gelmeye gayret gösteren kadınlar, yoğun iş yükleri ile mücadele etmeye çalışmakta oldukları için rol çatışması yaşanmaktadır. Çalışan kadının, yönetim statüsünde daha azınlıkta bulunmaları, yönetsel işe alım seçimlerinde adil karar alınmayan uygulamaların varlığını göstermektedir. Adaletli olunmadığı takdirde; cinsiyete ve iş bazlı ayrımcılık durumunu ifade ettiği söylenebilir. İş yerinde eşit statüleri sahip olan kadınlar ve erkekler kişilerin farklı sorumluluk ve görevleri üstleniyor olmaları, tanım olarak yatay cinsiyet ayrımcılığı olarak ifade edilmektedir. Bunun nedeni, yapılan aynı işin eşit değerde sorumluluklarının olmamasından dolayıdır. İş yerinde yükselme olanakları erkeklere oranla daha düşüktür (Ata Elçi, 2022).

Toplum olarak yaşamın geniş bir alanında erkek ve kadına atfedilen kalıp yargılar, kadınların aleyhine eşitsizlik ve ayrımcılık yaratılarak, toplum yaşamında yoğunlukla kadınların ötelenmesi ve ikinci plana itilmesi ve erkeklere kadından oldukça fazla değer verilmesi eşitsizlik modeli üzerinden devam edilmesine neden olmaktadır. Eşitsizlik modelinin özellikle çalışma hayatı eşitliği, karar verme ve katılım hakkı, seçme ve seçilme özgürlüğü, eğitim hayatı ve meslek hayatı seçiminde fazlaca göze çarpmaktadır (Zeyneloğlu, 2008).

Araştırmacılara göre cinsiyet temelli kültürel inançlar, kişilerin mesleki eğilimlerine ilişkin, yetenekleri ve algılarına yönelik etkilerinin var olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle, kız çocuklarının toplumsal cinsiyet algısına dayalı tutum ve

davranışlarına ilişkin beceri ve farkındalıkları önem taşımaktadır. Toplumun cinsiyet algısı ile hareket etmek zorunda olan kişiler, yaşadığı bu baskının farkında olmadığı süreçte yeteneklerini tanımadığı gibi hayatını ve geleceğini yanlış yaşayabilir, kendi değerlerini yanlış yorumlayabilirler. Dolayısıyla, eğitim gören kişilerin toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçme eğilimlerini bilmelerinin, kişisel farkındalıklarına ve meslek seçme dönemlerine katkı sağlayacağı; bilinçli seçimler yapılmasına vesile ve aracı olunacağı varsayılabilir (Avcı ve ark., 2019). Bu nedenle, öğrencilerin toplumsal cinsiyet temeline uygun değil kendilerini tanıyarak öz farkındalıklarının bilincinde olarak meslek seçimlerini yapmaları toplum geleceği açısından oldukça önemli bir durumdur.

Cinsiyet rollerinin mesleki alandaki etkisi araştırılırken bazı beklentiler ortaya çıkmaktadır. Kadınlar çoğunlukla daha düşük statü ve ücret gerektiren işlere yönlendirilmekte ve çalışmak için eşlerinden izin almaları gerektiği yönünde bir anlayış hakimdir. Toplumsal olarak, kadınların akşamları yalnız başına dışarı çıkmaması veya bağımsız yaşamaması beklentisi gibi yargılar varlığını sürdürmektedir. Aile hayatı alanında ise sıkıntılı dinamikler gün yüzüne çıkmaktadır. Kadınlara yönelik aile içi şiddet vakaları bazen gizlenmekte ve bu kadınların aynı zamanda çocuk bakımı ve temizlik de dahil olmak üzere ev işlerini de yürütmeleri beklenmektedir. Evlilik ilişkilerinde kadınlara evlilik öncesi ilişkiden kaçınma, erkek çocuk doğurarak statülerini yükseltme gibi roller yüklenmiştir. (Özcan, 2012). İş, aile, evlilik hayatı ve sosyal etkileşimlerde sözü edilen ayrımcılıklar kadınların sosyal konumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, kadınlar sıklıkla kendilerini toplumda arzu edilen statüye ulaşamamış hissetmektedir. Bu durumda kadınların çeşitli alanlarda erkeklerin gerisinde kalmasına neden olan yaygın bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığına yol açmaktadır. Hayatımızın her alanında, statü farketmeksizin yapılan bu ayrımcılığı bazen gölgede kalarak bazen gölgede kalınana şahitlik ederek yaşamımıza devam ettiğimizi ifade etmek mümkündür. Bu durum özellikle sosyal ve çalışma yaşamında kendisini daha çok hissettirmektedir.

2.6. Toplumsal Cinsiyet Roller

Rol, sosyal bilimler ve sosyoloji bağlamında önemli bir terim olup ve tiyatrodan alıntılanmış bir sözcüktür. Bu terim, bireyin bir organizasyon içindeki belirli pozisyonunu ifade eder. Bir kişinin sahip olduğu bu pozisyon, beraberinde gelen sorumluluklar ve

ayrıcalıklarla birlikte, diğer pozisyonlardaki insanlarla olan etkileşimleri düzenleyen kuralları içermektedir (Noyan, 2006).

Kadın ve erkeğin toplumsal olarak sınıflandırılması doğumla birlikte başlar. Erkek bebeklere mavi, kız bebeklere pembe kıyafetler giydirerek başlayan bu süreç, zaman geçtikçe kadın ve erkeği ayıştıran birçok rolün üzerlerine yüklenmesiyle devam eder. Kadın ve erkeğe yüklenen bu rollere toplumsal cinsiyet rolleri denilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri doğal bir süreçle oluşmaktan ziyade, erkek ve kadında görülmek istenen davranışların toplum tarafından öğretilmesiyle ortaya çıkmıştır (Vatandaş, 2007).

Cinsiyet rolleri, davranışların toplumsal olarak erkeksi veya kadınsı olarak sınıflandırılmasını içerir. Toplamların çoğunda yemek pişirme veya çocuk bakımı gibi faaliyetler kadınsı olarak algılanırken, lastik değiştirmek veya balık tutmak gibi işler erkeksi görülmektedir. Bu sınıflandırma genellikle "eril" ve "dişil" etiketleriyle ifade edilir. Kadınlık; fedakarlık, yumuşaklık, annelik, narinlik, nezaket, duygusallık, konuşkanlık, güven ihtiyacı gibi niteliklerle ilişkilidir. Erkeklik ise maceracılık, saldırganlık, rekabetçilik, üstünlük kurma, objektif davranma ve duyguları gizleme gibi özelliklerle bağlantılıdır. Toplum, kadınların ve erkeklerin kendi rollerine uymalarını, esasen toplumsal senaryoda yazılı rolleri "oynamalarını" bekler. Dil, toplumsal cinsiyet rollerinin aydınlatılmasında ve toplumsallaşma sürecinde bu rollere uygun davranışların şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Günlük yaşamda kullanılan dil, yerleşik cinsiyet normlarını güçlendiren bir mekanizma işlevi görmektedir (Tarhan, 2019).

Dilin ataerkil olması atasözlerine dahi yansımaktadır. Özellikle Türkçe’de erkeği öven kadını ise yeren atasözleri sayısı fazladır. “Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün”, “erkek getirmeyi, kadın yetirmeyi bilmeli”, “kadının şamdanı altın olsa, mumunu dikecek erkektir”, “kız beşikte, çeyiz sandıkta”, “erkek iş başında, kadın aş başında belli olur”, “oğlan direktir, kız emektir” gibi atasözleri cinsiyet rollerinin öğretilmesinin en belirgin örnekleridir (Ersöz, 2010).

Toplumsal yargılar, sosyal rollerin dağılımında erkeklerin ayrıcalıklı konumunu ve kadınlara verilen ikincil statüyü haklı çıkarma eğilimindedir. Bu yargılara rağmen, her iki cinsiyet de biyolojik benzerlikleri paylaşmakta ve bu da bilgi ve beceri edinme konusunda eşit kapasitelerinin altını çizmektedir. Bireyleri cinsiyet açısından ayıran faktörler, bireyin içine doğduğu kültür, aile ve sosyal sınıf gibi çevresel unsurlardan etkilenir (Batga, 2014).

Dünya genelinde, özellikle gelişmiş ülkelerde, 1960’lı yıllardan itibaren kadın-erkek eşitliğine vurgu yapan söylemler artmasına rağmen, cinsiyet rollerine ilişkin

beklentiler değişmemiştir (Noyan, 2006). Literatürdeki birçok çalışmaya göre; toplumsal cinsiyete ilişkin roller kadın ve erkeklerin aile yaşamından, çalışma hayatına kadar her alanda kendini göstermektedir (Gökdemir, 2020).

Toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili kalıplaşmış yargılar beraberinde cinsiyet eşitsizliğini de gündeme getirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği var olan kaynakların, fırsatların ve hizmetlerin kullanılması konusunda bireyin cinsiyetinden dolayı mahrum kalmasıdır. Hayatın her alanında karşımıza çıkan bu eşitsizlik kadınların erkeklerin bir adım gerisinde kalmalarına neden olmaktadır. Kadınlara yönelik negatif yöndeki bu ayrımcılığın derecesi toplumdan topluma farklılık göstermekle birlikte hemen hemen bütün kültürlerde görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bazı durumlarda erkeği de olumsuz yönde etkilemektedir. Kadının çalışma anlamında pasif kaldığı durumlarda evin geçimi ve sorumluluğu erkeğin omuzlarına yüklenir. Farklı açılardan incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem kadınları hem de erkekleri negatif yönde etkilediği görülmektedir (Pınar ve ark., 2008).

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin iki farklı yaklaşım mevcuttur. Yaygın gelenekçi yaklaşımda, bireylerden yalnızca biyolojik cinsiyetlerine uyum sağlamaları ve buna bağlı davranışlara bağlı kalmaları beklenir ve bu uyumun psikolojik açıdan faydalı olduğu iddia edilir. Tersine, eşitlikçi yaklaşım, cinsiyetler arasındaki fiziksel farklılıklar dışında, kadın ve erkek arasındaki cinsiyet rolü ayrımlarının ortadan kaldırılmasını savunarak biyolojik cinsiyetlerin önemini azaltır. Bu bakış açısı, bu farklılıklardan bağımsız olarak cinsiyet rollerini benimseyen bireylerin hem psikolojik açıdan daha sağlıklı olduklarını hem de topluma daha iyi uyum sağladıklarını ileri sürmektedir (Baran, 1995).

Günümüz koşullarında kadınların eğitim seviyesi artmakta ve buna paralel olarak özel alandan kamusal alana geçiş yapan kadınların sayısı da artmıştır. Bu gelişmeler geleneksel cinsiyet rollerinde kadınların lehine bir değişime yol açmıştır (Dündar, 2012). Toplumsal cinsiyet rollerinin dinamik doğası, günümüz toplumlarının kadınların hem aileye hem de milli gelire yaptığı üretken katkıları giderek daha fazla kabul etmesi ve değer vermesiyle birlikte zaman içinde gelişmektedir. Dönüşen toplumlarda kadınlar işgücünün ayrılmaz üyeleri olarak kabul edilmektedir. Geleneksel cinsiyete özgü yetişkin rollerinin bu kademeli dönüşümü, kadınların işgücü piyasasına yaygın bir şekilde entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve daha sonra kazanç potansiyellerinde bir artışa yol açmaktadır. Modern dünyanın sunduğu fırsatlardan yararlanan kadınlar, iş hayatında aktif olarak yer almaktadır. Kadınlar bunu yaparken sadece geleneksel aile rollerini sürdürmekle

kalmıyor, aynı zamanda profesyonel alanda aktif katılımın getirdiği talepleri de yerine getirmektedirler (Şahin, 2019).

Çoğu sosyal bilimciye göre, cinsiyet konusu çalışmaya devam edilmelidir. Çünkü cinsiyet farklılıkları ile ilgili bilimsel çalışmalar kalıplaşmış yargıları azaltmakta ya da ortadan kaldırmakta ve mantıklı farklılıkları tanımadan yol gösterici olmaktadır. Eagly'e (1997) göre cinsiyet ile ilgili araştırmalar daha fazla genişletilmeli ve bu yolla toplumda cinsiyet ile ilgili toplumda var olan tartışmalara yanıt verilmelidir (Batga, 2014).

2.6.1. Toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini etkileyen faktörler

Çocukların, toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini etkileyen faktörlerin; aile, ebeveynlerin öğrenim düzeyi ve annenin çalışma durumu, kardeş ve arkadaş grubu, kitle iletişim araçları, oyun ve oyuncaklar, okul-ders kitapları ve öğretmenler olduğu belirtilmektedir.

2.6.1.1. Aile

Aile, toplumun en küçük yapısını oluşturmaktadır. Yapının küçük olmasının tersine işlevsel olarak oldukça dinamiklidir. Bir sonraki nesle kültürel değerlerin aktarılmasında etkin rol almaktadır (Yaşar, 2011). En benimsenmiş kalıpsal yargı ise aile içerisindeki iş bölümü olarak ifade edilmesi mümkündür. Bu mekanizmaya göre kadınlar çocuk bakmak, temizlik ve yemek yapmak ile görevli iken erkeklerin sorumluluğu ise aile fertlerinin geçimini üstlenmektir. İş bölümü kelime anlamı olarak sevimli görünmesinin yanı sıra ayırımcılığın en gerçekçi ve en olumsuz yanını ifade etmektedir. Kadınların emeklerinin sömürülmesi ve beraberinde ailenin geçiminden sorumlu olduğu için erkeğe mahkum bir yaşam sürdürme gibi sonuçlar doğurmaktadır. Kadının iş yaşamında var olması bahsedilen sınırlarların esnetildiğini hissettirse dahi aile içerisinde en keskin ve net şekilde anlamını korumaktadır. Çalışan bir kadın yine yemek yapmak ve çocuk bakmak ile yükümlüdür. Erkeğin aile içerisindeki maksimum görev değişikliği kadına yardımcı konumundadır (Demirci, 2021). Çıkarım yapılacak olur ise kadının da çalışıyor olması aile geçimi için erkeğe yardımcı konumunda olması olarak ifade edilebilir. Anlaşıldığı üzere rol değişikliği aile içerisinde yalnızca yardımcı olabilmek ile sınırlıdır. Ailede çocukların eşit şartlarda yetiştirilmemesi giydikleri kıyafet renkleri ya da oyuncakları ile sınırlı değildir.

Ebeveynlerin görev ve sorumlulukları gözlemleyerek rol model alınmaktadır. Gelecek nesilin cinsiyete bakış açısının doğduğu alan olarak bahsedilmesi mümkündür.

2.6.1.2. Anne- babanın öğrenim düzeni ve annenin çalışma durumu

Araştırmalara göre, çocukların anne ve babalarının öğrenim düzeyleri arttıkça, eşitlikçi tutuma sahip düşünce sahibi olduklarından bahsedilmektedir (Sönmez ve ark., 2018). Özellikle aile içinde kadının yani annenin eğitim seviyesinin ileri düzeyde olması çocuğun eşitlikçi tutumuna doğrudan etki ettiği söylenmesi mümkündür. Bunun yanı sıra anne çalışıyor ise eşitlikçi tutumun doğru orantıda artış gösterdiğine değinilmiştir (Seven, 2021). Çalışan annelerin kızlarının da çalışma hayatına daha elverişli olabileceği, çalışma yaşamına daha sıcak baktığı ve yaşam koşullarını bu şartlara göre hazırladığı ifade edilebilmektedir. Mesleklerin kadın mesleği ya da erkek mesleği olarak ayrılmasını ve değerlendirilmesini değil, aksine her mesleğin kadın birey tarafından yapılabileceğini düşünmektedirler (Onurluer, 2020).

Günümüz koşulları göz önünde bulundurulduğunda, çalışan bir kadın aile geçimine önemli katkı sağlamaktadır. Ancak kadının eğitim seviyesi, yaşanan bölgesel kültürün ve aile yapısının, eşin düşünce yapısının evlilik sürelerinin bu duruma karşın önemli farklılık kattığını ifade edebiliriz (Yaşar, 2011). Bahsedildiği üzere aile içerisinde annenin baba gibi çalışıyor olması, babaların çocuk bakımında faaliyet göstermesi çocuk için eşitlikçi bir tutum örneği olmaktadır. Bu durum da çocuğun ilerideki hayatı için farklı bakış açısı, eşitlikçi tutum ve davranışlar sergilmesinde önemli rol oynamaktadır.

2.6.1.3. Kardeş ve arkadaş grubu

Çocuklar için arkadaş grubu oldukça önem taşımaktadır. Çocukların, kendileri için uygun olan davranışları arkadaşları aracılığı ile pekiştirdiği bilinmektedir. Çocukluk dönemleri göz önünde bulundurulacak olursa, oyun çağlarında daha cinsiyetçi yaklaşımlar sergilendiğini ifade edebilir. Genel olarak erkek çocuk erkek ile kız çocuk ise kız arkadaşı ile oyun oynamayı tercih etmektedir. Oynanan oyun ise cinsiyet farklılıklarına göre tercih edilmektedir. Kız oyunu ve erkek oyunu olarak nitelendirilmiştir. Hatta erkek bir çocuğun kız oyun grubuna alınması kız çocuklar için kabul edilmez bir durum olabilmektedir (Dinçer, 2022). Bilhassa ergenlik dönemlerinde davranışların arkadaş grubu tarafından

onaylanması beklenmektedir. Kız çocuğunun futbol oyununda yer alması diğer kız arkadaş grubu tarafından dışlanmasına neden olabilir. Ya da erkek çocuk bir kız arkadaşı ile farklı bir oyunu tercih ettiğinde, erkek arkadaşlarının yanına geri dönmek istediği takdirde arkadaş grubu tarafından ters tepkilere maruz kalabileceği söylenebilir.

Araştırmalara göre, büyük kardeş hemcinsi olan küçük kardeşe edinen cinsiyet rolü açısından örnek timsal etmektedir (Rust ve ark., 2000). Ailelerin kız ya da erkek çocuk beklentileri, babaların erkek çocuk sahibi olma istek ve arzuları gibi etkenler, kız çocukların erkek çocuk davranışları sergilemelerine sebebiyet vermektedir (Onurluer, 2020). Konuya kardeş kavramı üzerinden değinecek olursak, büyük erkek kardeşleri olan kız çocukları daha çekimser tutumlar sergileyebilmektedir. Ya da büyük kız kardeşi olan erkek çocuk kız oyunlarına karşın daha ılımlı ve istekli olabildiğini söyleyebilmek mümkündür. Hemcins olarak örnek verilecek olunursa; büyük kardeş, küçük kardeş ile deneyimlerini paylaşabilir ve yaşam koşullarına ait davranışları öğretirken, el becerisi ya da düşünme yetilerini yönlendirebilirler. Abla ve abiler cinsiyet rolleri açısından oldukça önemli birer etkidir. Ancak bu etkenler olumlu ve olumsuz olabilmektedir.

2.6.1.4.Kitle iletişim araçları

Küçük yaşlardan itibaren yaşamlarının büyük bir zaman dilimini televizyon, çizgi film ve günümüz koşullarında sosyal medya kanallarında geçiren çocuklar için bu kanallar aslında birer toplumsallaşma kanalıdır(Yılmaz, 2022). Bandura'nın (1977) da ifade ettiği gibi, filmlerde karşılaşılan saldırgan tutum sergileyen ve sapkınlık sergileyen karakterler, çocuk üzerinde gerçek hayatlarında var olan insanlar kadar etkili olmaktadır(Manici, 2022). Buradan da yapılan çıkarım üzerine, film ve reklamlarda yapılan cinsiyetçi davranışlar, yapılan cinsiyet ayrımları, cinsiyet eşitsizliği vurgulamaları da çocuğun tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan bir çok araştırma neticesinde, çizgi film ve reklamların büyük bir kısmı kadınlara yönelik ayrımcılık içermektedir (Seven, 2021). Bunun yanı sıra gelenek cinsiyet tutumunu desteklemektedir (Başçı ve Giray, 2016).

Çocukluktan değil günümüz şartlarında bebeklik dönemlerinden bu yana çocuk kitle iletişim araçları ile tanışmıştır. Pekçok anne gerek ev işleri yapılırken çocuğu oyalamak amacı ile veya beslenme aşamasında daha rahat ve kolaylık olması adına video ve çizgi filmler seyrettirilmektedir. Daha erken dönemde çocuk için görsel zeka eğer yanlış

kazandırıldıysa çocukluk ve yetişkinlik döneminde bu durumun önüne geçilmesi oldukça güç olabileceği söylenebilir. İzlenen bir film içerisinde kadın evde temizlik yapan ve yemek yapan bir rol sergiliyorsa çocuk için kadın yalnızca bu anlamı taşıyor olarak nitelendirilebilir. Ebeveynlerin bu duruma oldukça hassas bir tutum sergilemesi önemli bir durumdur. Çocuğa izletilmeden kendilerinin izleyerek derinlemesine analiz yapmaları gerekmektedir.

Ataerkil düşünce yapısına ait bir sistem, kitle iletişim araçları aracılığıyla çocukların algılarına oldukça rahat bir şekilde girmektedir. Ve çocuk zihninde istenilen imgelerin oluşumuna imkan sağlanmaktadır. Çocuk zihninde oluşan kalıp yargılar, yaşamları boyunca davranışlarında kendisini gösterecektir. Bu nedenle kitle iletişim araçları tehlikeli ve oldukça etkili gelişim faktörüdür (Yaşar, 2011).

2.6.1.5.Oyun ve oyuncaklar

Oyuncak seçimleri çocuklar için ebeveynlerin hazırlamış olduğu cinsiyetçi tutumun alt zeminin hazırlanması olarak ifade edilebilir. Oyun ve oyuncak seçimlerinde ailenin ve toplumun etkisi oldukça büyüktür. Toplumumuz cinsiyet rolüne ilişkin bağlantılı olmayan bir durumda dahi erkek ve kızların ilgisini çeken oyuncakları kadınsı ya da erkeksi olarak değerlendirebilmektedir. Örneğin; okul öncesi çağlarında kız çocuklarının, oyuncak bebek, minyatür ev eşyaları, pembe ve kırmızı renkli kıyafetler, topuklu ayakkabılar ilgilerini çekmektedir. Erkek çocuklarının ise, oyuncak silahlar, araba ve oyuncak iş makineleri (traktör, kamyon, kepçe vb.) ilgilerini çekmektedir (Özcan, 2012).

Toplum içerisinde de yapılan analizlere göre erkek çocuk oyuncak mağazasında ilgisini çektiği ve renkli geldiği için herhangi bir peluş oyuncuğa ya da oyuncak bebeklere yöneldiğinde toplum ve ailesi tarafından oyuncuğun kız oyuncuğı olduğu belirtilerek çocuğun başka oyuncuğa yönlendirildiği gözlemlenmiştir(Alptekin, 2019). Oyun ve oyuncaklar konusunda da diğer konularda olduğu gibi eşitlik kavramının önce aile ve toplum tarafından benimsenmesi önemli bir durumdur.

2.6.1.6.Okul ders kitapları ve öğretmenler

Toplumda kazanılan, öğrenilen ve öğretilen toplumsal cinsiyet algısı ve rollerine ilişkin tutumlar kesinlikle değiştirilemez değildir. Kazanılan rol ve davranış kalıpları,

ortama ve döneme göre şekillenebilmektedir. Okul çağındaki çocuklar için eğitim ortamları rol ve kalıpların değiştirilebilmesi adına destek niteliğindeki ortamlardır. Eğitim ortamları yalnızca çocuklar için değil, yetişkin bireyler için de bazı kalıplaşmış yargıların değişmesine öncülük edebilir. Eğitim alanları öğretmenlerin, yöneticilerin ve velilerin de toplumsal cinsiyet bakış açısını etkilediği bazı çalışmalarda değinilmiştir (Yaşar, 2011). Eğitim ortamlarında açık müfredatta yer verilmeyen, öğretmelerin sözel olarak ve davranışsal tutumları öğrenciye bilgi aktarımının olduğunu tahmin edebilmek mümkündür. Bu aktarım ise eğiticinin inançlarını, değerlerini ve tutumlarını içinde barındırmaktadır. Bu yaklaşım çocuklar için yön verici nitelik taşımaktadır (Sayılan, 2012). Okul öncesi dönemlerinde bahsedildiği üzere oyuncak seçimi nasıl cinsiyetlerine göre şekil alıyorsa, eğitim dönemlerinde de bu durum verilen sorumluluk ve görevler ile devam ettirilmektedir. Kız öğrencilere temizlik görevi verilirken erkek öğrencilere güç gerektiren taşıma görevleri vb. görevler verilmektedir. Yüklenen sorumluluklar ve görevler farklılık göstermektedir. Bu durumun yanı sıra, bazı eğiticiler öğrencilerine kariyer alanlarında ve meslek seçimlerinde yönlendirmelerde bulunabilmektedir. Çok tasvip edilmeyen bir durum olsa da günümüz koşullarında henüz bu duruma maruz kalan öğrencilerin varlığını ifade edebilmek mümkündür. Örneğin bir kız öğrenciye hala yakıştırılan ve önerilen en iyi mesleğin öğretmenlik ya da hemşirelik olduğunu ifade eden yaklaşımlar gözlemlenmektedir.

Eğitim alanlarında kullanılan materyallerinde en az öğretmenler kadar öğrenci üzerinde etkisi bulunmaktadır. Öğrencilerin üzerinde ders kitaplarının çocuk gelişimine yön veriyor olması, yaşamına ve topluma ait farkındalıklar kazanmasını sağlamaktadır. Kitap içerisindeki konuların, kelimelerin gizli ya da doğrudan açık bir şekilde öğrenciye mesajlar verdiğini ifade edebilir. Bu mesajların öğrenci üzerindeki etkisi ise olumlu ya da olumsuzluk gösterebilmektedir (Meriç, 2021). Kitaplar üzerinde yalnızca konular yazılı olarak değil görsel olarak da öğrenciye aktarılmaktadır. Bu durumun ise öğrenci zihninde daha kalıcı etkileri olduğu söylenebilir. Çocukların tutum ve davranışları, bebeklik dönemlerinde görsel zekaları ile kazanılarak ve deneyimlenerek öğrenilebilmektedir. Bu nedenle yetişkin bireyin oturmuş davranışlarının değişimi oldukça güçtür. Ancak çocukluk döneminde bazı aile içindeki yargılar ve davranışlar eğitim döneminde, eğitim alanlarında yeniden şekillenebilmektedir (Aydın, 2021). Bu nedenle eşitlikçi bir düşünce yapısının oluşturulması güç olmasından kaynaklı, bireyin ilkökul çağından başlanılarak okullarda cinsiyete karşı eşitlikçi tutumun benimsetilmesi ve öğretilmesi oldukça önemlidir.

2.7. Cinsiyet ve Meslek Seçimi

Cinsiyetçi iş bölümü ayrımları, cinsiyetin tipik özelliklerini yapılandırmaktadır. Çocukluktan bu yana kişilere biyolojik cinsiyetlerine uygun rollerin benimsetilmesi öğretilir. Geçmişten bu güne kızlara yemek yapmak, temizlik yapmak vb. eylemler öğretilirken, erkeklere ise kendini savunmak ve aileyi korumak, para kazanabilmek öğretilmiştir. Bahsi geçen roller kişinin meslek seçiminde de etkin rol oynadığı gözlemlenmektedir. Toplum kadını, öğretmen ve hemşirelik gibi mesleklere yönlendirir, çünkü kadınların o alanda daha iyi olacağı düşüncesi toplum genel bakış açısında mevcuttur. Erkeği ise daha güç gerektirecek mühendislik alanlarına, savunma alanlarına yönlendirme çabası söz konusudur (Kaya, 2019). Literatüre göre çocukların üzerinde toplumun yaratmış olduğu algı ve yönlendirme gayreti çocuklarda ayrımcılığın ve bu ayrımcılıktan meydana gelen seçimleri oldukça net etkilediğini ortaya koymaktadır (Şahin, 2016; Kafalı, 2020).

Meslek seçimi cinsiyetçilik oranlarının, meslekler üzerinde toplumsal cinsiyet düşünceleri ile kuvvetli bir şekilde ilişki içerisinde olması, sosyal rol teorisi özelliklerini doğrudan ilişkilendirdiğini kanıtlamaktadır. Çünkü sosyal rol teorisi, kalıplaşmış cinsiyet rol tiplerinin toplumsal rollere dayalı olduğunu, meslek seçimi ve diğer toplumsal eğilimlerini taşıdığını ve yansıttığını sergilemektedir (Bulut, 2020). Bir çok çalışmada erkeklerin meslek seçimleri eril özellikler taşıırken, kadınların seçmiş olduğu meslekler dişi özellikleri taşıdığı gözlemlenmiştir (Değirmenci, 2018). Ginevra ve Nota'nın 2017'de gençler üzerinde uygulanan meslek seçimi hususundaki çalışma örnek gösterilebilir (Kaya, 2019).

İş hayatında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bir çok durum ile karşı karşıya kalınmaktadır. Mesleğin seçimi sonrasında iş hayatında karşılaşılan en önemli durum ise aynı faaliyette bulunurken aynı ücretin kazanılmamış olması durumudur (Aydın, 2023). Bu durum incelendiğinde, toplumsal cinsiyetçilik izlerinin takip edildiği gözlemlenmiştir. Kişilerin meslek seçimlerinde gelenek ve görenekler, kültürel yapılar toplumsal cinsiyet rollerinin etkisindedir. Meslekler kadın mesleği ve erkek mesleği olarak ikiye ayrılmaktadır. Kadınlar, sekreter, okul öncesi öğretmen, hostes, kadın doğum doktoru vb. meslekleri, erkekler ise polis, hakim, pilot mesleklerini tercih etmesi gerektiği yönünden yönlendirilmişlerdir (Demirci, 2021).

Yapılan bu ayrıma ait en genel vurgular kadının biyolojik özelliklerine yönelik karşılaşılan sorun ve yaptırımlara dayalı olduğu söylenebilmektedir. Kadın meslek seçimi konusunda önce aile ile ardında toplum ile toplumsal cinsiyet rolleri ile de mücadele etmek zorundadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde cinsiyet ayrımcılığı konusu araştırmanın uygulandığı kitle farketmeksizin araştırmacılar tarafından sürekli ele alınmaktadır (Tunca, 2021).

Kadın istihdamı ve politikalar ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeylerini ortaya koyan ölçüt olarak kabul edilmektedir. Cinsiyetler arasında ayrım yapılmaması, topluma ait bireyleri eşit bir şekilde, iş gücüne dahil edilmesi ülkenin gelişimi ve büyümeyi pozitif doğrultuda etki edecektir. Ancak toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak cinsiyet eşitsizliği meydana gelmektedir. İş yaşamında kadınlar bir takım olumsuzluklara maruz kalmaktadır. Ülke ekonomisine dahi olumsuz etkileri mevcut olduğu söylenilebilmektedir. Kariyer hayalleri dahi kadınların, toplumsal rollerin şekillendirmesi ile kendilerine biçilmiş olan rol üzerinden sürdürülmeye devam edilmektedir (Kiraz, 2022). Toplum içerisinde gözlemlendiği üzere aileler, akrabalar ve hatta öğretmenler meslek seçimi konusunda kişinin cinsiyetine dayalı olarak yönlendirmelerde bulunmaktadır. Cinsiyete göre değil, beceri ve kabiliyetin hatta kişisel arzu ve isteklerin meslek seçimi konusunda dikkate alınması adına gerekli anlayışın benimsenmesi gerekmektedir. Çünkü yapılan yönlendirme çoğu zaman bireye yanlış seçimler yaptırır. Bu durum ise; önce kişiyi ardından çalışma ortamındaki verimliliği sonra aileyi ve devamında toplumu olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Kadınların yalnızca meslek seçimlerinde değil giydikleri, konuştukları ve hatta yedikleri dahi toplumsal cinsiyet rollerinin izlerini taşımaktadır. Kadınların ev işleri faaliyetinde bulunmalarının yanında, taktir görmemeleri, emeklerinin karşılığını alamıyor olmaları normal karşılanırken erkeğin dışarıda yapmış olduğu iş ve sorumluluk karşısında ücret alıyor oluşu aile içerisinde erkeği söz sahibi konumuna getirmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri kadın ve erkek hayatında bu denli rol oynamaktadır. Oldukça önemli ve hassas yönlendirmeler içermektedir (Tunca, 2021). Bu durum kadınların ruhlarında önemli derecede tahribat yaratmaktadır.

Kadının eğitim şartlarının iyileştirilmesi ve sosyo-ekonomik durumları, aile içindeki rolleri aynı oranda ivme kazanmaktadır. Bu durum dikkate alınarak kadınlara yapılması gereken eğitim yatırımlarının kırsal alanlarda meydana gelmesi oldukça önemli bir durumdur. Kırsal kesimlerde kadına daha fazla iş yükü ve sorumluluğu bırakılmıştır.

Bu durumun değişimi adına kırsal kesime mesleki yönlendirme kadınların eğitim alanlarının geliştirilmesi belirli tarım alanlarında kadınlara uzmanlaşma sağlanması oldukça önemlidir (Avcı, 2022). Günümüz koşullarında desteklerin arttığının söylenebilmesi mümkündür. Ancak yeterli derecede olduğu tartışılabilir bir durumdur.

Meslek seçimini etkileyen belirli faktörler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 2.2. Meslek seçimini etkileyen faktörler

1.Biyolojik Faktörler	2.Sosyolojik Faktörler	3.Ekonomik Faktörler	4. Politik Etmenler, Cemiyetler, Odalar
a. Bireyin fiziki özellikleri	a. Duyguları, değerleri	a. Ailenin ekonomik düzeyi	a. Mesleğe girme imkanları
b. Cinsiyeti	b. Aile ilişkileri	b. Çevrenin ya da ülkenin genel ekonomî durumu	b. İş bulma imkanları
c. Beden yapısı	c. Bağlı olduğu arkadaş çevresinin beklentileri	c. Otomasyon ve teknik gelişmeler	c. Değişik eğitim ve yetişme fırsatları
d. Görme ve işitme durumu	d. Ailesinin sosyal düzeyi	d. Toplumun insan gücü ihtiyacı	
	e. Yakın ilişki kurduğu diğer kişiler		
	f. Psikolojik ve kişisel etmenler		
	g. Bireyin ihtiyaçları		
	h. Bireyin duyguları		
	i. Bireyin ilgileri ve yetenekleri		

Kaynak: (Bulut ve Basfirinci, 2021).

Kişinin, bir takım kişisel ve fiziksel özelliklere meslek seçimi sürecinde sahip olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra toplumsal özelliklerin, benimsenmiş ve gelenek haline gelmiş roller kadınsı ve erkeksi meslekler olarak gruplandırılmasına yön vermiştir. Kadınlar düşünme gücü gerektiren yada bedensel iş yükümlülüğü gerektiren meslekleri tercih edemedikleri için toplumdaki erkeklerin ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sempatizanlarının baskınlıklarına maruz kalmaktadırlar (Vatandaş, 2007).

Sosyolojik olarak bireyin karakter yapısının oluşumunda önemli bir durum olan, aile, yaşanan çevre, bölge ve kişinin karakter özelliklerini meydana getiren yapıdır. Kişiler kültürel yapı içinde sosyal çevresi ile kurulan ilişki toplumumuzun sahip olabildiği norm ve değerleri öğrenmektedir. Öğrenilmiş norm ya da kültürel değerler aracılığıyla kişi toplumla bir bütün haline gelerek bulunduğu kültürel yapının üyesi haline gelmektedir. Bu

nedenle cinsiyetlere dayalı olarak yaşamlarına şekiller vermekle beraber bir çok durumda olduğu üzere meslek seçimi konusunda da hayatlarını belirtilen değerlerle devam ettirirler (Bulut ve Basfırıncı, 2021).

Meslek seçimi konusunda, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi oldukça büyüktür. Daha önceki çalışmalarda meslek seçimindeki kadın seçimlerinin geleneksel mesleklere yönlendirildiği ancak erkek seçimlerinin ise esnek çalışma saatlerinin olduğu, seçme ve seçilme haklarının var olduğu mesleklere yöneldikleri gözlemlenmiştir (Cengiz, 2011). Ve bu çalışmalarda meslek seçimi için ailenin önemi bir kez daha ifade edilmiştir. Ailenin ekonomik koşulları ise bu duruma etkisi olan yan etken olarak değerlendirilebilir. Aile ekonomisinin meslek seçiminde etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Değirmenci, 2018).

Meslek seçimi toplumun gelişimi açısından oldukça önemlidir. Kişilerin, eş seçimlerinde, arkadaş seçimlerinde, ekonomik koşulların iyileştirilmesinde, kişinin toplum içerisindeki değerinin ve kalitesinin belirlenmesinde, duygusal değişimlerde dahi etkisini göstermektedir. Okullarda rehberlik alanlarında meslek seçimine ilişkin, kendini tanıma ve kişinin kendisine göre meslek seçebilmesi adına çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum daha çok desteklenmelidir. Kişilerin meslek seçimleri ile ilgili önemli iki belirleyici durum vardır. Biri kişinin velisi ve öğretmeni, meslek seçimi için yönlendirme yapmalı ve bir diğeri ise pasif rol göstererek kararı çocuğa yani kişiye bırakmalıdır (Onurluer, 2020). Birey için karar verici olmak yerine yardımcı konumunda olmak önemli bir durumdur. Kişiye tanın bir fırsat eşitliği olarak nitelendirebiliriz.

2.8. Toplumsal Cinsiyet ve Öğretmenlik Mesleği

Öğretmenlik mesleğinin tercih edilmesinde toplumsal cinsiyet algısı önemli bir etken olarak öne çıkmakta özellikle okul öncesi öğretmenlik gibi alanlar kadınlar için daha uygun görülen bir alan olarak tercih edilmektedir. Bu noktada eğitim alanı bakımından kadın ve erkek öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyete duyarlı olmaları ve mesleklerine karşı olumlu bir algıya sahip olmaları nitelikli bir öğretmen olmak açısından önem arz etmektedir. Yapılan literatür araştırmasında; okul öncesi öğretmen adaylarının okul öncesi öğretmenlik mesleği ile ilgili bazı cinsiyetçi kalıp yargılara sahip olduğu belirlenmiş ve genel anlamda bu alan ile ilgili olumlu yaklaşımlar sergiledikleri tespit edilmiştir (Karaçıl, 2022). Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre, erkek öğretmen adaylarında

öğretmenlik mesleğinde örneğin beden eğitimi öğretmenliği gibi bazı alanlara karşı pozitif cinsiyet algısı oluşturdıkları görülmüştür (Öngören, 2019).

Geleceğimizi ve yeni nesili şekillendiren en önemli sistemlerden biri eğitim sistemidir diyebiliriz. Öğretmenlik mesleği, yeni nesile erişebilirlik itibari ile toplumun geleceğini yönlendiren önemli bir meslektir. Öğretmenlerin, topluma karşı sorumlulukları ve liderlik vasıfları bulunmaktadır. Gelecek nesile rehberlik ederek, doğru yönde yetişmelerine katkılar sağlamaktadırlar. Öğretmenler mesleği gereği toplumun büyük bir kısmı ile iletişim halindedirler. Yani ifade edilebilir ki yalnızca öğrenciler ile değil, veliler ile de bir arada olmaktadır (Gökçe, 2022). Bu da demek oluyor ki, eğitim alanlarında değil hayatın her alanında öğreticiliği, örnekliliği, davranış ve hareketleri ile toplumsal cinsiyet algısına karşın önemli bir kitleye, eşitlikçi izlenimler hissettirebilmektedirler. Toplum içinde etkilerinin olacağını tahmin etmek mümkündür.

2.9. Sınıf Ortamında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğini Azaltmaya Yönelik Stratejiler

Eğitimci yetiştirme plan ve programlarına yönelik algıların değişimi adına bütün öğrencilerin, pozitif cinsiyet kimliği geliştirilmesinin desteklenmesini sağlayabilmek, toplumsal cinsiyet algısı adına oldukça önemli bir gelişim ve ilerleme kaydı olabilir. Öğretmenliğin, kadın mesleği ya da kolay bir meslek olarak toplum tarafından nitelendirilmekten vazgeçilebilir. Çocuklar için, yalnızca eğitim alanı değil hayatları boyunca önemli bir rolü olan öğretmenlerin, tutum ve davranışları çocuklar için önem teşkil etmenin yanı sıra, rol ve model aldıklarını ifade edebilir. Geleceklerini yönlendiren, mesleki bakış açısı oluşturan etkileri bulunmaktadır (Öngören, 2019). Bu nedenle, öğretmenler ve adaylarına toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalıkları kazandırılmalıdır. Öğretmenlik eğitimi süreçlerinde, toplumsal cinsiyet derslerinin verilmesi ve öğretmene yeni stratejiler kazandırmak mesleki algıları olumlu yönde etkileyebilir. Bunun yanı sıra sağlam bir okul altyapısı, üst düzey bir öğrenme ortamı oluşturmak ve akademik hedeflere ulaşmak için çok önemlidir.

Yeterli altyapı, eğitim kurumu üyelerinin sorumluluklarını organize bir şekilde yerine getirmelerini sağlar. Ayrıca, öğrencilerin okul ortamını eğlenceli bulma olasılıkları daha yüksektir ve uygun olanaklar mevcut olduğunda çalışmalarına katılma konusunda motive olurlar. Okullarda eğitim sistemini geliştirmek için gerekli olan temel altyapı

tesisleri; mobilya, ekipman, malzeme, teknoloji, tuvaletler, sivil olanaklar, ulaşım, oyun alanları, sınıflar, kütüphane kaynakları, laboratuvarlar ve genel çevre koşullarını kapsar. Bakımlı bir altyapı, eğitimciler, personel ve öğrenciler için olumlu ve mutlu bir çalışma ortamına katkıda bulunur. Etkili öğrenmeyi kolaylaştırmak için okulların uygun öğretim materyalleri, iyi donanımlı kütüphaneler, fen laboratuvarları ve bilgisayar merkezleri sunması gerekir (Başerer Berber, 2021). Bu olanaklara erişim, eğitimcilere ve öğrencilere, öğretme ve öğrenme süreçlerini organize bir şekilde yürütme yetkisi vererek, cinsiyete bakılmaksızın eğitim ortamına katılım konusunda artan motivasyonu teşvik eder.

2.9.1. Öğretmen - öğrenci etkileşimi

Öğretmen, öğrenme sürecinde rehber ve kolaylaştırıcı olarak görev yapar. Özellikle, onların birincil sorumluluğu, çeşitli öğretim yöntemleri ve teknikleri yoluyla öğrenme deneyimlerini düzenlemek ve öğrencilerin istenen davranışları kazanıp kazanmadığını değerlendirmektir. Öğretmenin etkisi, ders anlatmanın etkililiğinin ötesinde öğrenciler tarafından olumlu ya da olumsuz tutum ve davranışlarına göre de değerlendirilir. Bu nedenle öğretmenlerin mesleklerinin gereklerini yerine getirmeleri, öğrencileri kişilikleriyle etkilemeleri, rol model olmaları çok önemlidir. Sınıfta öğretmen-öğrenci ilişkileri öğrenme ve eğitimin temelini oluşturur. Sınıftaki eğitim ortamı öğretmenin davranışlarından büyük ölçüde etkilenmektedir. Öğretmenin sınıf sınırlarını aşan sosyalleşme sürecindeki davranışları, öğrencilerin topluma uyum sağlamasına örnek teşkil etmektedir (Demir ve Köse, 2016).

Öğrenciler zamanla toplum tarafından genel kabul görmüş değerleri öğrenerek, deneyimleyerek ve aktararak sosyal hayata geçiş sağlar ve adapte olurlar. Bu öğrenme sürecinde öğretmenler, öğrencilerin karakter gelişimini doğrudan şekillendiren model olarak çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin davranışlarına, kendi alanlarındaki uzmanlıkları kadar önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Eğitimci ve öğrenciler arasındaki etkileşim ne kadar etkili olursa, öğrencilerin gözlemlenen davranışları sergileme yetenekleri de o kadar artabilmektedir. Sınıftaki öğrenme ortamının kalitesi karşılıklı iletişim ve etkileşimle belirlenmektedir ve araştırmalar bu ortamın akademik başarıyı ve öğrencilerin duygusal deneyimlerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir (Turanlı ve Yıldırım, 2000).

Ancak bazen farkında olmayarak öğrencilerden toplumun atfettiği rolleri bekleyebilmektedirler. Günümüzde hala bir çok öğretmen, okul içerisindeki görev ve sorumlulukları toplumsal cinsiyet rol algısına göre öğrencilerine tanımlamaktadır. Kız öğrencilerden sınıf düzeni talep edilirken, erkek öğrencilerden sıra taşınması vb. durumlar talep edilebilmektedir. Öğretmenlerdeki bu algı ise, yaşamış olduğu topluma ait yansıma olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle eğitim alanı eşitsizlikleri aslında öğretmenlerin isteği dışında yani istemsizce gerçekleşmektedir (Alptekin, 2019).

Öğretmenin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin davranış ve tutumları, eğitim alanlarında çocuklara olan davranış ve tutumlarını etkileyebilmektedir. Öğretmen- öğrenci ilişkisinin cinsiyet rolleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin varlığından söz edilmiştir. Bazı durumlarda öğretmen, sınıf içindeki etkinliklerde toplumsal cinsiyet rollerine göre öğrencileri yönlendirmektedirler. Bu durumun ise, öğretmenin kişisel inanç ve değerlerinden kaynaklı olduğu, toplumun kendisi için tanımladığı rollerin bir getirisi olduğunu ifade edilmektedir. Bazı araştırmalarda kadın eğitimciler, erkek eğitimcilere nazaran öğrencileri ile daha olumlu ve iyimser ilişkiler kurduklarına değinilmiştir (Manici, 2022). Toplumun zihninde bu nedenle kalıplaşmış bir yargı günümüzde hala devam etmektedir. Öğretmenlik mesleği kadın mesleğidir ve öğrenciler ile iletişimleri kadın öğretmenlerin daha güçlüdür. Belki de bu yargı nedeni ile öğrenciler farklı bir meslek tercihi sürecinde kendilerini cesaretlendirememektedir. Eğitim sürecinde çocuklara bu durumun hissettirilmemesi öğretici tarafından bilinçli hareket ve davranışlar sergilenmesi gerekliliğine ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır.

2.9.2. Öğretim yöntemleri

Çeşitli alanlarda devam eden değişim ve dönüşüm içerisinde, eğitim faaliyetlerinin dinamik yapısı, bu süreçte önemli düzeyde rol oynayan öğretmenlerin sürekli olarak kendilerini geliştirmelerini ve yenilenmelerini gerektirmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, bilimsel araştırmaları ve güncel gelişmelere ilişkin farkındalığı teşvik ederek, mesleki tükenmişliği azaltarak, öğretmenlik mesleğinin etkinliğini artırarak, kariyer mesleği konumuna yükselterek, öğretmenlik mesleğinin kalitesinin artırılmasına katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu düzenlemeler eğitim sistemini modernleştirmeyi amaçlamaktadır (Özdemir ve ark., 2022).

2.9.3. Öğretim materyallerinin değerlendirilmesi

Ders kitabı, bir eğitim programının amaçlarına, içeriğine, öğretme-öğrenme süreçlerine, ölçme ve değerlendirme boyutlarına uygun olarak titizlikle hazırlanmış basılı öğretim materyalidir. Öğrenme amaçları için çok önemli bir araç olarak hizmet eder. Bazı araştırmacılara göre de ders kitaplarını, programda belirtilen konulara ilişkin bilgileri sistematik olarak inceleyen ve açıklayan temel kaynaklar olarak nitelendirmektedir. Öğrencileri eğiten, dersin hedeflerine uygun planlı ve yapılandırılmış içerik sağlayarak rehber görevi görürler. Bu ders kitapları, öğretim sürecinde temel araçlar olarak hizmet veren, vazgeçilmez ve tamamlayıcı öğretim materyalleri olarak kabul edilmektedir (Yaylı ve Çınar, 2014).

Devletler, eğitimin okul, öğretmen ve ders materyalleri gibi maddi yönlerinde eşitliği sağlamaya çalışsa da, ailelerin sosyo-ekonomik özelliklerinin eşitlenmemesinin doğasında var olan zorluk nedeniyle eğitimde tam fırsat eşitliğinin sağlanması ulaşılamaz durumdadır. Coleman'ın (1966) araştırmasında belirttiği gibi fırsat eşitliği kavramı, gerçek eşitliğe ne ölçüde yaklaşıldığına bağlıdır. Demokratikleşmeyi amaçlayan birçok toplum, fırsat eşitliğine dayalı bir eğitim modelinin geliştirilmesini demokratikleşmenin temel kriteri olarak kabul etmektedir. Eğitimde, fırsat eşitliğinin demokratikleşmenin vazgeçilmez bir unsuru olduğunun altını çizilmektedir. İlk olarak Fransız Devrimi sırasında savunulan temel eğitim hakkı, eşitlik ve özgürlük ilkelerinin eğitimden ayrılamayacağı inancından doğmuştur (Çapçioğlu ve ark., 2020).

Aristokrasiye ve kiliseye meydan okuyan devrimciler ise sınıf toplum düzeni konusunda eşitlik ilkesini özgürlükten üstün tutmuştur. Tüm çocukların gıdaya, giyeceğe, ders materyallerine ve ilkokul eğitimine eşit erişimini savundular. Bu fırsat eşitliği çağrısı daha sonra gelişti; liberal kültür politikaları özgürlük ilkesine odaklanırken, sosyalist kültür politikaları eşitlik ilkesine öncelik verdi. Fırsat eşitliği arayışıyla yönlendirilen her iki kültür politikası da genel olarak toplumun, özel olarak da eğitim kurumlarının demokratikleşmesine katkıda bulunmuştur. Amaçları bireylerin eğitim yolculuklarında karşılaştıkları tarihsel sınıfa veya ekonomik statüye dayalı engelleri ortadan kaldırmaktır. Doğum anından itibaren tüm eylemler bireyin cinsiyeti çerçevesinde gelişir (Onurluer, 2020). Örneğin, yeni doğan bebeklerinin gelişini bekleyen ebeveynler, hazırlıklarını çoğu zaman çocuğun cinsiyetine göre düzenlerler. Bunu yaparak, çocukları için hayatları boyunca hayal ettikleri tutum, rol ve davranışlara ilişkin bir çerçeve oluşturmaya başlarlar.

Doğum sonrası çocuk için hazırlanan sosyal çevre, çocuğun yaşamının ilerleyen aşamalarında belirginleşerek cinsiyet ayrımları ortaya çıkar. Giyim tarzı ve rengi, saçın uzunluğu ve şekli, çocuğa yönelik konuşmalar, gelişimine yönelik malzeme ve oyuncak seçimi, sevginin yoğunluğu, çocuğun istekleri ve gelecekteki mesleklerine ilişkin düşünceler, çocuk için uygun veya uygunsuz görülen davranışların yanı sıra, söz konusu cinsiyet kimliğinin ortaya çıkma aşamalarını toplu olarak şekillendirir (Kaya, 2023).

Bu kurumsal çerçeve doğrultusunda öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algısının incelenmesi ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının ortaya konulması amacı ile bir alan araştırması yapılmıştır. Aşağıdaki bölümde bu araştırmaya dair ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

3. UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, öğretmenler açısından toplumsal cinsiyet algısının incelemek ve toplumsal rollerle ilgili tutumlarını ortaya koyarak, öğretmenlerin çalışma yaşamı, toplumsal yaşamı ve evliliklerine dair aile yaşamına ilişkin toplumsal rollerinin belirlenmesi doğrultusunda konuya ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Cinsiyet algısının bireye kazandırılması adına toplum için öğretmenler ilk kontakta olan kişilerdir. Bu nedenle öğretmenlerin yetiştiği aile yapısı, eğitimi ve kişisel gelişimleri yeni nesile birebir dokundukları için önem arz etmektedir. Gelecek nesile her anlamda örnek olmanın yanında yol haritası oluşturdıkları söylenebilir. Kullanılan dilin doğruluğu, yaklaşımın cinsiyete dayalı olmaması, herhangi bir ayrımcılığın vurgulanmaması eğitim süreci boyunca kişinin gelişimi adına önemli bir husustur.

Bu nedenle çalışmanın amacı doğrultusunda öneriler göz önünde bulundurulur ise öğretmenlerin eğitim döneminde edineceği toplumsal cinsiyet bakış açısı, seçilen materyaller vb. gelecek nesile aktarılan yanlış aktarımın önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir.

Bu amaçla araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algılarının incelenmesi doğrultusunda cinsiyet rollerine etki eden faktörler nelerdir?
- Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algıları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algısı konusunda kendilerinin nasıl bir yol izlemesi gerektiğine ilişkin görüşleri nelerdir?

3.2. Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırmaya konu olan veriler ulusal kapsamda değil yalnızca bir ilde görev alan öğretmenlerden elde edilmiştir. Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algısının incelenmesi ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını değerlendirebilmek adına, sadece İzmir ilinde görev alan öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir. Araştırma anket çalışmasına

gönüllü olarak katılmış öğretmenleri temsil etmektedir. Veri toplama süreci ise 2023-2024 eğitim öğretim yılıyla sınırlı tutulmuştur.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini İzmir’de bulunan devlet okullarında görev alan öğretmenler oluşturmaktadır. İzmir ilinde görev alan öğretmenlerin tümüne ulaşmak zaman ve ekonomik kısıtlılıklar sebebiyle mümkün olmadığından, amaçlı örneklem türlerinden biri olan kolayda örneklem türü kullanılmıştır. Örneklem kitlesine gönüllülük esasına dayanarak anket dağıtılmış ve sonucunda 308 öğretmene ulaşılmıştır. Ancak eksik ve hatalı cevaplama tespit edilmiş olmasından dolayı 8 anket elenmiştir. 300 ölçek analiz edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Araştırmada verilerin elde edilmesinde Ek.1 deki anket formu kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini tespit etmek için 20 adet soru yer almaktadır.

İkinci bölümde ise; Zeyneloğlu tarafından (2008) geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ)” kullanılmıştır. Ölçek; 38 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçeğe ilişkin alt boyutlar şu şekildedir:

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ)

Zeyneloğlu (2008) tarafından Türkçe’ye çevirisi yapılan 5’li likert ölçek biçiminde olan ve 5 alt boyut 38 maddeden oluşan ifadeleri içermektedir. Ölçek, Eşitlikçi Cinsiyet Rolü (ECR), Kadın Cinsiyet Rolü (KCR), Evlilikte Cinsiyet Rolü (EVCR), Geleneksel Cinsiyet Rolü (GCR), Erkek Cinsiyet Rolü (ERKCR) olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan alt boyutlar, ölçek maddelerinin oluşturulmasına katkıda bulunan uzmanlar tarafından içeriklerine uygun olarak isimlendirilmiştir:

- Eşitlikçi Cinsiyet Rolü (Boyut 1): 5, 16, 21, 26, 33, 9, 14 ve 24. maddelerde yansıtıldığı gibi, günlük yaşamda kadın ve erkeklerin eşit rol ve sorumlulukları paylaşması gerektiği inancını kapsamaktadır.

- Kadın Cinsiyet Rolü (Boyut 2): Toplum tarafından geleneksel olarak kadınlara verilen ve 35, 37, 1, 25, 46, 23, 6 ve 19. maddelerle ifade edilen rol ve sorumlulukları içermektedir.
- Evlilikte Cinsiyet Rolü (Boyut 3): 17, 3, 18, 32, 10, 45, 7 ve 12. maddelerle temsil edilen, toplumun evlilik yaşamı bağlamında kadın ve erkeklere yüklediği rol ve sorumlulukları kapsamaktadır.
- Geleneksel Cinsiyet Rolü (Boyut 4): 20, 29, 30, 4, 8, 13, 40 ve 28. maddelerde özetlendiği gibi, günlük yaşamda toplum tarafından hem kadına hem de erkeğe verilen rol ve sorumlulukları kapsamaktadır.
- Erkek Cinsiyet Rolü (Boyut 5): Toplum tarafından geleneksel olarak erkeklere verilen rol ve sorumlulukları kapsamaktadır. (43, 42, 36, 44, 34 ve 47 no'lu maddeler).

Araştırılmak istenen konu kapsamında öncelikle öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algıları incelenmiş ve araştırma ölçüt örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım, belirli bir araştırmacı yada araştırmacılar tarafından daha önceden belirlenmiş ve tespit edilmiş ölçütleri, karşılayan bütün durumların çalışılması adına uygun olan gruplardan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

3.5. Araştırmanın Hipotezleri

Blm. Uzm. Simge ZEYNELOĞLU (2008) tarafından Türkçe'ye çevirisi yapılmış olan çalışma "Ankara'da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Programı, Doktora Tezi, Ankara, 2008. Araştırma " incelenmiştir. Yapılan inceleme ve araştırmalar neticesinde elde edilecek verilerin iki ayrı sonuç verebileceği göz önünde bulundurularak hipotez oluşturulmuştur.

Çalışmada, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algılarını incelemek, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ve tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın hipotezleri şu şekildedir.

H1: Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rolleri demografik özelliklere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2: Öğretmenlerin eşitlikçi cinsiyet rolleri demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H3: Öğretmenlerin kadın cinsiyet rolleri demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H4: Öğretmenlerin evlilik cinsiyet rolleri demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H5: Öğretmenlerin geleneksel cinsiyet rolleri demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H6: Öğretmenlerin erkek cinsiyet rolleri demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

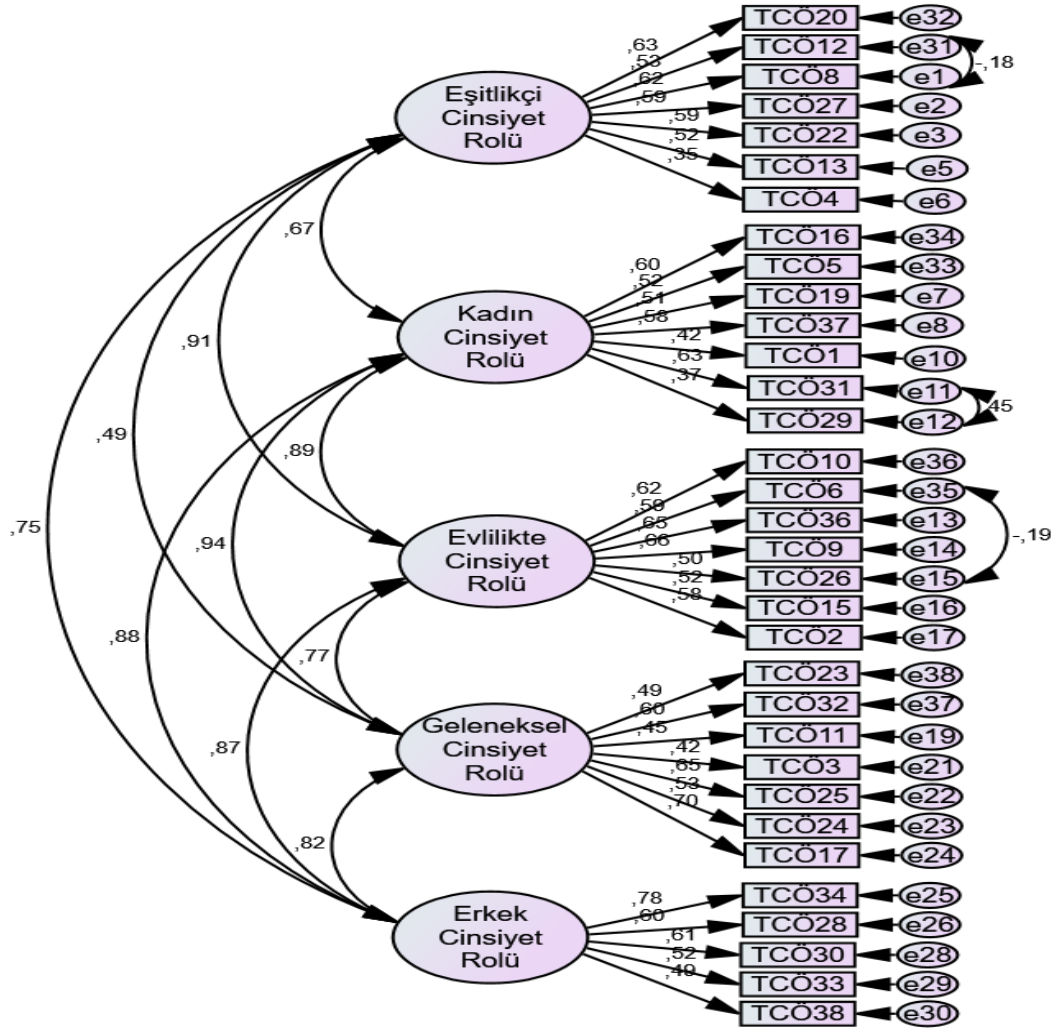
3.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), çok sayıda değişkenden türetilen ve teorik bir temele dayanan faktörlerin (gizli değişkenler) gerçek dünya verileriyle ne ölçüde uyumlu olduğunu değerlendirmek için tasarlanmış analitik bir yöntemdir. Temel olarak DFA, önceden kurulmuş veya inşa edilmiş bir yapının toplanan veriler tarafından ne ölçüde onaylandığını incelemeye çalışır. Açımlayıcı faktör analizi, önceden beklenti olmaksızın, faktör yüklerine dayalı olarak verilerin faktör yapısını belirlerken, DFA belirli değişkenlerin teorik bir çerçeveye dayalı olarak önceden belirlenmiş faktörlerle ağırlıklı olarak uyum sağlayacağı öngörüsünün test edilmesine odaklanır (Sümer, 2000). DFA'da test edilen modelin yeterliliğini ölçmek için çeşitli uyum indeksleri kullanılır. Uyum indekslerinin, teorik model ile gerçek veriler arasındaki uyumu değerlendirmede göreceli olarak güçlü ve zayıf yönler gösterdiği göz önüne alındığında, model uyumunu göstermek için birden fazla uyum indeksi değerinin kullanılması tavsiye edilir. En sık kullanılan uyum indeksleri arasında Ki-Kare İyilik Testi, Uyum İyiliği İndeksi (GFI), Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI) ve Yaklaşım Hatalarının Ortalama Karekökü (RMSEA) yer almaktadır (Cole, 1987). Ölçek geçerliliğinin sağlanması amacıyla DFA analizlerinde AMOS 21.0 yazılımı kullanılmıştır.

Tablo 3.1. Ölçeğin-Alt ölçeklerin doğrulayıcı faktör analizi (dfa) uyum indeksleri

İndeks	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Toplumsal Cinsiyet Roller DFA
X^2	x	x	889,255
Sd	x	x	473
X^2/sd	≤ 3	≤ 5	1,880
GFI	$\geq 0,95$	$\geq 0,90$	0,909
AGFI	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$	0,870
CFI	$\geq 0,97$	$\geq 0,90$	0,902
RMSEA	$\leq 0,05$	$\leq 0,08$	0,054

Toplumsal Cinsiyet Roller Ölçeği DFA sonuçlarında uyum indekslerini düşüren, diğer boyutlar ile yüksek düzeyde kovaryans oluşturan 18, 21, 14, 7, 35 numaralı maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Çıkarılma işlemi sonrası uyum indeksleri yükselmiştir. Ölçekte faktör yükü düşük madde bulunmamaktadır. Ölçeğin DFA sonuçlarına göre maddelerin dağılımı ve faktör yükleri şekilde verilmiştir. Ölçek uyum iyiliği ($X^2/sd=1,880$), GFI (0,909), AGFI (0,870), CFI (0,902), RMSEA (0,054) indeksleri tamamen sağlanmıştır. Ölçek veri ile uyumludur.

Şekil 3.1. Ölçeğin-Alt ölçeklerin doğrulayıcı faktör analizi (dfa) uyum indeksleri

3.7. Güvenirlilik Analizi

Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algısının incelenmesi ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar envanteri için yapılan güvenilirlik analizi Tablo 3.2.' de Cronbach's Alfa değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 3.2. Güvenilirlik analizi

	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	7	0,817
Kadın Cinsiyet Rolü	7	0,758
Evlilikte Cinsiyet Rolü	7	0,770
Geleneksel Cinsiyet Rolü	7	0,775
Erkek Cinsiyet Rolü	5	0,712
Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği Toplamı	33	0,914

Cronbach's alfa katsayısının 0-1 arasında değiştiği, değerlendirme kriterlerine göre “ $0.00 < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil, $0.40 < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirlikte, $0.60 < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve $0.80 < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek” olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (Nunnally, 1967). Buna göre hem ölçeğin hem de alt boyutlarının güvenilirliği oldukça yüksektir.

Tablo 3.3. Normallik test sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik Değeri	n	p.	İstatistik Değeri	n	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	0,285	300	0,000	0,631	300	0,000
Kadın Cinsiyet Rolü	0,100	300	0,000	0,948	300	0,000
Evlilikte Cinsiyet Rolü	0,241	300	0,000	0,734	300	0,000
Geleneksel Cinsiyet Rolü	0,095	300	0,000	0,955	300	0,000
Erkek Cinsiyet Rolü	0,185	300	0,000	0,845	300	0,000
Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği Toplamı	0,115	300	0,000	0,913	300	0,000

Tablo 3.3. görüldüğü üzere, toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğine ait veriler için yapılmış olan normallik testi sonuçları yer almaktadır. İki farklı normallik testi olan Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk test istatistikleri tabloda görülmektedir.

Kolmogorov-Smirnov testi, örneklemin belirli bir dağılıma ne kadar uygun olduğunu değerlendirir. Her alt ölçek için Kolmogorov-Smirnov test istatistik değeri (Statistic) ve p değeri (Sig.) sunulmuştur. H_0 hipotezi, örneklemin normal dağılıma sahip olduğunu ifade eder. Bu tabloya göre, her alt ölçek için p değeri 0,000'dir, bu da örneklemelerin normal dağılıma uymadığını gösterir.

Shapiro-Wilk testi de örneklemin normal dağılıma uygunluğunu değerlendiren bir testtir. Her alt ölçek için Shapiro-Wilk test istatistiği, serbestlik derecesi (df) ve p değeri sunulmuştur. H_0 hipotezi, örneklemin normal dağılıma sahip olduğunu ifade eder. Ancak, bu tabloya göre her alt ölçek için p değeri 0,000'dir, bu da örneklemlerin normal dağılıma uymadığını gösterir.

Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet rolleri tutum leği altında değerlendirilen veri setinin normal dağılıma uymadığı sonucuna varabiliriz. Bu durum, ilgili istatistiksel testlerin kullanımında normal dağılım varsayımının sağlanmadığını gösterir. Bu nedenle, parametrik olmayan istatistiksel yöntemlerin kullanılması daha uygun olabilir.

4. BULGULAR

4.1. Demografik Özelliklerin Dağılımı

Aşağıda katılımcılara ait sosyo-demografik özellikleri görmek mümkündür.

Tablo 4.1. Demografik özelliklerin dağılımı

		n	%
Cinsiyetiniz	Kadın	262	87,3
	Erkek	38	12,7
Görev yeriniz?	İzmir	300	100,0
Yaş	24-29	103	34,4
	30-39	116	38,8
	40 ve üzeri	80	26,8
Medeni durumunuz nedir?	Bekar	130	43,3
	Evli	157	52,3
	Birlikte yaşıyor	5	1,7
	Diğer	8	2,7
(Evli iseniz) evlenme şeklinizi belirtiniz?	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	15	5,0
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	26	8,7
	Tanışıp anlaşarak	131	43,7
	Diğer	128	42,7
Doğum yerinizi belirtiniz?	İl	203	67,7
	İlçe	67	22,3
	Köy	30	10,0
Öğretmen olarak çalışma yaşamınız boyunca en uzun görev aldığınız yerleşim yeri aşağıdakilerden hangisidir?	İl	172	57,3
	İlçe	109	36,3
	Köy	19	6,3
Ne kadar süre bu bölgede/yerde yaşadınız?	5 yıl ve altı	195	65,0
	6-9 arası	60	20,0
	10 yıl ve üzeri	45	15,0
En son görev aldığınız (öğretmenlik yaptığınız) okulu işaretleyiniz.	İlkokul, Ortaokul	160	53,3
	Düz, Anadolu, Süper, Fen Lisesi	52	17,3
	Özel Lise/Kolej	18	6,0
	Meslek Lisesi	61	20,3
	İmam Hatip Lisesi	9	3,0
	Diğer	0	0,0
Öğretmen olarak göreve	Tek başına evde	121	40,3

başladıktan sonra yaşadığınız yeri işaretleyiniz.	Anne-baba-kardeşler ile birlikte evde	56	18,7
	Abla-ağabey-kardeşle birlikte evde	3	1,0
	Arkadaşlarla birlikte evde	28	9,3
	Akraba ile birlikte evde	1	0,3
	Kurum ve derneklere ait misafirhane	3	1,0
	Eşimle evde	78	26,0
	Anne ile birlikte evde	9	3,0
	Baba ile birlikte evde	1	0,3
	Kardeşim yok	27	9,0
	1 Kardeşim var	75	25,0
	2 kardeşim var	90	30,0
	3 Kardeşim var	41	13,7
	4 Kardeşim var	26	8,7
	5 Kardeşim var	25	8,3
Sizden başka kaç kardeşiniz var?	6 Kardeşim var	9	3,0
	7 Kardeşim var	5	1,7
	8 Kardeşim var	1	0,3
	9 Kardeşim var	1	0,3
		n	%
Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisiyle uyumludur?	Çekirdek aile	238	79,3
	Geniş aile	45	15,0
	Diğer	17	5,7
Anneniz ne iş yapıyor?	Ev kadını	237	79,0
	Memur	11	3,7
	İşçi	7	2,3
	Emekli	31	10,3
	Serbest meslek	14	4,7
	Diğer	0	0,0
Babanız ne iş yapıyor?	İşsiz	11	3,7
	Memur	33	11,0
	İşçi	37	12,3
	Emekli	168	56,0
	Serbest meslek	51	17,0
	Diğer	0	0,0
Eşiniz ne iş yapıyor?	İşsiz	17	5,7
	Memur	63	21,0
	İşçi	32	10,7
	Emekli	152	50,7
	Serbest meslek	36	12,0

	Diğer	0	0,0
Anne ve babanız ile ilgili aşağıdaki seçeneklerden uygun olanını işaretleyiniz.	Anne-baba sağ, birlikteler	198	66,0
	Anne-baba sağ, boşanmışlar	34	11,3
	Anne hayatta değil	14	4,7
	Baba hayatta değil	36	12,0
	Her ikisi de yaşamıyor	18	6,0
	Diğer	0	0,0
18 yaşına kadar evde kimlerle birlikte yaşadınız?	Anne-baba ile birlikte yaşadım	253	84,3
	Sadece annem ile birlikte yaşadım	31	10,3
	Sadece babam ile birlikte yaşadım	3	1,0
	Büyükanne-büyükbabamla birlikte yaşadım	12	4,0
	Sadece büyükannemle birlikte yaşadım	1	0,3
Anne-babanızın evlenme şekli aşağıdakilerden hangisine uymaktadır, belirtiniz.	Görücü usulü ile, birbirlerini önceden tanımadan	112	37,3
	Görücü usulü ile, daha sonra tanışıp onaylayarak	74	24,7
	Kendileri tanışıp anlaşarak	93	31,0
	Diğer	14	4,7
	Bilmiyorum	7	2,3
Anne ve babanızın arasındaki nikah şekli nedir?	Yalnız resmi nikah var	23	7,7
	Yalnız imam nikahı var	13	4,3
	Her ikisi de var	247	82,3
	Her ikisi de yok	10	3,3
	Bilmiyorum	7	2,3
Öğretmenlik mesleğini seçmenizde etkili olan kişi aşağıdakilerden hangisidir?	Kendim	179	59,7
	Akrabalar	1	0,3
	Annem	18	6,0
	Öğretmenler	81	27,0
	Babam	16	5,3
	Arkadaş, komşu	1	0,3
	Ablam/ağabeyim	4	1,3

Toplamda 300 katılımcı yer alıyor. Bu katılımcıların 262'si kadın (%87,3), 38'i ise erkektir (%12,7). Tüm katılımcıların (%100) görev yeri İzmir'dir. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımını incelediğinde, 24-29 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 103 (%34,4), 30-39 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 116 (%38,8), ve 40 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların sayısı ise 80 (%26,8) olarak belirlenmiştir. Bekar olan katılımcıların sayısı 130 (%43,3), evli olan katılımcıların sayısı 157 (%52,3), birlikte

yaşayan katılımcıların sayısı 5 (%1,7) ve diğer medeni duruma sahip katılımcıların sayısı 8 (%2,7) olarak belirlenmiştir.

Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan evlenenlerin sayısı 15 (%5,0), görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak evlenenlerin sayısı 26 (%8,7), tanışıp anlaşarak evlenenlerin sayısı 131 (%43,7), ve diğer evlenme şekillerini tercih edenlerin sayısı 128 (%42,7) olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların doğum yerini belirtme durumunu incelediğinde, toplam 300 katılımcının 203'ünün (%67,7) ilde, 67'sinin (%22,3) ilçede ve 30'unun (%10,0) köyde doğduğu görülmektedir. Öğretmenlik kariyeri boyunca en uzun görev aldıkları yerleşim yeri açısından ise, 172 katılımcının (%57,3) il, 109 katılımcının (%36,3) ilçe ve 19 katılımcının (%6,3) köyde en uzun görev aldığını belirtmiştir. Katılımcıların yaşama sürelerini gösteren tabloya göre, 195 kişi (%65,0) 5 yıl ve altında, 60 kişi (%20,0) 6-9 yıl arasında, ve 45 kişi (%15,0) 10 yıl ve üzeri süredir bu bölgede/yerde yaşamaktadır. Katılımcıların en son görev aldıkları okulları belirttikleri tabloya göre, 160 kişi (%53,3) ilkokul veya ortaokul, 52 kişi (%17,3) Anadolu, 18 kişi (%6,0) özel lisede, 61 kişi (%20,3) meslek lisesi, ve 9 kişi (%3,0) imam hatip lisesinde görev almıştır. Katılımcıların göreve başladıktan sonra yaşadıkları yerler şu şekildedir: Katılımcıların %40,3'ünü oluşturan 121 kişi, göreve başladıktan sonra tek başına evde yaşamaktadır. Katılımcıların %18,7'sini temsil eden 56 kişi, göreve başladıktan sonra aileleriyle birlikte evde yaşamaktadır. Sadece %1,0'luk bir oranla 3 kişi, göreve başladıktan sonra kardeşleriyle birlikte evde yaşamaktadır. %9,3'lük bir oranla 28 kişi, göreve başladıktan sonra arkadaşlarıyla birlikte evde yaşamaktadır. Yalnızca %0,3'lük bir oranla 1 kişi, göreve başladıktan sonra akrabalarıyla birlikte evde yaşamaktadır. %1,0'luk bir oranla 3 kişi, göreve başladıktan sonra kurum veya derneklere ait misafirhanelerde yaşamaktadır. Eşimle evde yaşayanlar: En yüksek orana sahip olan bu grup, toplam katılımcıların %26,0'ını oluşturan 78 kişiden oluşmaktadır. %3,0'luk bir oranla 9 kişi, göreve başladıktan sonra anneleriyle birlikte evde yaşamaktadır. Yalnızca %0,3'lük bir oranla 1 kişi, göreve başladıktan sonra babasıyla birlikte evde yaşamaktadır. Katılımcıların kardeş sayılarına göre: Kardeşim yok: Katılımcıların %9,0'ı (27 kişi) hiç kardeşe sahip değildir. 1 Kardeşim var: Katılımcıların %25,0'si (75 kişi) bir kardeşe sahiptir. 2 Kardeşim var: Katılımcıların %30,0'u (90 kişi) iki kardeşe sahiptir. 3 Kardeşim var: Katılımcıların %13,7'si (41 kişi) üç kardeşe sahiptir. 4 Kardeşim var: Katılımcıların %8,7'si (26 kişi) dört kardeşe sahiptir. 5 Kardeşim var: Katılımcıların %8,3'ü (25 kişi) beş kardeşe sahiptir. 6 Kardeşim var: Katılımcıların %3,0'u

(9 kişi) altı kardeşe sahiptir. 7 Kardeşim var: Katılımcıların %1,7'si (5 kişi) yedi kardeşe sahiptir. 8 Kardeşim var: Katılımcıların %0,3'ü (1 kişi) sekiz kardeşe sahiptir. 9 Kardeşim var: katılımcıların %0,3'ü (1 kişi) dokuz kardeşe sahiptir.

Katılımcıların aile tipi dağılımı şu şekildedir: Çekirdek aile yapısına sahip olan katılımcı sayısı 238'dir, bu da toplam katılımcıların %79,3'ünü oluşturmaktadır. Geniş aile yapısına sahip olan katılımcı sayısı 45'tir, bu da %15,0'lik bir orana denk gelmektedir. Diğer aile tiplerine sahip olan katılımcı sayısı ise 17'dir ve bu da %5,7'lik bir orana karşılık gelmektedir. Katılımcıların annelerinin meslek dağılımı şu şekildedir: Ev kadını olan annelerin sayısı 237'dir ve bu, toplam katılımcıların %79,0'ını oluşturmaktadır. Memur olan annelerin sayısı 11'dir, bu da %3,7'lik bir orana denk gelmektedir. İşçi olan annelerin sayısı 7'dir (%2,3), emekli olan annelerin sayısı 31'dir (%10,3), serbest meslek sahibi olan annelerin sayısı ise 14'tür (%4,7).

Katılımcıların babalarının meslek dağılımı şu şekildedir: İşsiz olan babaların sayısı 11'dir ve bu, toplam katılımcıların %3,7'sini oluşturmaktadır. Memur olan babaların sayısı 33'tür (%11,0), işçi olan babaların sayısı 37'dir (%12,3), emekli olan babaların sayısı 168'dir (%56,0), serbest meslek sahibi olan babaların sayısı ise 51'dir (%17,0).

Katılımcıların eşlerinin meslek dağılımı şu şekildedir: İşsiz olan eşlerin sayısı 17'dir ve bu, toplam katılımcıların %5,7'sini oluşturmaktadır. Memur olan eşlerin sayısı 63'tür (%21,0), işçi olan eşlerin sayısı 32'dir (%10,7), emekli olan eşlerin sayısı 152'dir (%50,7), serbest meslek sahibi olan eşlerin sayısı ise 36'dır (%12,0).

Katılımcıların anne ve babalarının durumu şu şekildedir: Anne-baba sağ ve birliktelerin sayısı 198'dir ve bu, toplam katılımcıların %66,0'ını oluşturmaktadır. Anne-baba sağ, ancak boşanmış olanların sayısı 34'tür (%11,3), sadece anne hayatta olup baba hayatta olmayanların sayısı 14'tür (%4,7). Baba hayatta olup anne hayatta olmayanların sayısı 36'dır (%12,0), her ikisi de yaşamayanların sayısı 18'dir (%6,0).

Katılımcıların 18 yaşına kadar yaşadıkları ev durumuna göre sonuçlar şu şekildedir: Anne-baba ile birlikte yaşayan katılımcı sayısı 253'tür (%84,3). Sadece annesi ile yaşayan katılımcı sayısı 31'dir (%10,3). Sadece babası ile yaşayan katılımcı sayısı 3'tür (%1,0). Büyükanne-büyükbabası ile birlikte yaşayan katılımcı sayısı 12'dir (%4,0). Sadece büyükannesi ile yaşayan katılımcı sayısı 1'dir (%0,3).

Anne-babanın evlenme şekli hakkında ankete katılanların görüşleri şu şekildedir: Görücü usulü ile, birbirlerini önceden tanımadan: 112 (%37,3) Görücü usulü ile, daha

sonra tanışıp onaylayarak: 74 (%24,7) Kendileri tanışıp anlaşılarak: 93 (%31,0) Diğer: 14 (%4,7) Bilmiyorum: 7 (%2,3)

Anne ve babanın arasındaki nikah şekli hakkında görüşleri şu şekildedir: Yalnız resmi nikah var: 23 (%7,7), Yalnız imam nikahı var: 13 (%4,3), Her ikisi de var: 247 (%82,3), Her ikisi de yok: 10 (%3,3), Bilmiyorum: 7 (%2,3).

Öğretmenlik mesleğini seçme sürecinde etkili olan faktörleri değerlendiren katılımcıların görüşleri şu şekildedir: Kendim: 179 (%59,7), Akrabalar: 1 (%0,3), Annem: 18 (%6,0), Öğretmenler: 81 (%27,0), Babam: 16 (%5,3), Arkadaş, komşu: 1 (%0,3), Ablam/ağabeyim: 4 (%1,3),

4.2. Demografik Özelliklerin Yaş ve Yaşam Süresine Göre Dağılımı

Aşağıda katılımcılara ait demografik özelliklerin ve yaşam süresine göre dağılımı görmek mümkündür.

Tablo 4.2. Demografik özelliklerin yaş ve yaşam süresine göre dağılımı

	n	Minimum	Maximum	Ort.	ss
Yaş	300	24	67	35,49	9,025
Ne kadar süre bu bölgede/yerde yaşadınız?	300	1	32	5,97	4,433

Yaş değişkeni için 300 katılımcıdan elde edilen verilere göre, yaş ortalaması 35.49'dur. Minimum yaş 24 iken, maksimum yaş 67'dir. Veri setinin yaş dağılımı oldukça geniş bir aralığa yayılmıştır. Standart sapma 9.025 olarak hesaplanmıştır, bu dağılımın ne kadar değişken olduğunu gösterir.

Ne kadar süre bu bölgede/yerde yaşadınız değişkeni için 300 katılımcıdan elde edilen verilere göre, katılımcıların bu bölgede yaşama sürelerinin ortalaması 5.97'dir. Minimum süre 1 yıl iken, maksimum süre 32 yıldır. Veri setinin bu değişken üzerindeki standart sapması 4.433 olarak hesaplanmıştır, bu dağılımın bir miktar değişkenlik gösterdiğini göstermektedir.

4.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyet göre Karşılaştırılması

Aşağıda toplumsal cinsiyet rollerı tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılmasını görmek mümkündür.

Tablo 4.3. Toplumsal cinsiyet rollerı tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının cinsiyet göre karşılaştırılması

		Cinsiyetiniz			Mann-Whitney Test	
		Ort.	Median	SS	U	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Kadın	37,64	40,00	4,47	3242,500	0,000*
	Erkek	34,63	37,50	5,95		
Kadın Cinsiyet Rolü	Kadın	31,11	32,00	6,96	3069,000	0,000*
	Erkek	26,45	25,00	7,12		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Kadın	37,15	39,00	4,49	1525,000	0,000*
	Erkek	30,21	31,00	6,43		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Kadın	31,07	32,00	6,63	2320,000	0,000*
	Erkek	24,32	24,00	6,66		
Erkek Cinsiyet Rolü	Kadın	26,31	27,00	4,32	2953,500	0,000*
	Erkek	22,82	24,00	5,36		
Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği	Kadın	163,27	168,50	21,62	2219,500	0,000*
	Erkek	138,42	143,50	25,57		

* $p < 0,05$; Mann Whitney testi

Tablo 4.3. Mann-Whitney testi sonuçlarına göre p değeri 0,05'ten küçük olan değişkenlerde grupların ortalama değerleri şu şekildedir:

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: Kadın grubunun ortalaması (37,64) erkek grubununkinden (34,63) daha yüksektir ($p < 0,05$).

Kadın Cinsiyet Rolü: Kadın grubunun ortalaması (31,11) erkek grubununkinden (26,45) daha yüksektir ($p < 0,05$).

Evlilikte Cinsiyet Rolü: Kadın grubunun ortalaması (37,15) erkek grubununkinden (30,21) daha yüksektir ($p < 0,05$).

Geleneksel Cinsiyet Rolü: Kadın grubunun ortalaması (31,07) erkek grubununkinden (24,32) daha yüksektir ($p < 0,05$).

Erkek Cinsiyet Rolü: Kadın grubunun ortalaması (26,31) erkek grubununkinden (22,82) daha yüksektir ($p < 0,05$).

Toplam: Kadın toplam ortalaması (163,27) erkek toplam ortalamasından (138,42) daha yüksektir ($p < 0,05$).

4.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının yaş kriterine göre karşılaştırılmış test sonucu tablo 4.4'te yer almaktadır.

Tablo 4.4. Toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının yaşa göre karşılaştırılması

		Yaş			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X ²	P
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	24-29	37,82	39,00	3,46	2,558	0,278
	30-39	37,62	40,00	4,48		
	40 ve üzeri	35,98	39,00	6,27		
Kadın Cinsiyet Rolü	24-29	30,33	31,00	7,00	13,726	0,001*
	30-39	32,22	33,00	6,34		
	40 ve üzeri	28,16	28,00	7,76		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	24-29	36,38	38,00	4,65	12,001	0,002*
	30-39	37,21	40,00	4,88		
	40 ve üzeri	34,73	37,00	6,30		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	24-29	30,68	31,00	6,70	2,811	0,245
	30-39	30,67	32,00	6,56		
	40 ve üzeri	28,84	29,00	7,81		
Erkek Cinsiyet Rolü	24-29	26,33	27,00	4,10	2,829	0,243
	30-39	26,11	27,00	4,30		
	40 ve üzeri	24,86	27,00	5,47		
Toplamı	24-29	161,53	166,00	21,07	8,590	0,014*
	30-39	163,84	170,50	21,85		
	40 ve üzeri	152,56	160,00	27,38		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Bu tabloda yaş grupları arasındaki farkları değerlendirmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, p değeri 0,05'ten küçük olan değişkenlerde grupların ortalama değerleri şu şekildedir:

Kadın Cinsiyet Rolü, yaş grupları arasında anlamlı bir fark göstermektedir ($p < 0,05$). 24-29 yaş grubundaki katılımcıların ortalaması (30,33) diğer yaş gruplarına kıyasla daha düşüktür.

Evlilikte Cinsiyet Rolü, yaş grupları arasında anlamlı bir fark göstermektedir ($p < 0,05$). 24-29 yaş grubundaki katılımcıların ortalaması (36,38) diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksektir.

Toplam yaş grupları arasında da anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). 24-29 yaş grubundaki katılımcıların toplam ortalaması (161,53) diğer yaş gruplarına kıyasla daha düşüktür

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü ve Erkek Cinsiyet Rolü altında yer alan tüm yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.5. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması

Toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının medeni durumuna göre karşılaştırılmasına ait sonuçlar tablo 4.4'te yer almaktadır.

Tablo 4.5. Toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının medeni durumuna göre karşılaştırılması

		Medeni durumunuz nedir?			Mann-Whitney Test	
		Ort.	Median	ss	U	P
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Bekar	37,20	40,00	4,99	10122,500	0,900
	Evli	37,48	39,00	4,52		
Kadın Cinsiyet Rolü	Bekar	31,22	33,00	7,15	8980,500	0,080
	Evli	29,83	30,00	7,08		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Bekar	36,32	38,50	5,44	10114,000	0,893
	Evli	36,45	38,00	4,82		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Bekar	30,92	32,00	7,02	9004,500	0,086
	Evli	29,64	30,00	7,00		
Erkek Cinsiyet Rolü	Bekar	25,76	27,00	4,70	9839,000	0,593
	Evli	26,00	27,00	4,49		
Toplamı	Bekar	161,42	171,00	24,33	9377,500	0,237
	Evli	159,39	162,00	22,50		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Tablo 4.5. incelendiğinde Mann-Whitney test sonuçlarına göre:

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: Bekar ve evli gruplar arasındaki Mann-Whitney testi sonucu p değeri 0,900'dir, bu da medyan değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir ($p > 0,05$).

Kadın Cinsiyet Rolü: Bekar ve evli gruplar arasındaki Mann-Whitney testi sonucu p değeri 0,080'dir, bu da medyan değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir ($p > 0,05$).

Evlilikte Cinsiyet Rolü: Bekar ve evli gruplar arasındaki Mann-Whitney testi sonucu p değeri 0,893'tir, bu da medyan değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir ($p > 0,05$).

Geleneksel Cinsiyet Rolü: Bekar ve evli gruplar arasındaki Mann-Whitney testi sonucu p değeri 0,086'dır, bu da medyan değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir ($p > 0,05$).

Erkek Cinsiyet Rolü: Bekar ve evli gruplar arasındaki Mann-Whitney testi sonucu p değeri 0,593'tir, bu da medyan değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir ($p > 0,05$).

Toplam: Bekar ve evli gruplar arasındaki Mann-Whitney testi sonucu p değeri 0,237'dir, bu da medyan değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir ($p > 0,05$).

Sonuç olarak, medeni durum kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

4.6. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Evlenme Şekline Göre Karşılaştırılması

Toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının evlenme şekline göre karşılaştırılmış analiz sonuçlarımız aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4.6. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının evlenme şekline göre karşılaştırılması

		Evlenme şeklinizi belirtiniz?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X2	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	34,60	37,00	7,39	8,390	0,039*
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	35,54	38,00	5,96		
	Tanışıp anlaşılarak	37,61	40,00	4,52		
	Diğer	37,55	40,00	4,25		
Kadın Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	24,13	23,00	6,21	20,774	0,000*
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	27,46	26,50	6,62		
	Tanışıp anlaşılarak	30,92	32,00	7,04		
	Diğer	31,47	33,00	6,98		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	31,80	34,00	6,94	13,500	0,004*
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	34,73	37,00	5,54		
	Tanışıp anlaşılarak	36,90	39,00	4,51		
	Diğer	36,46	39,00	5,53		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	24,47	24,00	6,84	11,859	0,008*
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	29,15	29,00	6,16		
	Tanışıp anlaşılarak	30,61	32,00	6,85		
	Diğer	30,70	32,00	7,07		
Erkek Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	23,60	24,00	5,55	5,559	0,135
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	24,85	25,00	4,81		
	Tanışıp anlaşılarak	26,27	28,00	4,45		
	Diğer	25,92	27,00	4,54		
Toplamı	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	138,60	138,00	25,35	16,205	0,001*
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	151,73	154,00	23,26		
	Tanışıp anlaşılarak	162,32	167,00	21,87		
	Diğer	162,10	171,00	23,81		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Karşılaştırma testi sonuçlarına göre, eşitlikçi cinsiyet rolünde evlilik yöntemi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($X^2 = 8,390$, $p = 0,039$). Grupların ortalama değerleri incelendiğinde, görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan evlenenlerin ortalama değeri (34,60) diğer gruplardan daha düşüktür.

Kadın cinsiyet rolünde de evlilik yöntemleri arasında anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 20,774$, $p = 0,000$). Grupların ortalama değerleri üzerinden yapılan değerlendirmede, görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan evlenenlerin ortalama değeri (24,13) diğer gruplardan anlamlı olarak düşüktür.

Evlilikte cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü açısından da benzer bir durum söz konusudur. Her iki durumda da evlilik yöntemleri arasında anlamlı farklar vardır (sırasıyla $X^2 = 13,500$, $p = 0,004$ ve $X^2 = 11,859$, $p = 0,008$). Bu durumlarda da görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan evlenenlerin ortalama değerleri diğer gruplardan düşüktür.

Ancak erkek cinsiyet rolünde evlilik yöntemleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($X^2 = 5,559$, $p = 0,135$).

4.7. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Doğum Yeri Göre Karşılaştırılması

Toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının doğum yerine göre karşılaştırılmasına ait test sonuçlarımız tablo 4.6’de yer almaktadır.

Tablo 4.7. Toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının doğum yerine göre karşılaştırılması

		Doğum yerinizi belirtiniz?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X ²	P
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	İl	37,15	39,00	4,99	0,384	0,826
	İlçe	37,46	39,00	4,52		
	Köy	37,53	39,00	3,82		
Kadın Cinsiyet Rolü	İl	31,04	32,00	7,08	4,094	0,129
	İlçe	29,88	31,00	6,92		
	Köy	28,37	29,00	7,79		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	İl	36,28	38,00	5,36	1,618	0,445
	İlçe	36,67	39,00	4,99		
	Köy	35,30	37,00	5,58		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	İl	30,51	32,00	6,89	1,162	0,559
	İlçe	29,51	31,00	7,47		
	Köy	29,77	29,50	6,63		
Erkek Cinsiyet Rolü	İl	25,87	27,00	4,55	1,022	0,600
	İlçe	25,55	27,00	4,83		
	Köy	26,53	28,00	4,50		
Toplamı	İl	160,86	166,00	23,34	0,874	0,646
	İlçe	159,07	166,00	24,31		
	Köy	157,50	161,00	24,35		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Bu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, doğum yerine göre cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir, çünkü tüm p değerleri 0,05’ten büyüktür.

4.8. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının En Uzun Görev Alınan Yerleşim Yeri Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.8’de toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının “Öğretmen olarak çalışma yaşamınız boyunca en uzun görev aldığınız yerleşim yeri hangisidir?” sorusuna yönelik karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.8. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının en uzun görev alınan yerleşim yerine göre karşılaştırılması

		Öğretmen olarak çalışma yaşamınız boyunca en uzun görev aldığınız yerleşim yeri hangisidir?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X2	P
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	İl	36,89	39,00	5,39	2,162	0,339
	İlçe	37,83	40,00	3,80		
	Köy	37,32	38,00	3,53		
Kadın Cinsiyet Rolü	İl	30,84	32,00	7,52	2,066	0,356
	İlçe	30,21	31,00	6,48		
	Köy	29,37	30,00	7,44		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	İl	36,30	39,00	5,52	1,196	0,550
	İlçe	36,24	38,00	5,18		
	Köy	36,16	38,00	3,96		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	İl	30,40	31,00	6,77	0,360	0,835
	İlçe	29,83	31,00	7,41		
	Köy	30,74	33,00	6,76		
Erkek Cinsiyet Rolü	İl	25,58	27,00	4,68	2,552	0,279
	İlçe	26,03	27,00	4,66		
	Köy	27,53	28,00	3,08		
Toplamı	İl	160,01	166,50	24,87	0,126	0,939
	İlçe	160,13	162,00	22,47		
	Köy	161,11	161,00	18,81		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Tablo 4.8.’deki karşılaştırma testi sonuçlarına göre, öğretmen olarak çalışma yaşamınız boyunca en uzun görev aldığınız yerleşim yerleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir, çünkü tüm p değerleri 0,05’ten büyüktür.

4.9. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Görev Alınan Yerleşim Yeriindeki Yaşama Sürelerine Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.9’da toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının “Ne kadar süre bu bölgede/yerde yaşadınız?” sorusuna yönelik karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.9. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının görev alınan yerleşim yerindeki yaşama sürelerine göre karşılaştırılması

		Ne kadar süre bu bölgede/yerde yaşadınız?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	Ss	X2	P
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	5 yıl ve altı	37,42	39,00	4,37	4,305	0,116
	6-9 arası	36,33	39,00	5,69		
	10 yıl ve üzeri	37,80	40,00	5,07		
Kadın Cinsiyet Rolü	5 yıl ve altı	30,51	32,00	7,28	3,390	0,184
	6-9 arası	29,57	29,50	6,68		
	10 yıl ve üzeri	31,80	34,00	7,08		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	5 yıl ve altı	36,09	38,00	5,36	4,093	0,129
	6-9 arası	36,45	39,00	5,02		
	10 yıl ve üzeri	36,82	40,00	5,47		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	5 yıl ve altı	30,16	31,00	7,06	0,249	0,883
	6-9 arası	30,00	31,50	6,94		
	10 yıl ve üzeri	30,71	32,00	6,88		
Erkek Cinsiyet Rolü	5 yıl ve altı	25,87	27,00	4,57	3,913	0,141
	6-9 arası	25,25	26,50	4,82		
	10 yıl ve üzeri	26,69	29,00	4,39		
Toplamı	5 yıl ve altı	160,05	166,00	23,50	3,442	0,179
	6-9 arası	157,60	162,00	23,37		
	10 yıl ve üzeri	163,82	174,00	24,42		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Tablo 4.9.'daki karşılaştırma testi sonuçlarına göre, yaşanan bölge/yer süreleri arasında cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir, çünkü tüm p değerleri 0,05'ten büyüktür.

4.10. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının En Son Görev Alınan Okula Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.10'da toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının “En son görev aldığınız okul?” sorusuna yönelik karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.10. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının en son görev alınan sorusuna göre karşılaştırılması

		En son görev aldığınız okul			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X2	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	İlkokul, Ortaokul	37,83	39,00	3,84	2,162	0,539
	Düz, Anadolu, Süper, Fen Lisesi	36,67	40,00	6,09		
	Özel Lise/Kolej	36,83	39,00	4,72		
	Meslek Lisesi /İmam Hatip Lisesi	36,50	39,00	5,51		
Kadın Cinsiyet Rolü	İlkokul, Ortaokul	31,23	32,00	6,98	7,037	0,071
	Düz, Anadolu, Süper, Fen Lisesi	29,90	30,00	7,38		
	Özel Lise/Kolej	32,67	33,50	5,98		
	Meslek Lisesi /İmam Hatip Lisesi	28,80	29,50	7,36		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	İlkokul, Ortaokul	36,81	39,00	4,87	3,785	0,286
	Düz, Anadolu, Süper, Fen Lisesi	35,46	38,00	5,78		
	Özel Lise/Kolej	35,94	39,00	6,97		
	Meslek Lisesi /İmam Hatip Lisesi	35,73	38,00	5,38		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	İlkokul, Ortaokul	30,39	31,00	7,21	1,138	0,768
	Düz, Anadolu, Süper, Fen Lisesi	29,31	30,00	7,05		
	Özel Lise/Kolej	30,67	30,00	5,81		
	Meslek Lisesi /İmam Hatip Lisesi	30,37	31,00	6,80		
Erkek Cinsiyet Rolü	İlkokul, Ortaokul	26,16	27,50	4,51	2,338	0,505
	Düz, Anadolu, Süper, Fen Lisesi	25,27	26,00	4,76		
	Özel Lise/Kolej	26,11	28,00	4,59		
	Meslek Lisesi /İmam Hatip Lisesi	25,57	27,00	4,74		
Toplamı	İlkokul, Ortaokul	162,41	166,50	22,52	3,825	0,281
	Düz, Anadolu, Süper, Fen Lisesi	156,62	166,00	25,67		
	Özel Lise/Kolej	162,22	168,50	22,94		
	Meslek Lisesi /İmam Hatip Lisesi	156,97	164,50	24,44		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Tablo 4.10.'daki test sonuçlarına göre, en son görev aldığınız okul türleri arasında cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir, çünkü tüm p değerleri 0,05'ten büyüktür.

4.11. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Öğretmen olarak göreve başladıktan sonra yaşadığınız yer? Sorusuna Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.11’da toplumsal cinsiyet rollerı tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının “Öğretmen olarak göreve başladıktan sonra yaşadığınız yer?” sorusuna yönelik karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.11. Toplumsal cinsiyet rollerı tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının öğretmen olarak göreve başladıktan sonra yaşadığınız yer? sorusuna göre karşılaştırılması

			Öğretmen olarak göreve başladıktan sonra yaşadığınız yer			Mann-Whitney Test	
			Ort.	Median	ss	U	P
Eşitlikçi Rolü	Cinsiyet	Tek başına evde	37,39	39,00	4,29	10346,500	0,658
		Ailesi ile birlikte	37,14	40,00	5,13		
Kadın Rolü	Cinsiyet	Tek başına evde	31,20	33,00	7,38	9520,000	0,120
		Ailesi ile birlikte	30,11	31,00	7,01		
Evlilikte Rolü	Cinsiyet	Tek başına evde	36,34	39,00	5,44	10470,500	0,800
		Ailesi ile birlikte	36,18	38,00	5,24		
Geleneksel Cinsiyet Rolü		Tek başına evde	30,72	32,00	6,98	9856,500	0,276
		Ailesi ile birlikte	29,90	31,00	7,05		
Erkek Rolü	Cinsiyet	Tek başına evde	26,26	28,00	4,49	9809,000	0,238
		Ailesi ile birlikte	25,56	27,00	4,69		
Toplamı		Tek başına evde	161,90	171,00	23,45	9717,500	0,201
		Ailesi ile birlikte	158,89	162,50	23,91		

* $p < 0,05$; Mann Whitney testi

Bu Mann-Whitney Test sonuçlarına göre, öğretmen olarak göreve başladıktan sonra yaşadığınız yeri (tek başına evde veya ailesi ile birlikte) cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Çünkü tüm U değerleri ile ilişkili p değerleri 0,05'ten büyük olduğundan, bu durumu istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olarak değerlendirilemez.

4.12. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Sizden başka kaç kardeşiniz var? Sorusuna Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.12’de toplumsal cinsiyet rollerı tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının “Sizden başka kaç kardeşiniz var?” sorusuna yönelik karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.12. Toplumsal cinsiyet rollerı tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının sizden başka kaç kardeşiniz var? sorusuna göre karşılaştırılması

		Sizden başka kaç kardeşiniz var?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X2	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Kardeşim yok	35,89	40,00	6,76	12,745	0,013*
	1 Kardeşim var	37,92	39,00	3,45		
	2 kardeşim var	37,37	39,50	5,03		
	3 Kardeşim var	38,12	40,00	3,97		
	4 Kardeşim var	38,35	40,00	3,39		
	5 ve üzeri kardeş	35,15	38,00	5,60		
Kadın Cinsiyet Rolü	Kardeşim yok	34,07	35,00	5,84	23,327	0,000*
	1 Kardeşim var	32,65	34,00	5,83		
	2 kardeşim var	31,09	32,00	6,71		
	3 Kardeşim var	28,39	29,00	7,24		
	4 Kardeşim var	28,96	30,00	7,65		
	5 ve üzeri kardeş	26,12	27,00	7,95		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Kardeşim yok	36,15	40,00	6,95	10,241	0,037*
	1 Kardeşim var	37,37	39,00	3,83		
	2 kardeşim var	36,69	38,00	4,87		
	3 Kardeşim var	35,90	39,00	5,50		
	4 Kardeşim var	35,77	37,50	5,67		
	5 ve üzeri kardeş	34,10	36,00	6,35		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Kardeşim yok	32,22	33,00	6,35	12,031	0,017*
	1 Kardeşim var	31,51	33,00	6,32		
	2 kardeşim var	30,82	31,50	7,07		
	3 Kardeşim var	29,22	30,00	7,34		
	4 Kardeşim var	27,50	27,00	7,45		
	5 ve üzeri kardeş	27,90	29,00	6,89		
Erkek Cinsiyet Rolü	Kardeşim yok	25,89	28,00	5,20	4,594	0,332
	1 Kardeşim var	26,11	27,00	4,44		
	2 kardeşim var	26,29	28,00	4,68		
	3 Kardeşim var	25,85	27,00	4,28		
	4 Kardeşim var	25,15	26,00	3,83		
	5 ve üzeri kardeş	24,95	27,00	5,14		
Toplamı	Kardeşim yok	164,22	175,00	26,19	15,823	0,003*
	1 Kardeşim var	165,56	172,00	19,39		
	2 kardeşim var	162,26	170,50	22,84		
	3 Kardeşim var	157,49	160,00	23,71		
	4 Kardeşim var	155,73	157,00	22,43		
	5 ve üzeri kardeş	148,22	155,00	27,30		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Tablo 4.12.'de yer alan Kruskal-Wallis test sonuçlarına göre, sizden başka kaç kardeşiniz olduğu ile ilgili olarak cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Eşitlikçi, evlilikte cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü açısından, kardeş sayısının olup olmaması arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir (sırasıyla $X^2 = 12,745$, $p = 0,013$; $X^2 = 10,241$, $p = 0,037$; $X^2 = 12,031$, $p = 0,017$). Bu durumda, özellikle kardeş sayısı sıfır olan bireylerin ortalama değerleri diğer gruplardan anlamlı olarak farklıdır.

Kadın cinsiyet rolü açısından ise kardeş sayısı ile anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($X^2 = 23,327$, $p = 0,000$). Kadın cinsiyet rolündeki bireyler arasında kardeş sayısı sıfır olanlar ile diğer gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Erkek cinsiyet rolü açısından ise kardeş sayısı ile anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($X^2 = 4,594$, $p = 0,332$).

Toplamda incelendiğinde ise cinsiyet rollerine göre kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($X^2 = 15,823$, $p = 0,003$). Gruplar arasında yapılan değerlendirmeye göre, kardeş sayısı sıfır olan bireylerin ortalama değeri diğer gruplardan anlamlı olarak düşüktür.

4.13. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisiyle uyumludur? Sorusuna Göre Karşılaştırılması

Aşağıda toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının aile tipine yönelik karşılaştırma sonuçlarını görmek mümkündür.

Tablo 4.13. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının aile tipiniz aşağıdakilerden hangisiyle uyumludur? sorusuna göre karşılaştırılması

		Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisiyle uyumludur?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X2	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Çekirdek aile	37,61	40,00	4,37	4,710	0,095
	Geniş aile	35,62	39,00	6,36		
	Diğer	36,59	38,00	4,69		
Kadın Cinsiyet Rolü	Çekirdek aile	31,12	32,00	6,59	5,119	0,077
	Geniş aile	27,82	28,00	9,24		
	Diğer	29,18	28,00	6,88		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Çekirdek aile	36,72	39,00	4,91	5,818	0,055
	Geniş aile	33,98	37,00	6,84		
	Diğer	36,06	37,00	4,49		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Çekirdek aile	30,84	32,00	6,75	8,470	0,014*
	Geniş aile	27,89	29,00	7,60		
	Diğer	27,59	25,00	7,11		
Erkek Cinsiyet Rolü	Çekirdek aile	26,21	27,00	4,35	4,170	0,124
	Geniş aile	24,20	27,00	5,51		
	Diğer	25,53	27,00	4,76		
Toplamı	Çekirdek aile	162,50	167,00	21,51	7,430	0,024*
	Geniş aile	149,51	157,00	30,89		
	Diğer	154,94	162,00	22,58		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Bu Kruskal-Wallis Test sonuçlarına göre, aile tipi ile ilgili olarak cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Geleneksel cinsiyet rolü açısından, aile tipi ile anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($X^2 = 8,470$, $p = 0,014$). Gruplar arasında yapılan değerlendirmede, çekirdek aile tipini benimseyen bireylerin ortalama değeri diğer gruplardan anlamlı olarak yüksektir.

Toplamda incelendiğinde ise cinsiyet rollerine göre aile tipi arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($X^2 = 7,430$, $p = 0,024$). Bu durumda, çekirdek aile tipini benimseyen bireylerin ortalama değeri diğer gruplardan anlamlı olarak yüksektir.

Diğer cinsiyet rolleri (eşitlikçi, kadın, evlilikte cinsiyet rolü, erkek) açısından ise aile tipi ile anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

4.14. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Annenin Mesleğine Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.14’de toplumsal cinsiyet rollerı tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının annenin mesleğine göre karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.14. Toplumsal cinsiyet rollerı tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının annenin mesleğine göre karşılaştırılması

		Anneniz ne iş yapıyor?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X2	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Ev kadını	37,46	39,00	4,20	7,744	0,052
	Memur / İşçi	32,28	37,00	8,78		
	Emekli	38,52	40,00	3,80		
	Serbest meslek	37,50	40,00	5,59		
Kadın Cinsiyet Rolü	Ev kadını	29,84	31,00	7,19	13,815	0,003*
	Memur / İşçi	30,39	29,50	8,25		
	Emekli	33,81	35,00	5,44		
	Serbest meslek	34,86	35,50	4,77		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Ev kadını	36,10	38,00	5,36	11,981	0,007*
	Memur / İşçi	33,28	34,50	6,82		
	Emekli	38,32	40,00	3,08		
	Serbest meslek	38,43	40,00	3,74		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Ev kadını	29,75	31,00	7,21	5,889	0,117
	Memur / İşçi	30,06	30,50	7,46		
	Emekli	32,48	32,00	4,93		
	Serbest meslek	33,29	34,50	5,14		
Erkek Cinsiyet Rolü	Ev kadını	25,86	27,00	4,53	6,112	0,106
	Memur / İşçi	23,11	23,50	6,23		
	Emekli	26,97	28,00	3,75		
	Serbest meslek	27,07	29,50	4,12		
Toplamı	Ev kadını	159,00	164,00	23,41	10,441	0,015*
	Memur / İşçi	149,11	154,00	33,70		
	Emekli	170,10	174,00	15,35		
	Serbest meslek	171,14	178,00	16,73		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Bu Kruskal-Wallis Test sonuçlarına göre, annenizin mesleği ile ilgili olarak cinsiyet rollerı arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Kadın cinsiyet rolü ve evlilikte cinsiyet rolü açısından, annenin mesleği ile anlamlı bir farklılık belirlenmiştir (sırasıyla $X^2 = 13,815$, $p = 0,003$; $X^2 = 11,981$, $p = 0,007$). Bu durumda, gruplar arasında yapılan değerlendirmede, ev kadını olan annelerin ortalama değerleri diğer gruplardan anlamlı olarak düşüktür.

Toplamda incelendiğinde ise cinsiyet rollerine göre annenin mesleği arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($X^2 = 10,441$, $p = 0,015$). Ev kadını olan annelerin ortalama değeri diğer gruplardan anlamlı olarak düşüktür.

Diğer cinsiyet rollerinde (eşitlikçi, geleneksel cinsiyet rolü, erkek) annenin mesleği ile anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

4.15. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Babanın Mesleğine Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.15’de toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının babanın mesleğine göre karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.15. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının babanın mesleğine göre karşılaştırılması

		Babanız ne iş yapıyor?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X ²	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	İşsiz	30,91	36,00	8,28	14,456	0,006*
	Memur	35,03	39,00	7,09		
	İşçi	36,73	39,00	5,27		
	Emekli	38,26	40,00	3,11		
	Serbest meslek	37,14	39,00	4,75		
Kadın Cinsiyet Rolü	İşsiz	25,36	26,00	7,39	7,301	0,121
	Memur	30,42	29,00	6,23		
	İşçi	29,65	30,00	6,89		
	Emekli	30,91	32,50	7,33		
	Serbest meslek	31,02	32,00	6,96		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	İşsiz	31,36	34,00	8,37	7,485	0,112
	Memur	34,61	37,00	6,71		
	İşçi	35,46	39,00	6,45		
	Emekli	37,01	39,00	3,96		
	Serbest meslek	36,55	39,00	5,76		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	İşsiz	27,36	29,00	8,14	3,077	0,545
	Memur	29,27	29,00	7,65		
	İşçi	30,46	31,00	7,19		
	Emekli	30,73	31,50	6,64		
	Serbest meslek	29,55	31,00	7,29		
Erkek Cinsiyet Rolü	İşsiz	23,73	24,00	5,31	2,953	0,566
	Memur	24,82	27,00	5,91		
	İşçi	26,27	27,00	4,13		
	Emekli	26,33	27,00	3,97		
	Serbest meslek	25,20	27,00	5,55		
Toplamı	İşsiz	138,73	136,00	31,48	8,811	0,066
	Memur	154,15	160,00	27,95		
	İşçi	158,57	165,00	25,54		
	Emekli	163,24	168,50	20,47		
	Serbest meslek	159,45	165,00	24,62		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Kruskal-Wallis Test sonuçlarına göre, sadece "Eşitlikçi Cinsiyet Rolü" grubunda işsizlerin babalarının mesleği ile diğer grupların meslek ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ($p=0,006$). Bu grupta, emeklilerin babalarının mesleği ortalaması (38.26) en yüksek iken, işsizlerin babalarının mesleği ortalaması (30.91) daha düşüktür. Diğer cinsiyet rolleri için yapılan karşılaştırmalarda ise anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.16. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Eşin Mesleğine Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.16’da toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının eşin mesleğine göre karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.16. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının eşin mesleğine göre karşılaştırılması

		Eşiniz ne iş yapıyor?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X2	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	İşsiz	31,12	32,00	7,40	18,473	0,001*
	Memur	37,00	39,00	5,36		
	İşçi	38,50	40,00	3,15		
	Emekli	37,61	39,00	4,26		
	Serbest meslek	38,00	39,50	3,28		
Kadın Cinsiyet Rolü	İşsiz	19,82	20,00	6,42	31,751	0,000*
	Memur	30,75	30,00	6,67		
	İşçi	31,41	31,50	4,93		
	Emekli	31,59	33,00	7,04		
	Serbest meslek	29,83	31,50	6,39		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	İşsiz	27,41	28,00	7,00	30,008	0,000*
	Memur	36,48	39,00	5,10		
	İşçi	37,72	39,00	3,37		
	Emekli	36,77	39,00	4,85		
	Serbest meslek	36,69	38,00	4,26		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	İşsiz	23,24	24,00	8,49	16,357	0,003*
	Memur	29,79	29,00	6,95		
	İşçi	32,09	33,50	6,28		
	Emekli	30,98	32,00	6,51		
	Serbest meslek	29,33	31,00	7,13		
Erkek Cinsiyet Rolü	İşsiz	20,47	20,00	5,86	19,784	0,001*
	Memur	25,81	27,00	4,98		
	İşçi	26,91	29,00	3,83		
	Emekli	26,32	27,50	4,09		
	Serbest meslek	25,67	26,50	4,47		
Toplamı	İşsiz	122,06	117,00	22,89	33,375	0,000*
	Memur	159,83	162,00	22,56		
	İşçi	166,63	173,00	18,40		
	Emekli	163,28	171,00	22,16		
	Serbest meslek	159,53	165,00	20,39		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

Kruskal-Wallis Test sonuçlarına göre, "Eşitlikçi Cinsiyet Rolü," "Kadın Cinsiyet Rolü," "Evlilikte Cinsiyet Rolü," "Geleneksel Cinsiyet Rolü," ve "Erkek Cinsiyet Rolü" gruplarında eşlerin meslekleri arasında anlamlı farklar bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: İşsiz eşlerin mesleği ortalaması (31.12) diğer gruplara göre daha düşüktür. Anlamlı farklar bulunmuştur ($p=0,001$).

Kadın Cinsiyet Rolü: İşsiz eşlerin mesleği ortalaması (19.82) diğer gruplara göre daha düşüktür. Anlamlı farklar bulunmuştur ($p<0,001$).

Evlilikte Cinsiyet Rolü: İşsiz eşlerin mesleği ortalaması (27.41) diğer gruplara göre daha düşüktür. Anlamlı farklar bulunmuştur ($p<0,001$).

Geleneksel Cinsiyet Rolü: İşsiz eşlerin mesleği ortalaması (23.24) diğer gruplara göre daha düşüktür. Anlamlı farklar bulunmuştur ($p=0,003$).

Erkek Cinsiyet Rolü: İşsiz eşlerin mesleği ortalaması (20.47) diğer gruplara göre daha düşüktür. Anlamlı farklar bulunmuştur ($p=0,001$).

Toplamda, işsiz eşlerin mesleği ortalaması (122,06) diğer gruplara göre daha düşük olduğu için bu gruplarda anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p= 0,000$).

4.17. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Anne ve Babanın Hayatta Olmasına Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.17’de toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın hayatta olmasına göre karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.17. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın hayatta olmasına göre karşılaştırılması

		Anne ve babanız ile ilgili aşağıdaki seçeneklerden uygun olanını işaretleyiniz.			Kruskal-Wallis Test		
		Ort.	Median	ss	X2	p	
Eşitlikçi Rolü	Cinsiyet	Anne-baba sağ, birlikteler	37,54	40,00	4,47	3,380	0,496
		Anne-baba sağ, boşanmışlar	36,56	39,00	5,71		
		Anne hayatta değil	36,14	38,00	5,88		
		Baba hayatta değil	36,64	39,00	5,51		
		Her ikisi de yaşamıyor	37,61	39,00	3,71		
Kadın Rolü	Cinsiyet	Anne-baba sağ, birlikteler	30,72	32,00	6,82	5,350	0,253
		Anne-baba sağ, boşanmışlar	31,56	32,50	6,64		
		Anne hayatta değil	32,07	36,00	9,68		
		Baba hayatta değil	28,53	28,50	8,20		
		Her ikisi de yaşamıyor	29,06	28,50	6,88		
Evlilikte Rolü	Cinsiyet	Anne-baba sağ, birlikteler	36,72	39,00	4,80	8,406	0,078
		Anne-baba sağ, boşanmışlar	36,76	39,00	5,51		
		Anne hayatta değil	36,07	38,00	5,69		
		Baba hayatta değil	34,11	36,50	6,62		
		Her ikisi de yaşamıyor	34,83	37,00	6,17		
Geleneksel Cinsiyet Rolü		Anne-baba sağ, birlikteler	30,52	32,00	7,00	4,402	0,354
		Anne-baba sağ, boşanmışlar	30,29	31,00	5,51		
		Anne hayatta değil	31,79	35,00	8,08		
		Baba hayatta değil	28,67	29,50	7,83		
		Her ikisi de yaşamıyor	28,61	28,50	6,83		
Erkek Rolü	Cinsiyet	Anne-baba sağ, birlikteler	26,15	27,00	4,38	2,348	0,672
		Anne-baba sağ, boşanmışlar	25,12	25,50	4,61		
		Anne hayatta değil	25,43	28,00	6,00		
		Baba hayatta değil	25,25	27,00	4,93		
		Her ikisi de yaşamıyor	25,72	28,00	5,28		
Toplamı		Anne-baba sağ, birlikteler	161,65	167,00	21,95	3,963	0,411
		Anne-baba sağ, boşanmışlar	160,29	168,50	22,72		
		Anne hayatta değil	161,50	172,00	31,99		
		Baba hayatta değil	153,19	161,50	28,81		
		Her ikisi de yaşamıyor	155,83	160,50	24,01		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

"Anne ve babanız ile ilgili aşağıdaki seçeneklerden uygun olanını işaretleyiniz." başlığı altındaki Kruskal-Wallis Test sonuçlarına göre elde edilen çıkarımlar şu şekildedir:

Kruskal-Wallis Testi, farklı cinsiyet rollerine sahip bireylerin anne ve babalarının durumlarına göre ev yaşantılarındaki farklılıkları belirlemek amacıyla uygulanmıştır.

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: Anne ve babanın durumlarına göre ev yaşantısında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 3,380$, $p = 0,496$).

Kadın Cinsiyet Rolü: Anne ve babanın durumlarına göre ev yaşantısında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 5,350$, $p = 0,253$).

Evlilikte Cinsiyet Rolü: Anne ve babanın durumlarına göre ev yaşantısında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 8,406$, $p = 0,078$).

Geleneksel Cinsiyet Rolü: Anne ve babanın durumlarına göre ev yaşantısında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 4,402$, $p = 0,354$).

Erkek Cinsiyet Rolü: Anne ve babanın durumlarına göre ev yaşantısında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 2,348$, $p = 0,672$).

Toplam: Anne ve babanın durumlarına göre ev yaşantısında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 3,963$, $p = 0,411$).

4.18. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının “18 yaşına kadar evde kimlerle birlikte yaşadınız?” Sorusuna Göre Karşılaştırılması

Toplumsal cinsiyet rollerine tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının katılımcıların 18 yaşına göre kimle yaşadıklarına yönelik test sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4.18. Toplumsal cinsiyet rollerine tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının “18 yaşına kadar evde kimlerle birlikte yaşadınız?” sorusuna göre karşılaştırılması

		18 yaşına kadar evde kimlerle birlikte yaşadınız?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X ²	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Anne-baba ile birlikte yaşadım	37,70	39,00	4,12	5,149	0,076
	Sadece annem ile birlikte yaşadım/Sadece babam ile birlikte yaşadım	35,03	39,00	6,94		
	Büyükanne-büyükbabamla birlikte yaşadım	34,54	38,00	7,36		
Kadın Cinsiyet Rolü	Anne-baba ile birlikte yaşadım	30,49	32,00	7,28	0,635	0,728
	Sadece annem ile birlikte yaşadım/Sadece babam ile birlikte yaşadım	31,21	30,00	6,17		
	Büyükanne-büyükbabamla birlikte yaşadım	29,23	29,00	7,06		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Anne-baba ile birlikte yaşadım	36,48	38,00	4,95	0,608	0,738
	Sadece annem ile birlikte yaşadım/Sadece babam ile birlikte yaşadım	35,26	39,00	6,93		
	Büyükanne-büyükbabamla birlikte yaşadım	34,85	37,00	6,78		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Anne-baba ile birlikte yaşadım	30,28	31,00	7,19	0,861	0,650
	Sadece annem ile birlikte yaşadım/Sadece babam ile birlikte yaşadım	29,53	29,50	6,05		
	Büyükanne-büyükbabamla birlikte yaşadım	30,62	31,00	5,41		
Erkek Cinsiyet Rolü	Anne-baba ile birlikte yaşadım	26,08	27,00	4,49	6,902	0,032*
	Sadece annem ile birlikte yaşadım/Sadece babam ile birlikte yaşadım	24,09	25,00	4,84		
	Büyükanne-büyükbabamla birlikte yaşadım	26,38	30,00	5,42		
Toplamı	Anne-baba ile birlikte yaşadım	161,03	165,00	22,91	1,235	0,539
	Sadece annem ile birlikte yaşadım/Sadece babam ile birlikte yaşadım	155,12	165,00	26,38		
	Büyükanne-büyükbabamla birlikte yaşadım	155,62	168,00	28,91		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

“18 yaşına kadar evde kimlerle birlikte yaşadınız?” başlığı altındaki Kruskal-Wallis Test sonuçlarına göre elde edilen çıkarımlar şu şekildedir: Kruskal-Wallis Testi, farklı cinsiyet rollerine sahip bireylerin 18 yaşına kadar evde kimlerle birlikte yaşadıklarını belirleme amacıyla uygulanmıştır.

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: Evde kimlerle birlikte yaşandığını belirlemede istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 5,149$, $p = 0,076$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Kadın Cinsiyet Rolü: Evde kimlerle birlikte yaşandığını belirlemede istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 0,635$, $p = 0,728$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Evlilikte Cinsiyet Rolü: Evde kimlerle birlikte yaşandığını belirlemede istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 0,608$, $p = 0,738$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Geleneksel Cinsiyet Rolü: Evde kimlerle birlikte yaşandığını belirlemede istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 0,861$, $p = 0,650$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Erkek Cinsiyet Rolü: Evde kimlerle birlikte yaşandığını belirlemede istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 6,902$, $p = 0,032^*$). "Sadece annem ile birlikte yaşadım/Sadece babam ile birlikte yaşadım" seçeneği en düşük ortalamaya sahiptir.

Toplam: Evde kimlerle birlikte yaşandığını belirlemede istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 1,235$, $p = 0,539$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

4.19. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Anne ve Babanın Evlenme Şekline Göre Karşılaştırılması

Aşağıda katılımcılara ait toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın evlenme şekline göre karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.19. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın evlenme şekline göre karşılaştırılması

		Anne-babanızın evlenme şekli			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Mediana	ss	X2	P
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	37,05	39,00	4,49	3,531	0,317
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	37,07	39,00	5,43		
	Kendileri tanışıp anlaşılarak	37,70	40,00	4,58		
	Diğer	37,05	39,00	4,85		
Kadın Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	28,79	30,00	7,67	12,918	0,005*
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	30,86	32,00	6,77		
	Kendileri tanışıp anlaşılarak	32,53	34,00	6,29		
	Diğer	29,57	29,00	7,09		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	35,62	37,00	5,24	7,038	0,071
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	36,64	39,00	5,34		
	Kendileri tanışıp anlaşılarak	36,81	39,00	5,08		
	Diğer	36,10	39,00	6,29		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	28,46	29,00	7,02	17,918	0,000*
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	30,46	31,00	6,60		
	Kendileri tanışıp anlaşılarak	32,31	34,00	6,75		
	Diğer	29,43	30,00	7,12		
Erkek Cinsiyet Rolü	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	25,37	26,00	4,84	3,935	0,269
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	26,04	27,00	4,52		
	Kendileri tanışıp anlaşılarak	26,49	28,00	4,44		
	Diğer	25,14	24,00	4,17		
Toplamı	Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan	155,29	161,00	24,45	12,904	0,005*
	Görücü usulü ile daha sonra tanışıp onaylayarak	161,07	163,00	22,59		
	Kendileri tanışıp anlaşılarak	165,84	173,00	22,14		
	Diğer	157,29	156,00	24,56		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

"Anne ve Babanın Evlenme Şekli" başlığı altındaki Kruskal-Wallis Test sonuçlarına göre elde edilen çıkarımlar şu şekildedir:

Kruskal-Wallis Testi, farklı cinsiyet rollerine sahip bireylerin anne-baba evlenme şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını değerlendirmek amacıyla uygulanmıştır.

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: Evlenme şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2 = 3,531$, $p = 0,317$). Bu grup içindeki evlenme şekilleri arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Kadın Cinsiyet Rolü: Evlenme şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 12,918$, $p = 0,005^*$). Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, "Görücü usulü ile birbirlerini önceden tanımadan" ile "Diğer" grupları arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark bulunmuştur ($U = 12918$, $p = 0,005^*$). En yüksek ortalama değer "Kendileri tanışıp anlaşılarak" evlenme şeklinde görülmüştür.

Evlilikte Cinsiyet Rolü: Evlenme şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2 = 7,038$, $p = 0,071$). Bu grup içindeki evlenme şekilleri arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Geleneksel Cinsiyet Rolü: Evlenme şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 17,918$, $p = 0,000^*$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı farklar bulunmaktadır. En yüksek ortalama değer "Kendileri tanışıp anlaşılarak" evlenme şeklinde görülmüştür.

Erkek Cinsiyet Rolü: Evlenme şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2 = 3,935$, $p = 0,269$). Bu grup içindeki evlenme şekilleri arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Toplam: Evlenme şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 12,904$, $p = 0,005^*$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı farklar bulunmaktadır. En yüksek ortalama değer "Kendileri tanışıp anlaşılarak" evlenme şeklinde görülmüştür.

4.20. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Anne ve Babanın Nikah Şekline Göre Karşılaştırılması

Aşağıda katılımcılara ait toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın nikah şekline göre karşılaştırma sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.20. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın nikah şekline göre karşılaştırılması

		Anne ve babanızın arasındaki nikah şekli nedir?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X2	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Yalnız resmi nikah var	35,61	40,00	7,15	23,998	0,000*
	Yalnız imam nikahı var	28,62	26,00	7,82		
	Her ikisi de var	37,88	40,00	3,79		
	Her ikisi de yok	37,06	39,00	4,35		
Kadın Cinsiyet Rolü	Yalnız resmi nikah var	31,35	35,00	8,71	20,561	0,000*
	Yalnız imam nikahı var	21,00	22,00	5,57		
	Her ikisi de var	30,91	32,00	6,68		
	Her ikisi de yok	30,88	34,00	7,94		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Yalnız resmi nikah var	34,78	36,00	6,67	22,209	0,000*
	Yalnız imam nikahı var	27,46	24,00	6,83		
	Her ikisi de var	36,92	39,00	4,53		
	Her ikisi de yok	35,59	39,00	6,31		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Yalnız resmi nikah var	31,30	32,00	7,07	11,286	0,010*
	Yalnız imam nikahı var	24,08	24,00	5,50		
	Her ikisi de var	30,43	31,00	7,00		
	Her ikisi de yok	30,35	31,00	5,97		
Erkek Cinsiyet Rolü	Yalnız resmi nikah var	25,74	26,00	4,11	18,784	0,000*
	Yalnız imam nikahı var	20,15	20,00	3,83		
	Her ikisi de var	26,14	27,00	4,53		
	Her ikisi de yok	26,41	28,00	4,30		
Toplamı	Yalnız resmi nikah var	158,78	171,00	28,38	24,789	0,000*
	Yalnız imam nikahı var	121,31	117,00	20,66		
	Her ikisi de var	162,28	167,00	21,58		
	Her ikisi de yok	160,29	166,00	22,97		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

"Anne ve Babanın Nikah Şekli" başlığı altındaki Kruskal-Wallis Test sonuçlarına göre elde edilen çıkarımlar şu şekildedir:

Kruskal-Wallis Testi, farklı cinsiyet rollerine sahip bireylerin anne-baba arasındaki nikah şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını değerlendirmek amacıyla uygulanmıştır.

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: Nikah şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 23,998$, $p = 0,000^*$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı farklar bulunmaktadır. En yüksek ortalama değer "Her ikisi de var" nikah şeklinde görülmüştür.

Kadın Cinsiyet Rolü: Nikah şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 20,561$, $p = 0,000^*$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı farklar bulunmaktadır. En yüksek ortalama değer "Yalnız resmi nikah var" nikah şeklinde görülmüştür.

Evlilikte Cinsiyet Rolü: Nikah şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 22,209$, $p = 0,000^*$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı farklar bulunmaktadır. En yüksek ortalama değer "Her ikisi de var" nikah şeklinde görülmüştür.

Geleneksel Cinsiyet Rolü: Nikah şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 11,286$, $p = 0,010^*$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı farklar bulunmaktadır. En yüksek ortalama değer "Her ikisi de var" nikah şeklinde görülmüştür.

Erkek Cinsiyet Rolü: Nikah şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 18,784$, $p = 0,000^*$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı farklar bulunmaktadır. En yüksek ortalama değer "Her ikisi de yok" nikah şeklinde görülmüştür.

Toplam: Nikah şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 24,789$, $p = 0,000^*$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı farklar bulunmaktadır. En yüksek ortalama değer "Her ikisi de var" nikah şeklinde görülmüştür.

4.21. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Ve Alt Boyut Puanlarının Meslek Seçimine Etki Eden Kişiyeye Göre Karşılaştırılması

Toplumsal cinsiyet rollerinin tutum ölçeği ve alt boyut öğretmenlik mesleğini seçmenizde etkili olan kişi aşağıdakilerden kimdir? sorusuna yönelik analiz sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4.21. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve alt boyut puanlarının meslek seçimine etki eden kişiye göre karşılaştırılması

		Öğretmenlik mesleğini seçmenizde etkili olan kişi aşağıdakilerden hangisidir?			Kruskal-Wallis Test	
		Ort.	Median	ss	X2	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Kendim	37,70	39,00	4,04	7,069	0,029*
	Akrabalar	34,28	39,00	7,34		
	Öğretmenler	37,74	40,00	4,19		
Kadın Cinsiyet Rolü	Kendim	30,62	32,00	7,29	1,757	0,415
	Akrabalar	29,13	27,00	7,60		
	Öğretmenler	30,98	32,00	6,57		
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Kendim	36,48	38,00	4,92	1,796	0,407
	Akrabalar	34,40	38,00	7,15		
	Öğretmenler	36,73	39,00	4,91		
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Kendim	30,11	31,00	6,74	1,004	0,605
	Akrabalar	29,75	30,00	7,19		
	Öğretmenler	30,67	32,00	7,48		
Erkek Cinsiyet Rolü	Kendim	26,19	27,00	4,53	2,709	0,258
	Akrabalar	24,68	25,00	5,18		
	Öğretmenler	25,74	27,00	4,41		
Toplamı	Kendim	161,11	166,00	22,23	2,590	0,274
	Akrabalar	152,23	161,50	29,13		
	Öğretmenler	161,85	168,00	23,09		

* $p < 0,05$; Kruskal-Wallis testi

"Öğretmenlik Meslek Seçimine Etki Eden Kişi" başlığı altındaki Kruskal-Wallis Test sonuçlarına göre elde edilen çıkarımlar şu şekildedir:

Kruskal-Wallis Testi, farklı cinsiyet rollerine sahip bireylerin öğretmenlik mesleğini seçmelerinde etkili olan kişiyi belirleme amacıyla uygulanmıştır.

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: Etkili olan kişinin belirlenmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($X^2 = 7,069$, $p = 0,029^*$). "Kendim" seçeneği en yüksek ortalamaya sahiptir.

Kadın Cinsiyet Rolü: Etkili olan kişinin belirlenmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 1,757$, $p = 0,415$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Evlilikte Cinsiyet Rolü: Etkili olan kişinin belirlenmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 1,796$, $p = 0,407$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Geleneksel Cinsiyet Rolü: Etkili olan kişinin belirlenmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 1,004$, $p = 0,605$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Erkek Cinsiyet Rolü: Etkili olan kişinin belirlenmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 2,709$, $p = 0,258$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Toplam: Etkili olan kişinin belirlenmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($X^2 = 2,590$, $p = 0,274$). Tüm gruplar arasında medyan değerleri açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma; öğretmenler açısından toplumsal cinsiyet algısının incelenmesini ve öğretmenlerin çalışma yaşamı, toplumsal yaşamı evlilikleri ve aile yaşamına ilişkin toplumsal rolleri ile ilgili tutumlarını ortaya koyarak konuya ilişkin öneriler geliştirmeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın kavramsal kısmında açıklanan toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri kavramlarına detaylıca değinilmiştir. Günlük yaşamda sıklıkla karşılaştığımız cinsiyet kavramı, toplum içerisinde kültürle entegre edilmiş ve bu kapsamda kadın ve erkeğe çeşitli roller vermiştir. Böylece bireyler dünyaya geldiği andan itibaren sosyal cinsiyet rolleri ile uyumlu olarak sorumluluk kazanma ve uygulayabilme davranışı göstermiştir. Söz konusu roller mesleki seçimlerden anne-baba davranışına kadar çok sayıda faktörü etkilemektedir. Geleneksel algıya göre kadınların çocukların sorumluluğunu taşıması, erkeklerin ise aile geçimi ile ilgilenmesi genel kabul gören bir gerçektir. Bu sebeple kadınların özellikle iş ve toplum hayatında geri planda yer alması toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını meydana getirmiştir. Bu kavram kadın ve erkeklerle ilgili herhangi bir ayırım yapılmaması, üretim ve sosyal hayatta kadının da erkek kadar söz sahibi olması anlamı taşımaktadır. Bu kavram biyolojik anlamından çok toplumsal ve ekonomik eşitlik anlamını vurgulamaktadır. Eşitlik kavramının kabul edilmesi ve uygulanması noktasında tüm paydaşların destek olması ve bu desteğin genel bir politikaya dönüşmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkeklere zarar veriyor olsa dahi kadın bireylere erkeklerden daha çok olumsuzluk yaşatmaktadır. Bu durumun dünyanın her kesiminde var olduğu, küresel bir sorun olarak ifade edilmesi ve çözüm üretilmesi gerektiği ve politikalar geliştirilmesi gerektiği araştırmalar tarafından da değinilmiştir.

Cinsiyet, bireyin erkek veya kadın olarak belirtildiği biyolojik, fizyolojik ve genetik özellikleri şeklinde ifade edilmektedir. “Toplumsal Cinsiyet” kavramı ise erkek ve kadının belirlenmiş rollerini, sorumluluklarını ve kişilik özelliklerini baz almaktadır. Bir başka deyişle toplumsal cinsiyet, erkek veya kadın olmaya kültürün ve toplumun dayattığı anlamları ve beklentileri barındırmaktadır. Genellikle de bireyin biyolojisi ile ilişkili olan psikolojik özellikleri içermektedir. Bireylerin erkek ve kadın olarak toplumda nasıl görüldüğü, nasıl algılandığı ve nasıl davranılması gerektiği, beklentiler gibi kalıplaşmış yargılar bulunmaktadır. Üzerinde durulması gereken önemli bir nokta ise cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olgularının birbirinden ayrı düşünülmesinin mümkün olmamasıdır.

Çünkü toplumun erkeklerden ve kadınlardan bekledikleri, erkeğin ve kadının fiziksel özellikleri ile ilişkilendirildiğinden ikisini birbirinden bağımsız değerlendirmek olanaksız gibi görünmektedir.

Toplumsal cinsiyete yönelik oluşan kalıp yargıların sosyal ortamlardan alışlagelmiş ve değiştirilebilecek nitelikte tabular olduğunu ifade etmiştir. Toplumdaki bu eşitsizlik durumunun değiştirilebilmesi eğitimle olanaklı hale gelmektedir. Eğitimde cinsiyete eşitsizliğinin önüne geçebilmek için eğitim veren bireylerin toplumsal cinsiyete yönelik konularda eşitlikçi davranmaları gerekmektedir. Eğitimcilerin eşitlikçi davranış bilincinde olmaları iki açıdan önemlidir. İlk olarak öğretmen olarak görev aldıklarında kız ve erkek öğrencilerine eşit eğitim vermesi, ikinci olarak ise öğrencilere verdikleri eğitim süreci boyunca davranışlarıyla öğrencilere toplumsal cinsiyet yönünden örnek olmalarıdır (Dökmen, 2004). Öğretmenlerin, toplumsal cinsiyet eşitliği tutumuna sahip olması eğitim vermiş olduğu öğrenciler için oldukça önem arz etmektedir. Öğretmenler davranışları ile de eğitim verdiği öğrenciler için rol model oldukları için eşit bir bakış açısına sahip olmalıdırlar. Toplum için anahtar niteliğinde görev aldıkları ifade edilebilmektedir (Ünser 2019). Konuyu özetlemek gerekirse eğitimcilerin sahip olduğu toplumsal cinsiyet algısına yönelik tutumları verdikleri eğitim eşitliği ve öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısına inanarak bilinçlenmeleri yönünden oldukça önemlidir. Eğitimciler, toplumsal cinsiyet eşitliğine inanan bireylerin yetiştirilmesi ve toplumun bilinçlenmesi için kilit taşıdır diyebilmek mümkündür.

Yapılan araştırmada; katılımcıların %38.8'inin 30-38 yaş aralığında oldukları, %52.3'ünün evli oldukları belirlenmiştir. Kardeşi olan katılımcıların %30'u iki kardeşe sahiptir ve bu oran diğer seçeneklere kıyasla daha fazla ve aile tipi olarak çekirdek aile oranı çok büyük farkla diğer seçeneklerin üzerinde olduğu görülmektedir. İl merkezinde doğan katılımcıların %67.7'sinin gelişmiş düzeye sahip ilde doğdukları belirlenmiştir. Katılımcıların %84.3'ünün 18 yaşına kadar evde anne-baba ile birlikte yaşadığı belirlenmiştir. Katılımcıların annelerinin %79'unun ev kadını, %3'ünün memur ve %10.3'ünün emekli oldukları saptanmıştır. Katılımcıların babalarının %56'sının emekli, %17'sinin serbest meslek ve %11'inin memur oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların eşlerinin %50.7'sinin emekli, %21'inin memur ve %10.7'sinin işçi oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların %66'sının ebeveynlerinin sağ ve birlikte olduğu, %37.3'ünün ebeveynlerinin görücü usulü birbirlerini önceden tanımadan evlendiği saptanmıştır. Katılımcıların %82.3'ünün ebeveynlerinin her iki nikah türüne sahip oldukları

belirlenmiştir. Katılımcıların öğretmenlik mesleğini seçmelerinde %59.7'sinde kendi iradesinin etkin olduğu, %27'sinde ise öğretmenlerin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmamızda yer alan değişkenlerle ilgili olarak yapılan istatistiksel analiz sonuçlarına göre; kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile katılımcıların cinsiyet ve yaş gibi demografik unsurları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş medeni durumları arasında ise bir fark bulunmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında çalışmadan elde edilen söz konusu sonuçların literatür ile uyumlu olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulguların Kaya (2023)'e ait “Kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algısının iç girişimcilik eğilimine etkisi: Eğitim kurumları örneği.” isimli çalışmasından elde edilen sonuçlarla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Kaya (2023)'ün çalışmasından elde edilen bulgulara göre; öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile aile yaşamları ve demografik unsurları (Yaş, cinsiyet v.b) arasında anlamlı farklılığın olduğu bildirilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçların aynı şekilde Aydın (2023)'ün yaptığı çalışma ile de uyumlu olduğu görülmektedir. Aydın (2023) “tıp öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı” isimli benzer çalışmasında katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri ile demografik değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular arasında yer alan “toplumsal cinsiyet rollerinin evlenme şekline göre karşılaştırılması” sonuçlarına göre; Eşitlikçi cinsiyet rolünde evlilik yöntemleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiş, ancak geleneksel cinsiyet rolünde evlilik yöntemleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Literatüre bakıldığında; Sezgin (2022)'nin “Sınıf öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşlerinin incelenmesi” başlıklı çalışmasında benzer sonuçları elde ettiği görülmüştür.

Çalışmamızda; “Toplumsal cinsiyet rollerinin katılımcıların doğum yerine, çalışma görev süresine, yaşanan bölgeye, kalınan süreye ve görev alınan okula göre farklılık gösterme durumlarının karşılaştırılması sonuçlarına göre eşitlikçi ve geleneksel cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında çalışmadan elde edilen sonuçların literatürle uyumlu olduğunu görmek mümkündür. Çalışmamızdan elde edilen sonuçların Sezgin (2022)'nin “Sınıf öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşlerinin incelenmesi” başlıklı çalışması ve Karaçil (2022)'nin “Okul öncesi öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet algılarının çeşitli faktörlere göre incelenmesi” başlıklı çalışmasının sonuçları ile uyumlu olduğunu görmek mümkündür. Gümüş (2019), “Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi” adlı çalışmasında benzer nitelikte sonuçlara varıldığı görülmüştür. Alptekin

(2019)'in, “öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları” araştırmanın sonucunda ise öğretmen adaylarının benzer niteliklerde olduğu gözlemlenmiştir. Yaşar (2011), “Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının kadın sağlığı hemşireliği açısından değerlendirilmesi” başlıklı çalışmada da aynı doğrultuda sonuçlar elde edilmiştir. Aynı şekilde yabancı kaynaklı literatür incelendiğinde çalışmamızdan elde edilen bulgu ve sonuçların yabancı araştırmacıların elde ettiği sonuçlarla uyumlu olduğunu göstermiştir. Yapılan araştırmaya göre; Skelton (2006), Li (1999), Pardhan (2017) ve Wood (2012) yaptıkları çalışmalarda katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri ile demografik değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucunu ortaya koymuş aynı şekilde çalışmamızdan elde edilen sonuçlar arasında yer alan, toplumsal cinsiyet rolleri ile aile yaşamları arasındaki ilişki sonuçları ile de paralel sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

Sonuç olarak katılımcıların verdikleri cevaplardan ve elde edilen istatistiksel analiz sonuçlarından yola çıkılarak yapılan değerlendirilmeye göre; öğretmenlerin yaş ve cinsiyet bakımından farklı rollere sahip olmasında anlamlı sonuçlar elde edilmesi katılımcıların geleneksel tutuma sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan çalışma görev süresi, yaşanan yer ve kalınan süre, görev alınan okul değişkenlerine göre toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık olmaması durumu ise; katılımcıların eşitlikçi bir tutum içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

Öğretmenler arasında toplumsal cinsiyet eşitliği algısının anlamlı olduğu bulunmuş, bu neticede özellikle öğretmenlerin eğitim gördüğü kurumlarda cinsiyet eşitliğine yönelik müfredat oluşturulması, farkındalığın artması noktasında önem arz edecektir. Bilhassa ailevi ve sosyal yaşamın kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliği algısını etkiliyor olması, aile yaşamı ve veli eğitimleri ile ilgili uygulamalara ağırlık verilmesi gerektiğinin bir göstergesidir. Sosyal yaşam içerisinde, kadın öğretmenlerin toplum tarafından önemsenen mesleğe sahip olmasına rağmen yine de cinsiyet eşitsizliği algılarının desteklenmiş olması sosyal normların etkisinden kaynaklanmaktadır.

Öğretmenlerin kendi aralarında iletişimi arttırmaları ve diğer başka kurumlar ile temaslar sağlamaları, konu ile ilgili eğitim ve gelişim programlarına katılımlar sağlamaları toplumsal cinsiyet eşitliği algısının oluşmasına destek olacaktır. Özellikle okuldaki idarecilerin eşitlikçi ortamı ve haklı düzeni sağlamaları, kadın ve erkek ayırımı gözetmeden düşüncelere değer vermeleri ve beyin fırtınası yapılabilecek ortamları

oluşturmaları bu bağlamda önem arz etmektedir. Öğretmenlerin yeni fırsat ve yenilikleri takip etmesi, AR-GE ve proje etkinliklerine katılımlar sağlaması ve bu katılımların teşvik edilmesi, okulun misyonu, vizyonu ve aynı zamanda stratejik planlarının hazırlanması noktasında söz sahibi olmaları cinsiyet eşitliği algılarının kurum içerisinde yerleşmesini güçlendirecektir.

Eğitimcilerin öğrencilere belirli tutum ve davranışları aşılama için asıl eğitimin üniversite yıllarında öğretmen adaylarına verilmesi gerekmektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, erkeklerin ve kadınların toplumsal yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple var olan geleneksel toplumsal cinsiyet algısının değiştirilip eşitlikçi davranışların yaygınlaşması için üniversitelerde eğitimi verilen dersler arasına ve özellikle geleceğin öğretmenlerinin eğitim aldığı eğitim fakültelerine toplumsal cinsiyet algılarına yönelik derslerin yerleştirilmesi, konuyla alakalı konferans, seminer ve çeşitli eğitimlerin verilmesi önerilebilir. Öğretmen adayları mesleklerini icra etmeye başladıkları zaman sınıf ortamında kullanacak olduğu kelimelerin cinsiyetçi algı oluşturmamasına hassasiyet gösterebilir. Eğitim fakültelerinde alınan öğretmenlik mesleği eğitim sürecinde kız ve erkeklerin empati, sempati ve birbirlerini yakından tanımayı sağlayan çeşitli uygulamalar yapılmasının uygun olabileceği düşünülmektedir.

Yapılacak araştırmalara yönelik öneriler;

Eğitim alanında toplumsal cinsiyet rolleri, algı ve tutumlarına ilişkin, az sayıda çalışmanın olduğunu söylemek mümkündür. Bu konu kapsamında çalışmaların artırılması, farklı bölgelerde çalışmalar yapılması, daha geniş kapsamlı veriler elde edebilmek adına nitel ve nicel çalışmalar ile konu ele alınabilir. İki ayrı bölge arasında bir çalışma ile kültürel farklılığa ilişkin öğretmenler arasındaki toplumsal cinsiyet kavramı ele alınarak bir çalışma yapılabilir.

Öğretmen adaylarına ilişkin eğitim fakültesinde henüz göreve başlamamış kişiler üzerinde bir çalışma yaparak görev öncesi ve sonrası oluşabilecek değişiklikler, yenilikler ve değişime etki eden faktörlerin olumlu ve olumsuz yönleri adına bir çalışma yapılabilir. Eğitim süreci henüz devam eden öğrencilere ve akademisyenlere konuya ilişkin farkındalık oluşturulabilir, seminerler ve eğitimler düzenlenebilir.

Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rolleri ve algısını belirlemek amacı ile “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” dışında farklı bir ölçek kullanılabilir.

6. KAYNAKLAR

- Akiner, N., Eren, Ş.,** 2013. Toplumsal cinsiyet bağlamında evlilik programları. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 2-20. 2s.
- Ata Elçi, A.,** 2022. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin kadın yöneticilere karşı tutumları. *Yüksek Lisans Tezi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Aksu, S.,** 2022. Toplumsal cinsiyet algısının iş yerinde kişiler arası çatışma eğilimine etkisi: Bursa ilinde bir uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Alptekin, B.,** 2019. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Avcı, R.,** 2022. Kırsal alanda çalışan kadınların toplumsal cinsiyet algısı: Adana İli Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Avcı, Ö. H., Tozar, M. Z., Hasret, Y., Yiğit, S., Özdemir, E.,** 2019. Toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi ölçeğinin geliştirilmesi-kız öğrenci formu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45(45): 252-266.
- Ayçiçek, V.,** 2020. Kadınlarda toplumsal cinsiyet algısı, psikolojik iyi oluş ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, B.,** 2021. İlkokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Meslek Analizi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(34): 1047-1062.
- Aydın, S.,** 2023. Tıp öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı: Klinik öncesi ve klinik dönemin karşılaştırılması. *Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Baran, G.,** 1995. Ankara'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıp yargılarının gelişimi. *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 15s.
- Barda, B.,** 2019. Üniversite öğrencilerinin liderlik tarzları ile toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, 3- 23s.
- Bardakçı, Ş., Oğlak, S.,** 2022. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi ve Türkiye. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1): 71-90.
- Batga, B.,** 2014. Toplumsal cinsiyet rolleri ile bu rollerin yaşam dengesine olan etkisi: Özel sektörde bir araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1-6-8-11s.

- Başçı, B., Giray, S.,** 2016. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizi. *Journal of Life Economics*, 3(4): 117-142.
- Başerer Berber, Z.,** 2021. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini giderme yolları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(3): 1215-1223.
- Bayrakçı, M.,** 2013. Sosyal öğrenme kurami ve eğitimde uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14): 198-210.
- Bulut, T., Basfirinci, C.,** 2021. Farklı sektörlerdeki belirli mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları: Doğrudan ve dolaylı ölçüm yöntemlerine ilişkin bir araştırma. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 7(2): 327-356.
- Cengiz, G.,** 2011. Kadın öğretmenlerin kariyer engellerini algılamalarına göre kararlara katılım düzeyleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Cole, D. A.,** 1987. Utility of confirmatory factor analysis in test validation research. *Journal of consulting and clinical psychology*, 55(4), 584.
- Çakır, H., Baş, H.,** 2018. “Cinsiyetler ve cinsiyetlerle özdeşleşen davranışların sosyolojik ve biyolojik açıdan değerlendirilmesi”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(5): 176-191.
- Çapcıoğlu, İ., Kaya, Y., Şahin, İ., Kocadaş, B., Arslantaş, H.A., Önür, H.T., Tekin, A.Y., Yılmazçoban, M., Önür, H., Tulum, A.B., Örnekoğlu, H., Çetin, K.,** 2020. Toplumsal cinsiyet. İksad yayınevi, Ankara
- Çetin, İ.,** 2021. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Demir, E., Köse, M.,** 2016. Öğretmenlerin rol modeliği hakkında öğretmen görüşleri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (53): 38-57.
- Demirgöz Bal, M.,** 2014. “Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış”. *KASHED*, 1(1): 15-28.
- Demirci, Ş.,** 2021. Evli bireylerde aldatma eğiliminin toplumsal cinsiyet algısı ve kendilik algısı ile ilişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Değirmenci, B.,** 2018. Toplumsal cinsiyet algısının meslek seçimine etkisi üzerine bir uygulama. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Dinçer, A.M.,** 2022. Sağlık hizmetleri meslek yüksek okulu öğrencilerinin aile planlaması ve toplumsal cinsiyet algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.

- Dökmen, Z.Y.,** 2000. Kendi cinsiyetindekilere ve diğer cinsiyettekilere ilişkin algı, cinsiyet rolleri ve depresyon ilişkileri. *Kriz Dergisi*, 8(1): 0-0. DOI: 10.1501/Kriz_0000000151, 13s.
- Dökmen, Z. Y.,** 2004. Toplumsal cinsiyet (ikinci baskı). Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Dündar, Ö.,** 2012. Toplumsal cinsiyet rollerinin televizyon reklamlarına yansımaları. *Ethos:Felsefe ve toplumsal bilimlerde diyaloglar* 5(1): 121-136.
- Ercan, F., Özar, Ş.,** 2000. Emek piyasası teorileri ve Türkiye’de emek piyasası çalışmalarına eleştirel bir bakış. *Toplum ve Bilim*, 86(2): 22-71.
- Eroğlu, F.,** 2012. Yakın dönem anayasalarında toplumsal cinsiyet ve kadın-erkek eşitliği ile ilgili düzenlemeler arjantin, Güney Afrika, Kenya, Kolombiya, Paraguay, Ruanda, Uganda. TBMM Araştırma Merkezi, Ankara.
- Ersöz, A. G.,** 2010. Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6): 167-182, 173s.
- Eryiğit, M.,** 2021. İlkokul ve lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, 9s.
- Gökçay, G.,** 2018. Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kafkas Üniversitesi, Kars, 5s.
- Gökçe, S.,** 2022. Öğretmenlerin flört şiddeti ve toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, 45s.
- Gökdemir, B.,** 2020. Toplumsal cinsiyet rolleri ile iş ve iş dışı yaşam dengesi arasındaki ilişki: Bir kamu kurumu örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 4-13s.
- Gökkaya, Y.,** 2018. Okul öncesi eğitimde kullanılan eğitsel etkinlik uyarlamalarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gönel, F., Kaplan, Z., Emrah, Ü. Ç. E. R., Orhan, G.,** 2012. Üniversite eğitiminde cinsiyet ayrımcılığının kökenleri (YTÜ örneği). *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2): 111-120.
- Gül, D.,** 2014. Halkla ilişkiler ajanslarında toplumsal cinsiyetçi yaklaşımın kültürü bağlamında incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Gülmez, Ç.,** 2008. Sosyal kognitif teori açısından ahlâk ve din eğitime kuramsal bir bakış. *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Gümüş, Z.,** 2019. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 2(3): 31-47.

- Gürkan, S.**, 2021. Türkiye'de İslam ilmiyelerine toplumsal cinsiyet algısındaki değişim çerçevesinde sosyolojik yaklaşım. *Doktora Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Güvendi, N. E.**, 2023. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında türk kültüründe kadın: kuramsal bir tartışma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27(3): 551-564.
- İleri, Ü.**, 2016. Sosyal politikalarda kadın ve cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili başlıca uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemeler. *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi*, 5(12): 128-153.
- Kafalı, B.**, 2020. Toplumsal cinsiyet eşitliğinde öğretmen eğitimi: Mor sertifika örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Karaçıl, S. B.**, 2022. Okul öncesi öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet algılarının çeşitli faktörlere göre incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 249-276.
- Kaya, S.**, 2019. Pazarlama alanındaki mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algısı: Doğrudan ve dolaylı ölçüm tekniklerine ilişkin bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, Trabzon Üniversitesi, Trabzon.
- Kaya, E.A.**, 2023. Kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algısının iç girişimcilik eğilimine etkisi: Eğitim kurumları örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kaypak, Ş.**, 2014. Toplumsal cinsiyet bakış açısından kente bakmak. *Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1): 344.
- Kelan, E. K.**, 2009. Gender fatigue: The ideological dilemma of gender neutrality and discrimination in organizations. *Canadian Journal of Administrative Sciences/Revue Canadienne des Sciences de l'Administration*, 26(3): 197-210.
- Kılıç, A.**, 2019. Hemşirelerde toplumsal cinsiyet algısı ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Sanko Üniversitesi, Gaziantep.
- Kılıçaslan, S. C., Işık, T.**, 2016. Toplumsal cinsiyet ve efsaneden gerçeğe Türkiye'de kadın. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Kiraz, E.**, 2022. Yazım sektöründe istihdam edilen bakış açısı ile toplumsal cinsiyet algısı. *Yüksek Lisans Tezi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Köse, A., İnce, S.**, 2022. Kadın yönetici ve öğretmenlerin kariyer engelleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3): 1717-1755.
- Li, Q.**, 1999. Teachers' beliefs and gender differences in mathematics: a review. *Educational Research*, 41 (1): 63-76.

- Manici, F.**, 2022. Okul öncesi öğretmenlerinin cinsiyet rolleri ile sınıf içi toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Meriç, E.N.**, 2021. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına yönelik şiddet ilişkisinde öğretmenlerin tutumlarının incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Mert, A.K., Deniz, A., Taştan, U.**, 2019. “Çalışma hayatında kadına yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığının analizi”, *International Social Sciences Studies Journal*, 5(52): 7211-7229.
- Nalbant, F., Korkmaz, T.**, 2019. Feminist teori temelinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin türkiye bağlamında değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2): 165-186.
- Noyan, İ.**, 2006. Elit kadın sporcular ve kadın akademisyenler ile spor yapmayan kadınların toplumsal cinsiyet rol özelliklerinin karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 4- 6- 7s.
- Nunnally, J. C.**, 1967. Psychometric theory. McGraw-Hill, Inc., 1. Baskı, New York; 248.
- Onurluer, E.**, 2020. Sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi. *Doktora Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Öngen, B., Aytaç, S.**, 2013. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Istanbul Journal Of Sociological Studies*, (48): 1-18.
- Öngören, S.**, 2019. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algılarına göre okul öncesi öğretmenliğine ilişkin görüşleri. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18): 1773-1796.
- Özcan, A.**, 2012. Toplumsal cinsiyet eğitiminin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol tutumlarına etkisi. *Doktora Tezi*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Özdemir, T. Y., Doğan, A., Demirkol, M.**, 2022. Öğretmenlik kariyer basamakları hakkında öğretmen görüşleri. *International Journal of Social Science Research*, 11(2): 53-67.
- Özgür, Ö.**, 2010. Televizyonda yayınlanan kadın programlarında toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu. *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Öztürk, N.**, 2020. Evli bireylerde toplumsal cinsiyet rolleri yüklemeleri ile evlilik doyumu ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 7- 8s.

- Pardhan, A., Pelletier, J.,** 2017. Pakistani pre-primary teachers' perceptions and practices related to gender in young children. *International Journal of Early Years Education*, 25 (1): 51-71.
- Pehlivan, P. V.,** 2017. Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: Bir literatür taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31): 497.
- Pınar, G., Taşkın, L., Eroğlu, K.,** 2008. Başkent Üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 15(1): 47-57, 49s.
- Rust, J., Golombok, S., Hines, M., Johnston, K., Golding, J., Alspac Study Team.,** 2000. The role of brothers and sisters in the gender development of preschool children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 77(4): 292-303.
- Sakallı, N., Türkoğlu, B.,** 2019. "Erkek" olmak ya da olmamak: Sosyal psikolojik açıdan erkeksilik/erkeklik çalışmaları". *Türk Psikoloji Yazıları*, 22(44): 52-76
- Sayılan, F.,** 2012. Toplumsal cinsiyet ve eğitim. Dipnot Yayınları, Ankara. 1-33s.
- Seven, N.,** 2021. Lisede öğrenim gören kız öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı ile benlik saygısı ilişkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.
- Sezgin, P.,** 2022. Sınıf öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Trabzon.
- Skelton, C., Read, B.,** 2006. Male and female teachers' evaluative responses to gender and the implications of these for the learning environments of primary age pupils. *International Studies in Sociology of Education*, 16 (2): 105-120.
- Sönmez, Y., Kısaoğlu, N. B., Dönmez, K. O.,** 2018. Bir tıp fakültesinin birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve ilişkili faktörler. *Smyrna Tıp Dergisi*, 14-21.
- Sümer, N.,** 2000. Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar Ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6): 49-74.
- Şahin, M.,** 2019. Kültür aktarımında toplumsal cinsiyetin rolü. *Akademik Hassasiyetler*, 6(11): 233-249, 241s.
- Şahin, M. K., Çoban, A. E., Korkmaz, A.,** 2016. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve Türk eğitim sistemindeki yeri: Okul öncesi öğretmen adaylarının gözünden. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(2): 735-752.
- Şener, R.,** 2022. Toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması açısından 2000-2020 yılları arasındaki ulusal kalkınma planlarının incelenmesi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 3(1): 94-113.

- Tarhan, E.,** 2019. Kadın akademisyenlerin sınırsız ve çok yönlü kariyer tutumları: Kişilik ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından bir inceleme. *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 79- 82s.
- Tarhan, N.,** 2019. Mutlu evlilik psikolojisi, (29.Baskı). Timaş Yayınları, İstanbul.
- URL-1,** 2023. https://tr.wikipedia.org/wiki/Toplumsal_cinsiyet_e%C5%9Fitli%C4%9Fi
- Bulut, T.,** 2020. Farklı sektörlerdeki belirli mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algısı: Doğrudan ve dolaylı ölçüm yöntemlerine ilişkin bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, Trabzon Üniversitesi, Trabzon
- Terzioğlu, F., Taşkın, L.,** 2008. Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12 (2): 62-67.
- Tire, O.,** 2017. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de kadın yoksulluğu. *Mavi Atlas*, 5(1): 97-112, 100s.
- Tunca, B.,** 2021. Kadınların şiddete maruziyetinde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutum ile toplumsal cinsiyet algısı ilişkisi: Siirt Populasyonu. *Yüksek Lisans Tezi*. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Turanlı, A., Yıldırım, A.,** 2000. Sınıfıçi öğretmen ve öğrenci davranışlarının ve öğrenme ortamının bir öğretmenin iki değişik sınıfında gösterdiği farklılıklar. *Eğitim ve Bilim*, 25(118): 26-31.
- Türkmen, B.,** 2019. Hemşirelikte cam asansör olgusu: yönetici hemşirelerin toplumsal cinsiyet algısı bağlamında bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Uluocak, Ş., Aslan, C.,** 2011. Kadın bakış açısından toplumsal cinsiyet rolleri. Çanakkale Kitaplığı Akademi, Çanakkale.
- Ünal, F., Tarhan, S., Çürükvelioğlu-Köksal, E.,** 2017. Toplumsal cinsiyet algısını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolü. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1): 227-236
- Ünser, A. F.,** 2019. Erken çocukluk eğitimi öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Yüksek lisans tezi*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Vatandaş, C.,** 2007. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, (35): 29-56, 32s.
- West, C., Zimmerman, D.,** 1987. Doing Gender. *Gender & Society*, (2): 125-151.
- White, J. B.,** 1999. Para ile akraba: Kentsel Türkiye’de kadın emeği. İngilizceden çeviri: Aksu Bora, İletişim Yayınları, İstanbul.

- Wood, T. D.,** 2012. Teacher perceptions of gender-based differences among elementary school teachers. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 4 (2): 317-345.
- Yaşar, B.,** 2011. Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının kadın sağlığı hemşireliği açısından değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Yaylı, D., Kitiş Çınar, E.,** 2014. Ortaokul Türkçe ders kitapları görsellerinde toplumsal cinsiyet. *Electronic Turkish Studies*, 9(5).
- Yıldırım A, Şimşek H.,** 2013. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz, A.,** 2022. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki toplumsal cinsiyet ile ilgili araştırmalar üzerine bir meta-sentez çalışması. *Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Yılmaz, E. Ö.,** 2019. Sosyal bilgiler dersi ile bütünleştirilmiş toplumsal cinsiyet temelli etkinliklerin toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimine yönelik tutumlara etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Yurtsever, K.,** 2011. İlköğretim II. Kademe öğretmenlerinin öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Zeybekoğlu, Ö.,** 2010. “Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında türk toplumunun erkeklik algısı”. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 3 (1): 1- 14.
- Zeyneloğlu, S.,** 2008. Ankara’da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

EKLER

Ek-1 Anket Formu

ANKET FORMU

Değerli Katılımcılar,

Bu anket Munzur Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde yürütülen danışmanlığını Prof. Dr. Arzu KARACA'nın yaptığı "Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Algısının İncelenmesi ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar" adlı yüksek lisans çalışması için gerekli olan veri toplama aşamasında kullanılacaktır. Bu araştırmada veri toplamak için değerli görüşlerinize gereksinim duyulmaktadır. Anketler toplu olarak değerlendirileceğinden adınızı yazmanıza gerek yoktur. İstedığınız takdirde araştırma sonuçları için bilgi alabileceksiniz. Araştırmanın doğru sonuçlanabilmesi soruları içtenlikle yanıtlamanıza bağlıdır. Lütfen her soruyu en doğru biçimde yanıtlamaya ve eksik bilgi bırakmamaya özen gösteriniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Hilal TAŞKAYA
Yüksek Lisans Öğrencisi

Ankete katılıp çalışmamın bir parçası olduğunuz için teşekkür ederim.

Yukarıdaki bilgileri okudum ve bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

☐ *Onaylıyorum*

1) Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

2) Görev yeriniz.....

3) Branşınız/Bölümünüz.....

A) SOSYODEMOGRAFİK BAZI ÖZELLİKLER İLE İLGİLİ SORULAR

1) Doğum tarihinizi yazınız (gün/ay/yıl)

...../...../.....

2) Medeni durumunuz nedir?

1. Bekar (4. soruya geçiniz.)

2. Evli

3. Birlikte yaşıyor (4.soruya geçiniz.)

4. Diğer.....

3) (Evli iseniz) evlenme şeklinizi belirtiniz?

1. Görücü usulü ile, birbirlerini önceden tanımadan

2. Görücü usulü ile, daha sonra tanışıp onaylayarak

3. Tanışıp anlaşarak

4. Diğer.....

4) Doğum yerinizi belirtiniz?

1. İl (açık yazınız).....

2. İlçe

3. Köy

5) Öğretmen olarak çalışma yaşamınız boyunca en uzun görev aldığınız yerleşim yeri aşağıdakilerden hangisidir?

1. İl (açık yazınız).....

2. İlçe

3. Köy

6) Ne kadar süre bu bölgede/yerde yaşadınız?

.....

7) En son görev aldığınız (öğretmenlik yaptığınız) okulu işaretleyiniz.

1. İlkokul, Ortaokul

2. Düz, Anadolu, Süper, Fen Lisesi

3. Özel Lise/Kolej

4. Meslek Lisesi

5. İmam Hatip Lisesi

6. Diğer (Lütfen açıklayınız).....
- 8) Öğretmen olarak göreve başladıktan sonra yaşadığınız yeri işaretleyiniz.
1. Tek başına evde
 2. Anne-baba-kardeşler ile birlikte evde
 3. Abla-ağabey-kardeşle birlikte evde
 4. Arkadaşlarla birlikte evde
 5. Akraba ile birlikte evde
 6. Kurum ve derneklere ait misafirhane
 7. Eşimle evde
 8. Anne ile birlikte evde
 9. Baba ile birlikte evde
 10. Diğer (Lütfen açıklayınız)
- 9) Sizden başka kaç kardeşiniz var?
1. Kardeşim yok
 2. tane kardeşim var
- 10) Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisiyle uyumludur?
1. Çekirdek aile (anne, baba ve/veya kardeşlerin birlikte yaşadığı aile)
 2. Geniş aile (Anne, baba, kardeşler, büyükanne, büyükbaba ve diğer birinci derece akrabaların birlikte yaşadığı aile)
 3. Diğer (Lütfen açıklayınız).....
- 11) Anne ve babanızın öğrenim durumunu belirtiniz. İlgili kutucuğa (x) işareti koyunuz.

Öğrenim Durumu	Anne	Baba
Okur-yazar değil		
Okur-yazar		
İlkokul mezunu		
Ortaokul mezunu		
Lise mezunu		
Üniversite-yüksekokul mezunu		

12) Anneniz ne iş yapıyor?

1. Ev kadını
2. Memur
3. İşçi
4. Emekli
5. Serbest meslek
6. Diğer (Lütfen açıklayınız).....

13) Babanız ne iş yapıyor?

1. İşsiz
2. Memur
3. İşçi
4. Emekli
5. Serbest meslek
6. Diğer (Lütfen açıklayınız).....

14) Eşiniz ne iş yapıyor?

1. İşsiz
2. Memur
3. İşçi
4. Emekli
5. Serbest meslek
6. Diğer (Lütfen açıklayınız).....

15) Anne ve babanız ile ilgili aşağıdaki seçeneklerden uygun olanını işaretleyiniz.

1. Anne-baba sağ, birlikteler
2. Anne-baba sağ, boşanmışlar yıldır
3. Anne hayatta değil yıldır
4. Baba hayatta değil yıldır
5. Her ikisi de yaşamıyor yıldır
6. Diğer (Lütfen açıklayınız).....

16) 18 yaşına kadar evde kimlerle birlikte yaşadınız?

1. Anne-baba ile birlikte yaşadım
2. Sadece annem ile birlikte yaşadım
3. Sadece babam ile birlikte yaşadım
4. Büyükanne-büyükbabamla birlikte yaşadım

5. Sadece büyükannemle birlikte yaşadım
 6. Sadece büyükbabamla birlikte yaşadım
 7. Diğer (Lütfen açıklayınız).....
- 17) Anne-babanızın evlenme şekli aşağıdakilerden hangisine uymaktadır, belirtiniz.
1. Görücü usulü ile, birbirlerini önceden tanımadan
 2. Görücü usulü ile, daha sonra tanışıp onaylayarak
 3. Kendileri tanışıp anlaşarak
 4. Diğer (Lütfen açıklayınız).....
 5. Bilmiyorum
- 18) Anne ve babanızın arasındaki nikah şekli nedir?
1. Yalnız resmi nikah var
 2. Yalnız imam nikahı var
 3. Her ikisi de var
 4. Her ikisi de yok
 5. Bilmiyorum
- 19) Öğretmenlik mesleğini seçmenizde etkili olan kişi aşağıdakilerden hangisidir?
(Birden çok şık işaretleyebilirsiniz.)
1. Kendim
 2. Akrabalar
 3. Annem
 4. Öğretmenler
 5. Babam
 6. Arkadaş, komşu
 7. Ablam/ağabeyim
 8. Diğer (Lütfen açıklayınız).....
- 20) Öğretmen olmayı neden seçtiniz?

Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği (TCRTÖ)

Aşağıda yer alan ifadelere ne derece katıldığınızı “Kesinlikle katılmıyorum”, “Kısmen katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Kısmen katılıyorum”, “Kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinden birini (x) işareti ile belirtiniz. Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız.

TUTUM İFADELERİ Aşağıda bir seri ifade bulacaksınız. Lütfen sizin düşüncenizi en iyi temsil eden ifadeyi, sağında yer alan derecelemeğe göre işaretleyiniz. Lütfen her ifadeye tek bir yanıt veriniz ve boş bırakmayınız.		KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KİSMEN KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KİSMEN KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILIYORUM
1.	Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.					
2.	Erkeğin evde her dediğı yapılmalıdır.					
3.	Kadının yapacağı meslekler ie erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.					
4.	Evli çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.					
5.	Bir genç kızın evleneceğı kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.					
6.	Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini arttırır.					
7.	Kadının doğurganlık özelliğı nedeniyle, iş başvurularında erkek tercih edilmelidir.					
8.	Ailede ev işleri, eşler arsında eşit paylaşılmalıdır.					
9.	Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.					
10.	Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.					
11.	Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.					
12.	Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.					
13.	Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.					
14.	Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.					
15.	Kadının çocuğı olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.					
16.	Kadının temel görevi anneliktir.					

17.	Evin reisi erkektir.					
18.	Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.					
19.	Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermelidir.					
20.	Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.					
21.	Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.					
22.	Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.					
23.	Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.					
24.	Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir.					
25.	Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.					
26.	Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.					
27.	Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.					
28.	Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.					
29.	Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır					
30.	Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.					
31.	Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.					
32.	Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.					
33.	Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.					
34.	Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.					
35.	Bir erkek gerektiğinde karısını dövmez.					
36.	Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur.					
37.	Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır					
38.	Evlilikte erkeğin yaşı kadından büyük olmalıdır.					

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.